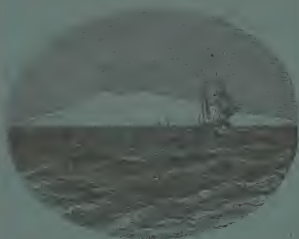
Minder fra en Islandsfærd

af

Dr. Gustav Storm.

Christiania.
J. W. Cappelens Forlag.
1874.

Minder fra en Islandsfærd

af

Dr. Gustav Storm.

Christiania.
J. W. Cappelens Forlag.
1874.

Forord.

Konr. Maurer har etsteds udtalt, at „de Rejsende, der besøger Island, kjender som oftest hverken Landets Sprog eller Folkets historiske Udvikling og er derfor ganske ude af Stand til rigtigt at fatte Folkets Nationalkarakter og de mindre paa Overfladen liggende Sider af dets Liv". Blandt disse Rejsende vil Forf. ikke regne sig, da han i flere Aar har studeret Islands Sprog og Historie; naar han efter kun 3 Ugers Ophold i Landet vover sig til at fortælle om, hvad han saa paa Rejsen, stoler han paa, dels at hans Forstudier vil forhindre ham i at begaa adskillige Fejl, som andre Rejseskildrere har begaaet, dels at ualmindeligt heldige Omstændigheder har bragt ham i direkte Berøring med Personer og Forholde, som almindelige Udlændinger ikke lærer at kjende.

Da den norske Studenterdeputation i Sommer sendtes til Island, fik den mange Beviser paa, at Interessen hos os for Island var levende: ikke for at udnytte denne, men for at søge at ud-

brede den i videre Kredse har Forfatteren senere nedtegnet sine Rejseindtryk og lader dem her udkomme som Bog, efterat det meste deraf før har været trykt i „Aftenbladet".

Den egentlige Tusindaarsfest og den danske Konges Ophold paa Island har Forf., som man vil se, kun lejlighedsvis omtalt, da det var hans Hensigt at undgaa Concurrancen med de officielle Festberetninger og med den bebudede Skildring af Kongens Rejse.

De Billeder, hvormed Forlæggeren har udstyret Bogen, er tegnede af Hr. Marinemaler Boll, naar undtages den islandske Kvinde i Højtidsdragt S. 124, som er udført efter et Fotografi.

I.

Da Studenterne havde besluttet at sende en Deputation til Islands Tusindaarsfest og denne Deputation var valgt, blev det dens første Opgave at sørge for en rimelig Befordring til Island. Vi havde seet af Aviserne, at en af de Bergenske Emigrantskibe agtede at gaa indom Byen Akureyri i det nordlige Island for at tage Emigranter med; vi henvendte os altsaa til Selskabets Kommissær her i Byen, som sagde os, at Turen endnu ikke var fast aftalt; han havde nemlig forlangt af Islændingerne, at Fragten skulde betales forud, og Meddelelsen herom kunde først indløbe med næste Islandsdampskib, som ankom til Kjøbenhavn omtr. 1ste Juli. For det Tilfælde, at Rejsen til Akureyri blev af, maatte vi altsaa forsyne os til en Rejse paa Island overland fra Akureyri gjennem Nordlandets vestligste Dele over Fjeldstrækningerne, som skiller Nordlandet fra Syd- og Vestlandet, ned til Thingvellir og Reykjavik. Vi fandt det

derfor rigtigst at skrive til Jón Sigurdsson (i Kjøbenhavn), hvis Velvilje overfor Nordmænd vi kjendte og ialfald jeg allerede tidligere havde sat paa Prøve. Med næste Post sendte han os Anbefalingsbreve til indflydelsesrige Mænd paa Nordlandet, i Akureyri og i Skagafjorden, som da vilde have at sørge for vor Befordring den lange Fjeldvej; men tilføjede i sit Brev, at han forbeholdt os Pladse ombord paa det danske Postdampskib, hvis Planen gik overstyr. Vi fik ogsaa Anledning til at benytte os af hans Godhed, thi imidlertid var der indløbet Meddelelse om, at Emigrantselskabet ikke lod sit Dampskib gaa indom Island. Denne forandrede Beslutning var fattet i sidste Øieblik, efterat det paa Island i flere Maaneder var bekjendtgjort som sikkert, at det norske Dampskib skulde komme indom Akureyri, og maa meget beklages, thi Bekjendtgjørelsen havde forledet mange fattige Islændinger til at sælge hvad de ejede og rejse til Akureyri, hvor de endnu i Midten af Juli laa og ventede paa Dampbaaden. Postforbindelsen paa Island er nemlig saa elendig, at det norske Selskabs Fordring paa Forudbetaling umulig kunde naa frem saa hurtigt, at Penge kunde sendes med Junidampskibet, og Mangelen paa Telegraf gjorde det ligesaa umuligt for det norske Selskab at melde paa

Island den forandrede Bestemmelse. Men vist er det, at denne Beslutning har bragt Ulykke ud over mangen fattig Familje paa Island og at saadan Ulykke vilde være forebygget ved ordentlige Kommunikationer mellem Island og Europa. Da vi altsaa ikke kunde rejse direkte, stod der ingen anden Vej aaben for os end at rejse den lange Omvej over Kjøbenhavn. Vort Selskab blev i disse Dage forøget med Kristoffer Janson, hvem „Det norske Samlag" i Kristiania udstyrede til Islandsfærden. Vi maatte nu i de sidste Dage skynde os med Udrustning: Regnkapper, Rejsehuer, Skindfrakker osv. maatte anskaffes. Ad forskjellige Veje samledes vi i Kjøbenhavn, hvor Jón Sigurdsson havde sikret os de bedste Køjer ombord i Postdampskibet „Diana" og allerede modtog os paa Bryggen. Der er i denne Sommer talt og skrevet saameget om denne mærkelige Mand, at jeg ikke behøver at gjøre opmærksom paa ham som Althingets mangeaarige Præsident og den egentlige Fører for den islandske Opposition, der vil hævde Islands Selvstyrelsesret saa langt som muligt; mindre bekjendt for det større Publikum turde det være, at hans egentlige Virksomhedsfelt oprindelig ligger i en ganske anden Retning. Han har vundet et stort Navn som historiskkritisk Forsker og Udgiver af Oldskrifter; de

eneste kritiske Udgaver af Islands Landnámabok og af Snorra-Edda er saaledes af ham. Hans væsentligste Arbejde i den senere Tid har været som Sekretær ved det islandske Litteraturselskab, som Udgiver af Tidsskriftet „Ny félagsrit“ og af islandske Folkeskrifter; i den allernyeste Tid er han ogsaa traadt i nærmere litterær Forbindelse med Norge, idet han for Kildeskriftfondet har overtaget at udgive de islandske Annaler, der især for det 14de Aarhundrede er de bedste Kilder for hele Nordens Historie; det har ogsaa været paatænkt, at han skulde udgive Laxdølasaga for det norske Oldskriftsselskab. Disse Udgaver vilde allerede været paabegyndte, hvis der ikke havde været Tale om, at Jón Sigurdsson skulde blive Rektor ved Skolen i Reykjavik, i hvilket Tilfælde han maatte have opgivet sin Udgivervirksomhed, der kræver stadigt Ophold i Kjøbenhavn; Rektorposten blev ham virkelig ogsaa tilbudt af Regjeringen, men efter nogen Betænkning foretrak han sin beskedne, men friere Stilling som privat Literat. Denne Mand staar i en ejendommelig Stilling til sit Land: han har fast Bolig i Kjøbenhavn, men rejser hvert andet Aar op til Island forat præsidere paa Althinget; hans Skrifter naa dog stadig frem til Landet og læses overalt; han er kjendt med hver Mand paa Island, og hver

Islænding, der kommer til Kjøbenhavn, søger sin Støtte i ham; han er Centrum i den stadige islandske Koloni i Kjøbenhavn. Rygtet om, at de norske Studenter sendte en Deputation til Festen, havde vakt stor Glæde blandt Islændingerne i Kjøbenhavn, og de besluttede at vise os dette ved en Fest. Denne blev holdt Aftenen før vor Afreise paa den kgl. Skydebane, hvor der samledes med os omtrent 30 Islændere, de fleste Studenter eller Literater. Eirikr Jónsson (Udgiveren af „oldnordisk Lexikon") var Selskabets Formand, Jón Sigurdsson dets Æresgjest. Der blev holdt Taler for Norge og for os dels paa Dansk, som Islænderne udtale med en høist ejendommelig Akcentuation, dels paa Islandsk, hvori de udtrykte sig friere, men for os mindre forstaaeligt. De Islændinger, vi her havde gjort Bekjendtskab med, mødte for Størstedelen op paa Bryggen den følgende Morgen, da Postdampskibet („Diana") skulde afgaa. Dette Dampskib gaar i regelmæssig Rute mellem Kjøbenhavn, Skotland, Færøerne og Island hver 6te Uge, dog ikke om Vinteren; fra November til Marts er Islænderne afskaarne fra hver regelmæssig Forbindelse med Udenverdenen. Vi havde ventet, at mange af vore nye Venner vilde reise hjem med Dampskibet, men blev skuffede: hele vort islandske Reise-

selskab kom til at bestaa af 1 Prest, 2 Studenter og 3 Damer; derimod fik vi med i Fragt store Mængder af Pakker og Breve og (som vi siden fik høre) Madvarer og — Damedragter til den store Fest. De Islændinger, som stod paa Bryggen, mødte frem dels for at se Skibet afgaa til det kjære Hjem, dels for i sidste Øjeblik at faa med Breve eller Pakker. Islændingerne er et let rørt, blødhjertet Folk, vi saa mange af dem fælde Taarer ved Afskillelsen; her fik vi ogsaa Prøver paa den almindelige islandske Maade at hilse hinanden paa, med Kys. Dampbaaden passerede endelig ud af Havnen og gik i smukt Vejr forbi Skovene paa Sjælands Østside. Man orienterede sig ombord, sluttede Bekjendtskaber og søgte at indrette sig bedst muligt. Passagererne var ikke mange: foruden de nævnte 6 Islændinger var der 1 Tysker, 2 Danske (en Literat og en Student), den færøske Provst Hammershaimb og hans Moder samt en dansk Kjøbmand fra Færøerne. Man var naturligvis snart som gamle Bekjendte; de fælles Maaltider og de fælles Ophold paa Dækket eller — som oftest — paa Kommandobrættet bragte alle i nærmere Berøring. Rejsen over Kattegat, Skagerak og Nordsøen gik meget roligt, i det smukkeste Vejr og — hvad der forbausede os mest — uden Søsyge;

den eneste Afvexling paa vor Vej var de mange Fiskersmakker, som laa langt ude i Nordsøen, kanske indtil 40—50 Mile fra Land. I de smukke Aftener samledes Passagererne oppe paa Kommandobrættet, det luneste Sted paa hele Skibet, som Skibets Kaptejn velvillig tillod os at benytte; disse Soiréer med Aftensol, Sange, Fortællinger og (naturligvis havde jeg nær sagt) Toddy var belivede af den muntreste Stemning. Den 4de Dags Morgen (Fredag den 10de Juli) fik vi se Land; langt mod Vest saaes noget hvidt, det var et Fuglebjerg, der ligger udenfor Firth of Forth paa Sydsiden; strax kom alle Mand paa Dæk forat stirre mod Land, men dette nærmede sig dog kun langsomt. Snart fik vi dog se Fjordens nordlige, lavere Strand, hvor den ene By skinnede i Sollyset næsten ved Siden af den anden; saa mødte vi midt i Fjorden en høj Klippe, krandset af Murtinder, det er Isle of May; derpaa styrer man mod Sydvest og passerer snart Leith, der hæver sig opover Bakkerne fra Søen, og ankrer ved dens Forstad Granton. Denne endnu lille By ejes af en eneste Mand, som har tænkt paa at hæve Granton til en stor Handelsstad; derfor har han bygget Havn, Dok og Jernbane, anlagt Fabriker osv., men endnu er dette Anlæg kun i sin Begyndelse. I

Granton skulde „Diana“ ligge et Døgn; vi fik Orlov mod at indfinde os næste Dag inden Kl. 1. Vi vilde naturligvis se Edinburgh.

Vi styrtede altsaa afsted til Jernbanen, som i en Kvarterstid førte os forbi Leith til Hovedstaden. Strax vi kommer ud af Jernbanetunnelen og er steget op af en overdækket Trappegang, er vi midt i den „smukkeste By i Verden“. Jernbanen farer ind i en Dal, der før var en Sump, men nu beklædt med det frodigste Græs. Paa den venstre, østlige Side har man den gamle By paa en Aasryg, hvis højeste Punkt dannes af den gamle Kongeborg, the Castle, med Dronning Margarets Kapel, hvis ældste Del er fra det 12te Aarhundrede. Denne Bydel er bygget af høje, ofte 9—10 Etages Stenhuse med smaa, smale Vinduer, der giver dem Udseende af Fængsler. Stiger vi op ad Trappen, har vi lige for os Walter-Scott-Monumentet, et 200 Fod højt gothisk Kirkespir af mørkegraa Sten som Overbygning over en siddende Statue af Digteren; bag Monumentet midt i Dalen sees 2 græske Templer med fine Søjlerader, det ene var et Museum, det andet et Bibliothek, tror jeg. Paa højre Side er den nye Bys Hovedgade, Princes-Street, paa den ene Side aaben mod Dalen, paa den anden Side bebygget med moderne Pariser-

Paladser, hvis nederste Etager udfyldes af Butiker med Spejlglas-Vinduer. Her samler sig altsaa mange Aarhundreders Historie, fremstillet i Arkitekturen. Fra Princes-Street hæver sig atter en Højdestrækning, der fortsættes mod Nord i Calton-Hill, en Aas, der er fyldt med Monumenter: her er Nelson-Monumentet, her er Robert Burns' Kapel og det ufuldendte Tempel, der skulde rejses til Minde om Waterloo-Slaget. Fra Calton-Hill har man Udsigt over hele Byen, man ser den moderne Princes-Street lige for sig, til Venstre den gamle By med dens middelalderlige Udseende, bag den det høje Bjerg Arthurs Seat (bekjendt nok fra Walter Scotts „Midlothians Hjerte") og i Dalen under den det gamle Holyrood-Abbey med det lidt nyere Slot Holyrood. Efter at have faaet en Oversigt over Byen og styrket vort Mod med en Prøve paa skotsk (engelsk) Oxekjød, kjørte vi derud for at bese den gamle Kongebolig, der nu er viet til Mindet om Maria Stuart, „the Queen Mary", som Skotterne kalder hende. Vi kom gjennem et langt Galleri, hvor Billeder af alle de skotske Konger findes, ligefra Syndfloden; alle Billeder synes at være udførte i 16de Aarhundrede og næsten alle var lige sæle. Næst efter Billedgalleriet kom den egentlige Beboel-

seslejlighed, der, sagdes det os, var vedligeholdt i samme Stand som paa Queen Mary's og Darnley's Tid. De fleste Rum var smaa og simpelt udstyrede, navnlig „the supper room", hvor Dronningen hin Nat, da de Sammensvorne greb Rizzio, blev holdt fast af Darnley og bad for Rizzio's Liv; en almindelig Studenterhybel nutildags har bedre Plads. Den eneste Pryd i disse Værelser var Mary's, Elisabeths og Darnleys Portræter, og navnlig den førstes glemmer man ikke saa let. Fra Slottet stiger man ned i „Holyrood Chapel", den eneste Levning af det ældgamle Holyrood Abbey fra det 12te Aarhundrede. Kapellet er nu kun en Ruin, uden Tag og med Spor af flere Restaurationer. Man ser Buer fra den ældste Bygning i romansk Stil ved Siden af rene Spidsbuer og en prægtig Portal fra Gothikens seneste Periode. I dette Kapel blev de fleste Stuartske Konger gifte, flere af dem ogsaa kronede.

Vi havde besluttet om Aftenen at gaa i et Theater, da vi af Plakater saa, at en berømt Skuespillerinde fra London optraadte og det tilmed i et Stykke, hvis Indhold vi godt kjendte og som paa dette Sted maatte interessere dobbelt. Det var nemlig selve „the heart of Midlothian" — Fængslet i Edinburgh, som Bogen kaldes i den nye danske

Oversættelse — men omskrevet til Drama. Vi havde haabet at se noget rigtigt Nationalt, og forsaavidt vi vilde se et Slags Folkeliv i Theatret, blev vi vistnok ikke skuffet; men den dramatiserede Roman var et meget daarligt Drama, og Spillet noget af det simpleste, jeg har seet paa et ordentligt Theater. Vi fik ikke stor Respekt for den engelske Skuespillerkunst efter denne Prøve, men jeg ved naturligvis ikke, om de Exemplarer af Skuespillere, vi saa, stod over eller under det almindelige. Vi holdt ud hele 3 Akter, men da havde vi nok. Med Aftentoget for vi tilbage til Granton og gik ombord. Den følgende Formiddag tog nogle af os en Extratur op i Hovedstaden, men da Vejret var blevet daarligt, blev der ikke af nogen Tur op til Arthurs-Seat, hvor man skal have en aldeles dominerende Udsigt over Byen og Omegnen langt nord i Højlandene paa Nordsiden af Fjorden. Man gjorde sig allerede færdig til den nye Fart over Havet, hvortil Landturen havde givet nyt Mod. Vort Selskab var imidlertid bleven forøget med en ny Mand, Adjunkt Nygaard, hvem Borgerne i Kristianssand havde villet unde en interessant Ferietur og derfor sendt ham afsted med Hullerdampskibet for at komme med „Diana" fra Leith; den Tilvæxt, vi derved fik, vilde have gjort vor Nationalitet aldeles overlegen om-

bord ikke blot i aandelig Kapital, men ogsaa i Folketal, hvis ikke samtidig en hel Skare Udlændinger havde gjort sit Indtog ombord og taget alle optænkelige Pladse i Salonen i Besiddelse. Med denne nye Last afgik vi fra Granton ved Middagstid om Lørdag, styrede ud af Fjorden og befandt os snart atter ude paa Nordsøen.

II.

Rejsen langs Skotlands Østkyst havde ikke meget nyt at byde, ialfald ikke i Regn og Taage; man saa kun golde Kyster og lave, graa Aaser i Baggrunden. Efter at have passeret Mundingen af Firth of Forth, kommer man forbi Klippen Bellrock, hvor i Flodtiden kun Fyrtaarnet rager op af Bølgerne; nu var der Fjære, og vi saa gjennem Kikkerten ganske tydeligt, at Fyrvogteren og hans Hund tog sig en Motion paa den smale Strækning Land, som laa bar udenfor deres Fængsel. Om Aftenen mister vi ganske Skotlands Kyst af Syne; det er den store Murray Bugt, vi passerer, idet vi styrer lige paa de nordligste Orknøer. For at komme til Færøerne fra Skotland kan man gaa to Veje, enten over Pentlandsfjorden mellem Skotland

og Orknøerne eller nordenom mellem disse Øer og Shetland; Provsten Hammershaimb og vi søgte ved forenede Kræfter at formaa Kaptejnen til at gaa den vestre Vej, fordi vi gjerne vilde se Norges gamle Skatlande, Katanes, Sudrland og Orknøerne nærmere ved; men Kaptejnen var ubevægelig, der var altfor stor Risiko ved at fare gjennem Malstrømmen, som i værste Tilfælde ganske kunde stanse vor Fart; vi styrede altsaa lige mod Nord. I disse Farvand er allerede Skibene sjeldnere, og der er mindre at se udenbords. Vi var saaledes henviste til at gjøre Studier ombord, og her gav det nye Selskab os Stof nok. I Salonen, hvor der før udenfor Maaltiderne havde været meget stille, var der nu stadig højrøstet Tale; man diskuterede alleslags videnskabelige, æsthetiske og politiske Spørgsmaal fra alle Verdensdele, og Talen førtes som oftest i flere Sprog samtidigt. Der var en tydsk Doctor, som i engelsk Tjeneste havde grundet et Universitet i Lahore i Indien og derfra gjort Opdagelsesrejser i det sydlige Turkestan; her fortalte han at have fundet et Folk Dardi, der talte „Modersproget for Sanskrit"; der var en ungarsk Journalist og „Schriftsteller" (den Titel førte han paa sit Visitkort), som i Pester-Lloyd's Tjeneste havde faret Verden rundt og seet alt muligt; der

var en engelsk Kaptejn, som havde rejst i de kinesiske Højlande; der var en Engelskmand fra Demerara og en anden fra Paraguay; der var to unge Skotter, som havde deltaget i Karlistkrigene i Spanien og derfor bar Karlisternes hvide Hue; der var en syg engelsk Søofficer, som skulde prøve Fjeldluften paa Island. Kort sagt, der var Europæere af alle Arter, som vilde hjemsøge Landet i Anledning af Festen; de fleste af dem presenterede sig som Korrespondenter for et eller andet Blad og gjorde Fordring paa at blive betragtede som det islandske Folks Gjester. De tilstedeværende Islændinger var (som rimeligt) ikke sikre paa, at deres Folk vilde modtage alle disse ubudne Gjester; det var en anden Sag, mente de, med os Nordmænd, thi vi vilde være „selvbudne" i hver Stue paa Island, noget, som vi ogsaa siden har kunnet sande.

Den næste Dag fik vi Orknøerne i Sigte fjernt i Vest, de saa ud som smaa, blaa Bakker; bag den største af dem hævede sig en højere bred Ryg, det var Hoy (før Háey, den høje Ø), hvor en islandsk Saga lader Hjadningekampen, Striden mellem Hedin og Hilds Fader, foregaa. Orknøerne ligger i en Række fra Sydvest mod Nordost, og da vi styrede lige nordover, kom vi tilsidst lige ind

paa de to nordligste lave Øer, Sandey og North-Ronaldsey (før Rinansey). Mellem disse Øer var det, at Harald Haarfagres Søn Halvdan kjæmpede med Orknøernes Jarl Torveinar og efter Slaget flygtede til Rinansø, hvor han blev fangen og dræbt, idet Jarlen for at hevne sin Fader „ristede ham en Ørn paa Ryggen og gav ham til Odin." Her var det ogsaa, at mange Aarhundreder bagefter den spanske „uovervindelige Flaade" blev overfaldt af en voldsom Storm og næsten ødelagt, da den efter uheldige Kampe med de engelske Sømænd søgte at naa hjem til Spanien rundt Skotland. Nogle Mil i Nordost saaes en høj Klippeø, det var Fair hill (egl. Fair isle, den smukke Ø), oldnorsk Fridarey, der ligger midtvejs mellem Orknøerne og Shetland; men Shetland saa vi ikke, det laa skjult i en hemmelighedsfuld Taage. Tacitus fortæller, at en romersk Flaade Aar 84 efter Kr. sejlede rundt Britannien, og at denne fra Orknøerne i det fjerne saa Thule („dispecta est Thule"), og da Romerne ikke var dristige Sømænd, men altid holdt sig nær Kysten, har Romerne som vi ikke seet andet end Fair hill eller, om det kommer højt, Mainland, som i klart Vejr kan sees temmelig nær Orknøerne. Hvilket Land derimod Pytheas for 2200 Aar siden kaldte Thule „6 Dagsrejser nord for

Britannien", er ikke godt at vide, thi Afstanden passer kun nogenlunde paa Shetland og endnu mindre paa Norge eller Island. Kommer man ud af Farvandet mellem Orknøerne og Shetland, mærker man snart paa Skibets Bevægelser, at man er i et større Hav; man er nemlig nu fra Nordsøen kommen ud i selve Atlanterhavet. Den sidste Sejler saa vi østenfor Orknøerne, der havde vi ogsaa endda Søfugle at se paa; men nu saa vi kun det uendelige Hav paa alle Kanter, og dette er jo ikke frit for at være en Smule uhyggeligt, naar det gaar i sin Vælde. Men vi er allerede saa vante til Søen; vi Nordboer følte os som Vikingernes Efterkommere og saa med Foragt paa en af de Fremmede, som havde overgivet sig. Dog vil jeg ikke negte for, at vi om Morgenen var lidt usikre, særlig naar Frokosten serveredes; en af vore Islændere, som havde pløjet Havet her før, raadede os til, hver Gang vi følte os urolige, at tage en „Snafs", det hjalp ufejlbarligt, sagde han. Raadet fulgtes tror jeg af alle, og alle befandt sig vel derved. Med Skam maa jeg bekjende, at jeg en Dag veg saa langt fra Nøgterheds Vej, at jeg drak 3 Drammer til Frokost; men da gik ogsaa Havet uhyggelig højt. Vi nærmede os imidlertid til Færøerne, hvor vi ogsaa skulde blive over et Døgn. Vor Nabo ved Bordet

havde hele Tiden været Provst Hammershaimb, en elskværdig, middelaldrende Mand, som allerede havde indviet os godt i færøske Forhold. Han er forresten en blandt nordiske Lærde bekjendt Mand, har i sin Tid berejst sine Fødeøer og samlet Sagn, Eventyr og Folkeviser derfra; den bedste Udgave af de gamle Sange om Sigurd Svein og de andre nordiske Sagnhelte er besørget af ham. Denne Mand havde indbudt os alle, Danske, Islændere og Nordmænd, til at følge med hjem til hans Prestegaard paa Østerø for at se lidt videre af færøske Forhold. Skibet styrede efter Munken, et højt Fuglebjerg søndenfor den sydligste af Færøerne, Sudrø; Færingerne kalde den „Sunnbø steinur", fordi den ligger nær ved den bekjendte Sunnbø-Malstrøm, der endnu kan være farlig nok for Fiskerbaadene; men vi var komne lidt for langt nordover, saa at den første Ø, vi fik Øje paa, var den høje „Lille Dimun" lige nordfor Sudrø. Strax var alle Mand paa Dæk og stirrede mod de nye Lande, vi skulde opdage. Til Afvexling i Udsigten fik vi snart en enslig Hval at se, snart Søfugle, flydende paa Bølgerne eller flyvende os imøde. Og imidlertid sejlede vi midt ind iblandt Færøerne (Førjar, som Indbyggerne siger), der laa i en Halv-

kreds om os. Først har vi den lange Sudrø med afvexlende Højder og Tværdale; her boede i 10de Aarhundrede Havgrim paa Hov, Høvdingen over de sydlige Færøer, som i Forbund med Throud dræbte Sigmund Brestesøns Fader og Farbroder, Brødrene paa Skuvø. Strax nordenfor Sudrø sees 2 runde Koller; den sydligste og anseligste er „Lille Dimun", det er en ubeboet Holme, hvor kun Faar og Fugl lever; her var det, at Throud overfaldt Sigmund Brestesøn, men selv kom i Fare, fordi Sigmund, medens Throud og hans Mænd spredte sig paa Øen, tog deres Baade og førte dem med sig. Lidt nordenfor er „Store Dimun", en lignende Klippeø med kun en Gaard og en eneste Adgang paa Østsiden opad en steil Fjeldvæg, hvor man maa klyve op ved Hjælp af Indhug i Fjeldet, og hvor en Mand kan forsvare Øen mod saamange Fiender det skal være. Her boede Sigmund, og her blev han overfaldt og kjæmpede sin sidste Strid mod Throud; her var det, han hoppede over Kløften, der gaar tversover Øen („det grønne Skaar"), kløvede en af Fienderne ned i Skuldrene og sprang baglænds tilbage; derfra var det ogsaa, at Sigmund svømmede over til Sudrø, hvor han liggende udmattet i Fjæren

blev myrdet [1]). Navnet Dimun antages nu for keltisk og at betyde de 2 Koller eller Aaser; ogsaa paa Island skal Navnet findes som Fællesnavn for 2 runde Fjelde. Nordenfor Dimun'erne have vi den lange, lidt lavere Sandø, og bag den stikker frem den mindre Ø Skuvø, hvor Sigmunds Fædregaard var. Nu kommer vi ind i selve Hovedgruppen, mod Vest de mindre Holmer Kolter og Hest og bag dem den høje Vaagø, i Midten den store Ø Strømø, mod Øst Nolsø og Østerø; bagenfor og Nordost for Østerø blaaner i det fjerne de mindre Nordøer. Vi sejler ind mellem Sydspidsene af Strømø og Nolsø. Nolsø, fortæller de Danske, har Navn af den Portal i Fjeldet ved Øens sydlige Ende, hvorigjennem man kan sejle med en Baad i stille Vejr, og som man kunde se gjennem fra Dampskibet, idet Søen lyste paa den anden Side. Den kaldes imidlertid Naaleøjet og Færingerne benævner de „í skítinum“; Nolsø heder paa Færøsk Nölsoj eller í Nölsi, og dette Navn maa have en ganske anden Betydning. Fra Dampskibet kunde man endnu se Strømøens højeste Fjeldtop, Ska-

[1]) Sagaen siger rigtignok, at alt dette foregik paa Skuvø, men Beskrivelsen passer kun paa store Dimun, og de færøske Viser have tildels bevaret det rette.

lingur (2,400 Fod høj), men da vi styrer mod Nordvest ind til Thorshavn, forsvinder den snart. Thorshavn ligger ved en liden Bugt, der gaar ind mod Nordvest og er beskyttet mod Vest af høje Aaser; Bugten danner egentlig 2 Havne, idet der stikker et Nes ud i Midten, det er det gamle Thingnes (Thinganes), hvor Færingen havde indrettet sit Lagthing allerede i det 10de Aarhundrede; dette Sted ligger ogsaa temmelig centralt, omtrent midt i Øgruppen. Byen Thorshavn er af nyere Oprindelse; det første faste Anlæg blev gjort af Kaperhøvdingen Magnus Heinessøn i 2den Halvdel af 16de Aarhundrede; han anlagde en fast Skanse, som skulde forsvare Indløbet mod Sørøvere. Denne Skanse har ogsaa gjort sin Nytte, skjønt den i 1808 blev indtaget af en engelsk Orlogsmand; Amtmanden, som er Kommandant, havde nemlig forbudt sine 30 Mand at fyre, og Engelskmændene trængte ind i Fæstningen, væltede Kanonerne ud over Volden og plyndrede Byen; men Skansen holdes fremdeles vedlige, og dens Besætning er til stor Nytte for Amtmanden, han bruger den ogsaa paa sine Embedsrejser som Baadskyds. Thorshavn er egentlig først bleven til som By, da Monopolhandelen begyndte; de danske Kjøbmænd i 17de Aarhundrede vilde naturligvis ikke have mere end en Sta-

tion paa Færøerne, og dette blev Thorshavn. Siden 1854 er Monopolhandelen ophørt, men dens Virkninger vil endnu længe vare; der findes endnu ingen indenlandske Kjøbmænd paa Øerne. Thorshavn ligger i en øde Egn, og Bakkerne rundt den er kun sparsomt beklædte med Græs; som overalt paa Øerne mangler Træer ganske; den eneste Variation i Udsigten er Fjeldenes vexlende Farver og Former. Dampskibet ankrer i Bugten udenfor Byen, og strax nærmer sig en Mængde Baade fulde af Færinger. Begge Dele, baade Baadene og Folkene, er lige karakteristiske. Baadene er lange og smale, med lige høje Stavne, med Kjeiper for Tollepinder ligesom paa Vestlandet, medens Hamlebaandet ikke er af Vidje, men af Hvalsfin; disse Baade kan ogsaa føre Mast, men den maa være løs, for at Baaden ikke skal være udsat for Kastevindene. Disse Baade er ganske oldnordiske, de minde om Nydamsbaaden og de Baade, som Tacitus (i Germania) beskriver hos Svenskerne i Østersøen for 1800 Aar siden. Mændene har norske Ansigter, flere er smaa, men kraftigt byggede som Vestlandsbønder, de bærer stribede Tophuer, brun Vadmelsfrakke, Knæbuxer og Hudsko; ogsaa Mændene kunde gjerne være fra forrige Aartusinde. Selv deres Tale mindede om vore Fædres Maal; det

staar i mange Punkter nær de norske Dialekter og har f. Ex. fulgt disse i at bortkaste de aspirerede Konsonanter ð og þ og i at udvikle den særegne Ordakcent, som Svenskerne kalde den „grava accenten", og som vi hører f. Ex. i Ordet en Møller (forskjellig udtalt fra det danske Navn „Møller"). I Spidsen for Baadene kom Amtmandens Storbaad, roet af hans uniformerede Matroser; Amtmanden kom for at hilse paa Kaptejnen, høre Nyheder om Kongen, som ventedes til Øerne omkring „Olafsmesse" (29de Juli), og hilse paa Passagererne; Amtmanden er af den islandsk-danske Slægt Finsen, Fætter af Islands Landshøvding. I Amtmandens Baad blev Provst Hammershaimb og hele hans Følge ført iland; vi saa os lidt om i Byen, der har et mørkt Udseende med de tjærede Vægge og Græstagene; Husene ligger ligesom flere vestlandske Byer kastet ind paa Skraabakken, det ene ind paa det andet, uden Spor af regelmæssige Gader, idet Fjeldgrunden har stillet sig ivejen for ordentlige Gadeanlæg. Men Indbyggerne, som staar udenfor sine Huse, hilser alle med Venlighed den hjemvendende Provst med et „gó'an dag, val komin attur", og de Fremmede faar sin Del af Hilsenen. Efterat Provsten har ført sin Moder hjem (hun bor i Thorshavn), og efterat vi har

hilset paa den venlige Amtmand i hans Hjem, farer vi i Amtmandens Baad ud fra Byen for at komme over til Nes, Prestegaarden paa Østerø.

Færøerne var i den katholske Tid et Bispedømme under den norske Kirke, og deres Biskop valgtes i Regelen af Bergens Domkapitel. Ved Reformationen blev Bispegodset for Størstedelen inddraget under Kronen, saa at en Biskop ikke kunde leve der standsmæssigt; Færøerne blev da et Provsti under Stavanger Bispestol, men da i Monopoltiden Handelen blev knyttet til Kjøbenhavn, kom ogsaa Provstiet under Sjælands Biskop, hvilket det endnu er. Siden 1854, da Færøerne fik sit Lagthing gjenoprettet med besluttende Myndighed for Øernes egne Anliggender, er Provsten tilligemed Amtmanden selvskreven kongeligt Medlem af Lagthinget, der samles hvert Aar ved „Olafsmesse." Vor elskværdige Vert, Presten paa Østerø, er ogsaa Øernes Provst og gejstlige Overøvrighed. Den første Provst paa Østerø var Magnus Heinessøns norske Fader, som Færingerne kalde Heine Havreki eller Havrekstr; Sagnet fortæller nemlig, at sex norske „Studenter," som var dragne ud paa Fisketur fra Bergen til Søndmøre, af Stormen blev drevne vestover og først den 7de Nat kom iland ved Husavik paa Strømø; da var de saa udmattede, at kun en

af dem, Heine, var nogenlunde ved Kræfter; han maatte bære de andre ud af Baaden og opsøge- Gaardens Folk for at skaffe Hjælp. Derfor ansaa Færingerne ham som Høvedsmanden og hædrede ham fremfor de andre; disse drog siden tilbage til Norge, men Heine blev paa Øerne, blev Biskopens Famulus, skjønt han hemmelig tilhørte den nye Lære, og siden, da Biskopen drog til Norge, indførte han med Fogdens Hjælp Reformationen, blev Øernes Provst, giftede sig med Datteren paa Husavik og tog sit Sæde paa Østerø. (Da siden hans Kone døde, hentede Heine sig en ny Hustru fra Norge og blev med hende Fader til Magnus Heinessøn, Færingernes nyeste Nationalhelt, med hvem Sigmund Brestessøn nu maa dele Æren som saadan). Paa Østerø er der 7 Kirker, og her som ellers paa Øerne maa Presten drage paa Rundrejser til sine Kirker, ved Ankomsten tillyse Messe til en hvilkensomhelst Dag og saa holde Gudstjeneste for nærmeste „Bygd"; disse Rundrejser foretages mange Gange om Aaret, altid paa Baad, og de gejstlige Kald paa Øerne er derfor baade besværlige og farefulde.

Vi styrede nu over til vor Verts Prestegaard, Nes paa den sydvestlige Side af Østerø (fær. Ejstroj). Allerede strax vi bøjede

om „Skansetangen" ved Thorshavn saaes et hvidt Træhus hæve sig over Stranden og aftegne sig tydeligt mod den græsklædte Bakke; det er den venlige Prestegaard, som skulde optage os for Natten. Provsten forsikrede, at der skulde være Plads for os alle — vi var 9 Mand — og at han var vant til at huse langt flere, da man ofte paa Øerne kunde ligge over i lange Tider for Uvejr. At Stormen kunde tage stærkt her, saa vi af de træløse Aaser; uagtet Færøerne ikke ligger længere mod Nord end $61^1/_2$—$62^1/_2$ Gr., altsaa lige ud for Nordre Bergenhus Amt, kan dog Træer ikke staa sig der mod Vestenstormenes Kraft. Udenom Prestegaarden var der bygget et højt Jordhegn, og bag dette kunde Blomster, Ribsbuske og smaa Træer trives, men hver Busk, der havde forsøgt at skyde op over Hegnet, var ligesom skaaret af, Vinden havde faret hen derover. Træder man ind i Prestegaarden, skulde man tro sig hensat i en af de lune danske Prestegaarde, kun Torvbrændselen minder om, at man er paa en træløs Ø ude i Atlanterhavet. Provsten havde lovet at vise os Omegnen og fulgte os selv omkring. Alle Øerne er, som gamle Lucas Debes siger, „i sig selv intet andet end som nogle høje Klipper, som opstige af det vilde Hav, næsten overbetagte af nogen tynd Jord." Fjel-

dene, der er dannede af nyere, løsere Stenarter, mest Trap, og tager sin Farve deraf, styrter næsten overalt brat ned i Søen; kun paa de nederste Skraaninger findes de dyrkbare Pletter, hvor Gaarde har rejst sig; dog udvider Fjeldene sig oftere til større eller mindre Fjeldsletter, og her gaar Faarene, Færingernes Rigdom, frit om baade Sommer og Vinter. Skraaningerne nærmest Gaardene gjødes og opspades omhyggeligt, de faar for den uvante næsten Udseende af Agre ved de brede Furer, som graves for at lede Vandet og vel ogsaa for at fordele Gjødningen; men Korn kan næsten ikke dyrkes paa Øerne, undtagen paa den sydligste Sudrø og lidt paa Strømø. Tæt ved Præstegaarden laa Kirken, et af de smaa uanselige Træhuse (man kunde gjerne kalde dem Skur), som vi saa ofte siden saa paa Island, og som ingen skulde gjette paa var viede til Gudshuse, ikke engang et Klokketaarn røbede dets Bestemmelse; det lille Skur kunde neppe rumme 100 Mand, men større var heller ikke den Del af Menigheden, som sognede dertil. Vi gik videre op ad Bakkerne til nærmeste Bondestue og kigede ind; her saa vi en Røgstue i gammel Stil, med Jordgulv og aabent Loft, dog var Skorstenen med Ljoren ligesom i Norge flyttet til det ene Hjørne af Stuen: ved Siden af Røg-

ſtuen fandtes en mere moderne indrettet Stue, Glasſtuen d. e. Stuen med Vindue i; man havde her indrettet ſig meget forſtandigt med Varmeledningen, en Kakkelovn eller Komfur ſtod i Forbindelſe med Skorſtenen i Røgſtuen og bragte Varme ind i Glasſtuen; det gjælder nemlig at ſpare paa den dyre Torv. Vi ſteg højere tilvejrs, op paa ſelve Fjeldſletten, hvor vi ſaa langt nordover Øſterø. Paa Nordſiden kunde man af Farvenuancen ſlutte, at en Fjord maatte gaa ind; det var Gøtuvik, ved dens Bund ligger den gamle Gaard „í Gøtu", fordum Gata, den træſke Thronds Herreſæde og Gøteættens Fædregaard. Gaarden ligger kun en Mil fra os, men Tiden tillader os ikke at komme derop, da det er vor Plan næſte Formiddag at drage til Kirkebø veſtenfor Thorshavn. Bagenfor Gøtuvik ſees atter blaa Fjelde, det er Øerne Karlsø (Kadlsoj) og Konø (Kunoj), kaldte ſaa efter to ſpidſe Klipper, Dranger, ſom ſtikker op af Søen nordenfor dem. Paa Toppen af Konø, Kudunsefjall, findes endnu et Stykke af „Noahs Ark", begroet med Snegle (Kudunger), men om nogen gaar derop for at ſøge det, kan han (ſiges der) være ſikker paa ikke at finde det; kun den, der gaar derop uden at ville ſøge, finder det. Længer mod Veſt viſer Provſten os Slattaratinden, Øernes højeſte Spids, langt nord

paa Østerø, og en Række Tinder paa Strømø, hvoraf Skalingfjeldet nu ligger lige Vest for os. Men Aftenen falder paa, og vi maa ned til Gaards igjen, hvor Spisebordet staar dækket. Det er ikke paa Øerne Skik at beverte Fremmede med hjemlige, færøske Retter, men vor Vert gav os dog en Prøve derpaa i „Skinsakjøt", sprængt og vindtørret, aarsgammelt Faarekjød, som ikkedestomindre er velsmagende. Den gjestfrie Provst havde ikke stor Glæde af sine Gjester, thi han jagede os tidligt i Seng, for at vi kunde komme tidligt tilbage til Thorshavn og saaledes faa Tid til Kirkebøturen, hvor han selv vilde være vor Vejviser. Vi kom ogsaa op tidligt og roede i den stille Morgen tilbage til Byen; vore Sangere søgte at hilse Gaardenes Beboere langs Stranden med hjemlige færøske Toner, idet de sang C. Plougs smukke Sang „Slaget ved Slesvig", der er digtet til en færøisk Melodi; paa Færøerne er, som bekjendt, Sangen meget udbredt, en Mængde gamle Folkeviser synges endnu til Dansen. Det var før Skik, at Dansen kun foregik i Julelagene, hvor man samledes hver Aften i tre Uger, og hvor hele Repertoiret af Viser blev gjennemgaaet, thi i al denne Tid maatte ikke samme Vise synges 2 Gange. Nu holdes denne Skik ikke længer i Hævd; man danser

nu gjerne hver Søndag i Thorshavn, sagdes der, og man behøver ikke nogen særegen Dansesal, man danser paa den slette Mark ved Stranden, ligesaa godt som paa de bonede Gulve. Dansen bestaar ellers i, at man tager hinanden i Haand, Mænd og Kvinder verlende, slutter Kreds og gjør 3 adstadige Trin frem og ligesaa mange tilbage efter Takten af Sangen, hvor alle deltager i Omkvædet, medens en synger Texten. Den almindeligste Melodi er den nævnte, som egentlig tilhører en romantisk Vise, Óluvukvöði, hvis første Vers lyder saa:

> Goða skemtun gera skal
> Hvar eg gengi i dans,
> Kvöði um kong Pipping
> og Oluvu, dottur hans

og Omkvædet (viðgangur, stev):

> Stígum fast á várt golv,
> Sparum ej vár sko!
> Gud man ráða, hvar ver drekkum
> onnur jol!

Vi blev noget forsinkede i Thorshavn, saaat vi ikke kom afsted før omkring Kl. 10. Vi vovede dog at tage afsted, da Provsten garanterede os af lang Erfaring, at Dampskibet ikke gik afsted, før det fik sine Passagerer ombord, selv om det maatte vente en Stund paa dem.

Det bar altsaa afsted over de vidtløftige Torvmyrer og den lave Aas til den vestre Side af Strømø, hvor vi havde Øerne Kolter og Hest lige for os og længer borte Sandø med sit „Troldehoved." Der var nemlig engang et Trold, som vilde trække Sandø og Nolsø sammen til én Ø; derfor tog han et langt Baand, stak den ene Ende ind i Hullet paa Sydsiden af Nolsø, og den anden Ende gjorde han fast i et lignende Hul paa Sydsiden af Sandø (Skaalehoved); saa lagde han Baandet om sin Nakke og til at trække, men da trak han saa voldsomt, at „Hovedet for af Kroppen" og blev liggende nordvest for Sandøen. Det er Troldehovedet. Vejen gik en lang Stund langs Bjergryggen, den sænkede sig efterhaanden, og snart var vi ved det gamle Bispesæde Kirkjubø. Her blev Færøernes Kathedralskole anlagt, efter Sagnet i det Aar, som betegnedes med 4 Streger (1 1 1 1); men hvis dette er rigtigt, maa den først senere være viet til St. Magnus (Orknøjarlen), som blev dræbt 1115. De gamle Færøbisper var meget rige, de ejede hele Sydstrømø til Kaldbaksfjorden med Øen Kolter; man regner, at her fødes 5,000 Faar og 200 Kjør; men denne Rigdom var, siger Sagnet, ikke hæderlig erhvervet. Thi den rige Enke Æsa ejede det altsammen, og hos hende boede

Biskopen, men engang var Asa bleven uretfærdig beskyldt for at have spist Kjød i Fastetid, og saa dømte Biskopen hende til at bøde alt sit Gods til Kirken. Saaledes blev, siges det, Kirkjubø Bispesæde, og den første Biskop, Mathias, byggede Kirken, som endnu staar. Den holdt nu paa at blive restaureret, da man agtede at tage den paany i Brug. En af de senere Biskoper, Hilarius († 1511), vilde imidlertid bygge en større og smukkere Kirke; han kom dog ikke længere end til at rejse Væggene af huggen Sten og tildanne Vinduerne, der er i smuk, spidsbuet Stil; da med Katholicismens Fald snart efter Bispesædet blev nedlagt, tænkte ingen længer paa at fuldende Hilarius's Kirke, som derfor aldrig er bleven mere end en smuk Ruin. Paa Kirkjubø boede Biskop Roe, hos hvem Kong Sverre blev opdraget; man viste os det Hul i Fjeldet, hvor efter Sagnet Moderen Gunhild, der var i Tjeneste hos Bispen, skjulte det nyfødte Barn hele Sommeren for Gaardens Folk; men vi havde ikke Tid til at gaa derop. Vi hvilte en liden Stund hos en af Bønderne paa Kirkjubø — Gaarden er nu delt mellem 2 —, han var netop kommen hjem fra Fuglefangst; der hang paa Hjelden til Tørring flere Hundreder Søfugle, Lunder og Lomvier. Provsten havde sagt os,

at han vilde føre os en anden Vej tilbage; den var besværligere, men kortere og interessantere. Vi steg da lige op ad det bratte Fjeld, som nedenfra saa aldeles umuligt ud at bestige, og komne til Toppen maatte vi sande Provstens Ord. Vi var nemlig komne ind i „Rejnet" (saaledes udtale Færingerne det oldnorske Hraun), Stenørkenen, og aldrig har jeg seet noget mere ørkenagtigt. Til alle Kanter, saa langt vi kunde øjne, saaes kun Sten, og ikke den mørkegraa, som vi er vante til, og hvis Farve saa let gaar over i Jordens, men lyse, graahvide, regelmæssigt formede Stenblokke laa formelig slyngede ud over den uendelige Flade; man maatte uvilkaarligt tænke paa, at onde Naturmagter her havde drevet sit Spil. Nu levede dog kun faa af Troldene her i Sagnet, kun i et lidet Vand deroppe holdt „Nikur" (Nøkken) til; han er skabt som en Hest, men med en grueligt lang Hale, og kan han med den røre ved Folk, løber han afsted med dem og standser ikke før paa Bunden af Vandet. Før var der mere folksomt i Rejnet, thi da boede der en „Huldemand" og han lod sine Sauder græsse i Rejnet; men han blev fordrevet til Sudrø af Bonden Simon paa Kirkjubø, som var saa stor, at han „behøvede 6 Alen Vadmel til Skjorte". — Det tog lang Tid at

naa over Basaltblokkerne, som fyldte Rejnet, men endelig kom vi saalangt, at vi fik se Dampskibet i Thorshavns Bugt; det laa med Dampen oppe, færdigt til at afgaa. Nu blev der et Kapløb ned ad Lakkerne, alle vilde skynde sig, og ingen havde Lyst til at blive efter paa Færøerne. Elven, som rinder vestenfor Thorshavn, standsede os ikke; en Planke dannede Broen over den; det gik i Stormskridt gjennem Byen, hvor vi knap fik Tid til at sige Farvel til Amtmanden, hvis Baad laa rede til at føre os ombord. Vor kjære Provst, som havde fulgt os paa Udflugten og altid været i Spidsen for Toget, skjønt han var den ældste af os alle, ledsagede os lige til vi var ombord, han vilde tage Kaptejnens Vrede paa sig. Da vor Baad nærmede sig, saaes paa Kommandobroen Kaptejnen, der for Spøg truede os med Straf, og da vi var komne ombord og havde taget Afsked fra Provsten, beordrede Styrmanden alle Efternølerne til Strafarbejde med at lette Ankeret. Arbejdet gik for sig under Sang og Munterhed; de andre Passagerer, som var blevne ombord, deltog, selv de spleensyge Engelskmænd vilde være med forat faa en Motion før Middagsmaaltidet. Under dette sejlede man rundt Kirkjubønesset og kom langs Vestsiden af Strømøen, der næsten overalt frem-

byder mørke, bratte Fjeldsider, kun hist og her belyste med en perlende hvid Fos eller af hvide Søfugle, der bygger sine Reder i de Huler, som de nedstyrtede Basalt-Søjler danne. Kommer man saa nærmere Vaagø, har man ogsaa et mærkeligt Fjeldsyn: udfra Vaagøens Fjelde løser sig en rank Søjle paa en 1,000 Fods Højde, der ender i en noget krumbøjet, sylbannet Spids ligesom en umaadelig stor Klo, det er „Troldkonefingeren". Men snart forsvinder ogsaa denne, thi man sejler lige nordover ind i det trange Sund mellem Vaagø og Strømø, Vestmannasund; det er kaldet saa efter den Havn, som Sundet danner paa Strømøsiden, Vestmannahavn. Vestmændene vil sige Irerne, thi irske Munke var Øernes tidligste Opdagere; de har boet paa Øerne i omtrent 100 Aar, førend Øerne blev paany opdagede fra Norge af og bebyggede af Grim Kamban kort efter 800; det er vel Irerne, som har ført Faar til Øerne, der siden fik sit Navn deraf. De irske Eneboere havde valgt det luneste Sted paa hele Øgruppen; det er ogsaa dens ypperligste Havn, omringet som den er af Fjelde paa alle Sider, og dog saa rummelig, at hele Flaader kan ligge der; inderst inde er der en smilende grøn Plet med et lidet Fossefald og en Bondegaard i Nær-

heden; her har vel Øens første Opdagere slaaet sig ned forat dyrke sin Gud i Ensomhed.

Vestmannahavn er den sidste Bebyggelse, vi ser paa Færøerne, thi kort efter er vi ude af Sundet, passere forbi den nordvestlige Spids af Strømø, den lodrette Mylingur, og styrer atter ud i Havet. Snart ligger Drækken bag os; det sidste, vi kaster vort Blik paa, er den vestligste Ø, Mykjunes (paa Dansk: Myggenes, istedenfor Møgnes). Vi mindedes Sagnet om dens Tilblivelse og dens Forvandling. En Mand fra Vaagø laa jevnligt langt ude til Havs for at fiske, og for at skræmme Hvalene bort fra Fiskepladsene, brugte han at forsyne sig med Komøg, som han kastede paa dem. En Dag saa han, at en stor Ø steg frem af Taagen; han roede strax imod den, kastede Møg op paa et Næs og steg i Land; dette virkede, som om Staal var kastet derpaa, og Øen fik Navn deraf. I den Tid voxte der store Skove paa Mykjunes, men en Mykjunes-Mand kom engang til Olav den hellige i Norge, og da Kongen spurgte, om der ikke var herlige Skove paa Mykjunes, svarede Manden, som frygtede for højere Skattepaalæg, at de ikke havde et eneste Træ, men bare Sien og Lyng. „Saa være det,“ svarede den hellige Konge, og siden den Tid blev alle Træerne forvandlede til Basaltstøtter; de kaldes endnu

„den forstenede Skov" og skal være et Vidunder, der fuldkommen kan maale sig med „Fingals Hule" paa Staffa. Dampskibet kom imidlertid ikke saa nær Land, at vi kunde øjne Skoven; det styrede nu lige paa Island, hvor den efter sin Instrux skulde gaa ind om Østfjordene, „hvis Omstændighederne tillade det." Ved Omstændighederne forstaaes Taage eller Storm, og da saadant som oftest indtræffer her i Havet mellem Island og Færøerne, hender det jo ikke sjelden, at Passagerer søndenfra til Østlandet paa Island maa følge med til Reykjavik eller Passagerer fra Reykjavik til Østlandet maa følge med til Kjøbenhavn eller ialfald til Færøerne, hvor derfor mangen Islænding har faaet et ufrivilligt Ophold.

III.

Af tidligere Rejseskildringer var det os bekjendt, at paa Islandsrejser alt beror paa Vejret. Taagen kan ganske spolere alt, idet alle Udsigter nødvendigvis kræver Sollys. Vort Haab om godt Vejr nær Islands Kyst opfyldtes, den Dag, da vi nærmede os Land, var straalende klar; men Islands Nærhed antydedes med en bidende Kulde. Thi den

Polarstrøm, som fører Rekeved til Nordlandet, stryger ned paa Østsiden af Landet og bringer her Kulde med sig. Vi styrede efter Øster-Horn, et Forbjerg, som sees langt ud i Havet, og som allerede i Opdagelsestiden var den almindelige Landkjending. Fra Stadt til Østerhorn kunde man i gamle Dage sejle paa 7 Døgr (Halvdøgn, altsaa 3½ Døgn), hvis man var heldig, men naturligvis hændte det vel saa ofte, at man var ligesaa mange Uger paa Vejen. Hid til Østerhorn kom de første norske Opdagere: Naddodd blev drevet hid paa en Rejse til Færøerne, sejlede nordefter og landede lidt længere oppe i Reydarfjorden, Gardar kom samme Vej, men landede ikke før paa Nordlandet, Ravnefloke, Ingolv og Hjørleiv fik ogsaa først Østerhorn i Sigte, men de drog videre langs Sydkysten, idet de som rimeligt ventede at finde bedre Land her; ja, allerede de irske Munke, som har Æren af at have opdaget Island før Nordmændene, havde landet paa disse Kanter og havde udsøgt sig sine Eremitboliger paa ensomme Øer ved Fjordmundingerne østerpaa; Nordmændene kaldte de irske Prester og Munker Paper, og de Steder, hvor de havde boet eller efterladt sig Minder, kaldtes derfor Papey, Papafjord med Papós og Papyli, alle her i Omegnen af Øster-Horn. Om Efter-

middagen (Onsdag den 15de Juli) kom vi saa nær Land, at vi saa et snekledt Forbjerg stikke ud, det er Østerhorn; snart sees længere nord et andet Snefjeld; og kommer man nærmere, møder man et stort sammenhængende Land af snedækte brede Fjeldvidder, vexlende med smale Spidser, takkede Kamme og forrevne Tinder; man kunde nok skjønne, at alle Opdagerne bøjede bort fra disse kolde Landsdele, enten nordover eller sydover, og tillige, at de irske Eneboere kunde finde sig vel her, thi højtideligere Stilhed, omgivet af en storartet Natur, kunde ikke tænkes. Og dog, naar man trænger ind i Bunden af Fjordene, findes her i Ly af Fjeldene lunere Steder; endog Islands eneste større Skov er her paa Østlandet, i Fljotsdal ved Hallormstaðir. Vor Rute gik forbi Papey, en bakket Holme en Milsvej udenfor Berufjorden, hvor der temmelig nær Indløbet ligger et lidet Handelssted Djupivogr. Det var langt paa Nat, inden vi kom saa langt ind, at vi kunde kaste Anker; men vi var nu kommet saa langt mod Nord (64½ Gr.), at det var ganske lyst endnu ved Midnat; den klare Nat i Forbindelse med Snefjeldene, som omringede os paa alle Kanter, gav et Indtryk, som om vi var paa en Nordpolarexpedition. Da vi sejlede forbi Papey, mindede en af de Medrejsende os om, at de

Irer, som havde opholdt sig her Aar 795 hele Sommeren, har skildret de lyse Nætter saaledes: Ved Solhvervstid og i Dagene omkring skjulte om Aftenen Solen sig ligesom bag Bakken, saa der slet ikke blev mørkt, men man kunde udføre hvadsomhelst, f. Ex. pediculos de camisia abstrahere. Det kan man kalde en praktisk Prøve, og denne kaster tillige et Strejflys over Irernes daværende Kulturtilstand.

Dampskibet standsede kun en Timestid i Djupivogr og fortsatte strax derpaa sin Kurs langs Islands Sydkyst. Tidligt paa Morgenstunden saaes Dele af den uendelig store Snemark, Vatnajøkulen og dens ved Ingolfshøfdi fremspringende Punkt, Oræfa-Jøkull (udt. Ørævja-jøkudl), Islands højeste Top; men da laa endnu alle Passagerer i sine Køjer. Da man kom op paa Dækket for at tage Jøklerne i Øjesyn, havde en ondskabsfuld Taage lagt sig over Landet, og man kunde knapt se et Par Skibslængder frem for sig. Dette var en stor Skuffelse, thi at komme til Island uden at se dets Jøkelsmykke langs Sydranden, vilde jo være som at være i Rom uden at se Peterskirken; for Dampskibets Navigatører var det tillige en stor Ubehagelighed, thi Taagen gjorde Farten usikker langs den havnløse og ofte farefulde Kyst. Hvert Øjeblik lød Skibs-

klokken for at holde Sejlere borte, og næsten ligesaa ofte var Loddet i Virksomhed for af Dybden nogenlunde at bestemme Afstanden fra Land. Men alt gik vel, og om Jøklerne ikke viste os Vej til Island, lod de os dog passere i Fred. Paa Hjemvejen til Norge var vi endda heldigere; da fik vi hele Sydkysten at se i straalende Vejr og fuld Belysning: en 12—14 Mil ud i Havet toppede sig en Række blaa Kegler, som maatte være Vestmanøerne, bag dem bredte sig de mægtige Snemasser Eyjafjalla-jøkul og Myrdalsjøkul, og længer inde i Landet saaes Hekla og dets Nabo Torvajøkul. Dette er den sædvanlige Udsigt, man har paa en Sejlads vestover Kysten, og som hver Islænding, der farer hjemad, hilser med jublende Glæde.

Den næste Dag tidligt om Morgenen har man Land nordenfor sig; det er den lange Halvø, som stikker ud i den sydvestlige Del af Landet og ender i Reykjanes. Hele denne Halvø bestaar af udbrændte Vulkaner, der strækker sig som en Række kegledannede Fjelde vestover; den vulkanske Virksomhed har endnu i historisk Tid vist sig levende yderst ude paa Nesset; der findes ogsaa endnu de kogende Kilder, som har givet Nesset Navn. Nærmer man sig dette, sees udenfor i Havet, omtrent et Par Mile fra Land en flad Klippe med

Eldey. Snæfellsjøkull. Karlin. Reykjanes.

lodrette Vægge; det er „Eldey", eller, som Sømændene kalder den, „Melsækken"; længer ude sees endnu et Par smaa Klippeøer, det er Geirfugleskjærene. Disse Øer kaldes ogsaa tilsammen „Eldeyjar"; de er blevne til ved et vulkansk Udbrud i Aaret 1211, da en tidligere „Eldey" forsvandt og disse skjød op i Stedet. Havet om Reykjanes er i det hele uhyggeligt ved sine hyppige Forandringer: udenfor Eldey tør intet Skib gaa, thi der strækker den underjordiske Vulkan sig langt ud i Havet, uvist hvor langt og uvist hvor nær Vandspejlet. I dette Farvand skjød f. Ex. i 1783 pludselig et Vulkankrater op af Bølgerne, og disse brugte et Aar til at løse Bjerget op i sine Bestanddele, der i lang Tid flød rundt om Nesset som Pimpsten. Nærmest inde ved Land sees en lodret Søjle af Graasten, næsten af Skikkelse som en Mand, det kaldes ogsaa Karlin (udtales Kadlin); den er bleven til Aar 1422 ved et nyt Vulkanudbrud. Her i dette Farvand saa det ud til, at Hvalene havde sit Yndlingssted, thi paa alle Sider saa man dem tumle sig og skyde tykke Straaler i Vejret. Allerede søndenfor Nesset saa vi langt mod Nordvest en lysende Sky (saa saa det ud); snart viste sig tydeligere en mørkere Rand under Skyen, og vi opdagede, at det er den store Snæfells-

jøkull (udtal: Snæjfedls-jøkudl), som er det yderste Punkt af den store Halvø, der stikker ud mod Vest nordenfor Faxefjorden. Da vi saa den, var vi omtrent 18 geogr. Mile derfra. Her var det, at Opdageren Ravnefloke sejlede forbi, da en af hans Mænd, Faxe, ved Synet af Snæfellsjøklen udbrød: „Dette maa være et stort Land, som vi har fundet; her er Flodmundingerne saa store"; derfor kaldte man hele denne Havbugt Faxeos eller Faxefjord. Nordenfor Reykjanes aabner Faxefjordens store Gab sig; man ser snart næsten sammenhængende Land mod Nord, thi østenfor Snæfellsjøklen begrænses Fjorden af en Række blaa Fjelde; kun det lavere Land om Borgefjordens Munding forsvinder endnu, medens Østgrænsen dannes af de mægtige, endnu snedækte Fjeldrygge Skardsheidi mellem Borgefjorden og Hvalsfjorden og Esjan søndenfor den sidste Fjord. Mod Sydost og Syd er Kysten lavere, her stikker en flad Landtunge ud i Nordvest, Rosmhvalanes (ɔ: Hvalrosnes), der ender i Spidsen Skagi; men saa ser man fjernere fra Kysten besynderlige mørkeblaa Kegler, Tagger og Rygge, det er den Vulkanmasse, som fra Thingvallavandet har bredt sig ud over Halvøen lige ud til Reykjanes. Længst inde i Fjorden stikker to Halvøer ud mod Nordvest, det er Seltjarnar-

nes, paa hvis Nordside Reykjavik ligger, og Alftanes, hvor Snorres gamle Gaard Bessastadir og den nyere Handelsplads Havnefjord (Hafnarfjørðr) er. Hele denne Del af Landet, man fra Skibet kan overse, ser øde og uindbydende ud, i Baggrunden er der kun Fjeld og Sten, og hvor der er Lavland, har dette Udseende af Stenurd eller ufrugtbare Myrer. Her var det, at den første Landnámsmand, Ingolv Ørnssøn, tog Land, thi her havde Guderne eller rettere Golfstrømmen kastet hans Højsædesstøtter iland for henimod 1,000 Aar siden, og her byggede han sin Gaard, som efter de varme Kilder i Nærheden fik Navnet Reykjarvik, nu Reykjavik; han tilegnede sig hele Nesset mellem Hvalsfjorden og Ølvusá (som rinder ud af Thingvallavatn) og delte det ud til sine Mænd. Byen Reykjavik er derimod af temmelig ny Oprindelse; Gaarden og Landet deromkring vare endnu i forrige Aarhundrede Kronens Ejendom, men blev overladt 1752 til de nye Klædes-Fabriker, som den landsfaderlige Regjering her lod anlægge, da den vilde udvikle Industrien paa Island; derfra udgik den senere By, som udvikledes kunstigt, ved at man efterhaanden samlede Øens Overøvrighed og offentlige Indretninger paa dette øde Sted.

Den Dag, Dampskibet ankommer fra Europa til Reykjavik, er naturligvis her en stor Begivenhed; fra alle større Bygninger i Byen flaggedes der, ligeledes fra Skibene, blandt hvilke saaes en fransk Orlogsmand og en dansk; den sidste hilsede os endog med Musik, idet vi svingede op forbi den for at indtage vor Plads paa Havnen. Denne er ganske aaben mod Vest og beskytter saare lidet mod Søgangen; desuden er Stranden lav og Tidvandet ikke lidet, saa det i Regelen er forbundet med stort Besvær blot at lande i Reykjavik. Det var os naturligvis om at gjøre snarest muligt at sikre os Logis i Reykjavik, da vi var bange for den stærke Konkurrence, og vi var derfor meget glad over, at Skibets Næstkommanderende tilbød to af os Nordmænd at gaa i den Baad, som skulde føre „den kgl. Post" iland; Jón Sigurdsson havde givet os et aabent Brev med til sine Venner i Reykjavik om at tage sig af os og sagt os, at vi først skulde henvende os til Kjøbmand Egil Egilsson, som boede i et stort Hus paa et dominerende Punkt i den sydlige Del af Byen; Huset kaldes „Glasgow," fordi det før har været nogle Glasgow-Kjøbmænds Ejendom. Egilsson er Søn af Sprogforskeren Sveinbjørn Egilsson († 1852) og saaledes Broder til Benedikt Grøndal(-Egils-

son), en ikke ubekjendt islandsk Forfatter og Digter, der lever i Kjøbenhavn. Vi gik til Huset, traf Manden hjemme og præsenterede vor Skrivelse; det var nok til, at han modtog os med aabne Arme, stillede flere Værelser af sit Hus til vor fuldstændige Disposition og beholdt os som sine Gjester under hele vort 3-Ugers Ophold paa Island. Da denne Sag saa let var ordnet, fik vi hentet vore Kammerater og alt vort Gods iland fra „Diana" og gjorde vort fuldstændige Indtog i Byen.

Reykjavik er ingen stor By, og dens Omegn er heller ikke smuk, dog maa undtages Udsigten mod Nord, hvor Esja hæver sig op over Byen, og hvor længer ude i godt Vejr ogsaa Snæfellsjøklen er synlig. Disse to, Esjan og Snæfellsjøklen, er imidlertid i godt Vejr det dominerende i Udsigten, og navnlig naar de sees i Aftenbelysning ved Solnedgang, kaster de et næsten sydlandsk Skjønhedsskjær ud over Omegnen. Ikke blot det fjerne Nordvest om Snæfellsjøklens hvide Top, som Solen gaar bag, farves af dens røde Straaler, men hele Himlen antager for en Stund samme Farve, medens Skyerne lyse med et guldgult, næsten hvidagtigt Skjær og samtidigt selv vexler i de forunderligste Skikkelser, og midt ud af denne Farveglands løfter sig mod Nord den dunkelblaa, næsten sorte

Esja, hvor i det højeste en enkelt Snefure bryder Farvens Enhed. Reykjavik ligger i en liden Sænkning mellem 2 Bakker mod Øst og Vest og begrænses mod Syd af et lidet Vand; den bestaar af 3 Gaderækker langs Stranden, hvoraf nordligst Hafnarstræti og søndenfor den Adalstræti: disse skjæres igjen af 3 andre Gader, og indenfor dette Omraade er den egentlige By, der er bebygget med ordentlige, skjønt i Regelen lave, tjærede Træhuse, tækkede med Skifer. Imidlertid findes der ogsaa udenfor dette Strøg et Slags bymæssig Bebyggelse, især mod Vest og Syd, og i disse Bydele nærmer Bygningsmaaden sig mere til den almindelig islandske, Bordvægge med Overdækning af Græstorv. I Byens østlige Del ligger dens 2 anseligste Bygninger, Landshøvdingens Residens og Latinskolen. Landshøvdingens Hus var oprindeligt Fængselsbygning, noget, som man sjelden har havt Brug for paa Island, hvorfor den senere blev taget i Besiddelse af Stiftamtmanden for Syd- og Vesteramt, og da den nye Centraløvrighed for Landet, Landshøvdingembedet, blev oprettet, gik den over paa dette. Huset adskiller sig fra alle andre Huse i Reykjavik ved sin hvide Farve; denne er det eneste Minde fra en tidligere islandsk „Konge", Eventyreren Jørgen Jürgensen, som i 1809 op-

kastede sig til Konge i Landet og holdt sig i denne sin selvtagne Værdighed i et Par Maaneder, indtil Engelskmænd fængslede ham og sendte ham til Australien. Den nuværende Landshøvding og tidligere Stiftamtmand Hilmar Finsen er af en islandsk Familje, men opdragen i Danmark, hvor hans Fader var Embedsmand; han har selv tidligere været Amtmand i det Slesvigske indtil Krigen. Hans Stilling paa Island har været vanskelig nok. Han har med stor Iver sat sig ind i Forholdene paa Island, lært Sproget og taler det flydende; men hans Stilling er ikke selvstændig nok, til at han kan virke velgjørende, idet han er bunden i sin Myndighed ved den fjerne Regjering i Kjøbenhavn. Søndenfor „det hvide Hus“ ligger paa et højere Punkt af den østlige Bakke en stor, mørkfarvet 2-Etages Bygning, det er „hinn lærði skóli“, en Fortsættelse af den gamle Domskole paa Skálholt, der 1805—1846 var paa Kongsgaarden Bessastaðir. Den lærde Skole er indrettet efter dansk Mønster, med 4 Klasser (isl. bekkir, Bænke); den har omtr. 70 Elever. Skolens Rektor er siden ivaar Jón Þorkelsson, der har et Navn blandt nordiske Lærde som kyndig Fortolker af Skaldeliteraturen; hans første Arbejde var ellers et Stridsskrift mod R. Keyser og den norske historiske Skole om Islands Ejendoms-

ret til „Fagrskinna" og „Olafs saga helga". Af Skolens Lærere vil jeg nævne Overlæreren Haldor Fredriksson, Grammatiker og Politiker. Han er Reykjaviks Althingsmand og Viceformand i det nye „Folkevenneselskab" (þjóðvinafèlagið), der er stiftet for at virke til Fremme af den islandske Forfatningssag; det var dette Selskab, der havde foranstaltet Mødet isommer paa Thingvellir til at drøfte Landets Anliggender og fejre Tusindaarsfesten, og som Selskabets Viceformand (Formand er Jón Sigurdsson) kom H. Fredriksson til at staa i Spidsen for alt dette. Nedenfor Skolen, i Dalen nær Vandet, paa det store Torv, som kaldes Austrvøllr (udt. Øjsturvødlur), ligger Domkirken, en stor, brunmalet Murbygning, der knapt er 40 Aar gammel, men dog allerede begynder at blive skrøbelig. Oppe i Taarnet og Loftbygningen findes Stiftsbiblioteket og den nyoprettede Oldsagssamling. Den sidste er ganske anselig til saa ny at være; den er bragt sammen ved en enkelt Mands Udholdenhed, Maleren Sigurðr Gudmundsson, og fremdyder mærkelige Exemplarer især paa Levninger fra den kristelige Middelalder; der er ogsaa nogle Gravfund fra 10de Aarhundrede, beslægtede med vore yngre Jernaldersfund. Da „Sigurðr málari" ikke var tilstede, blev vi viste omkring her af

Stiftsbibliothekaren, Jón Arnason, Samleren af de bekjendte „Islandske Folkesagn og Æventyr". Bibliotheket er ganske righoldigt, over 10,000 Bind; det forøges især ved Gaver fra fremmede Lande, og Bibliothekaren fremhævede for os særlig det norske Universitets Liberalitet ligeoverfor Island. (Vi havde bragt med os som Gave fra Universitetet en Række Programmer og andre videnskabelige Værker fra de sidste Aar). Fra lærde Selskaber i Amerika var der i Sommer kommet en Ladning paa 4,000 Bind af alle Slags Indhold; de var endnu ikke udpakkede, og man savnede Plads til at optage dem i Samlingen. Bibliotheket bestaar væsentlig af theologiske, filologiske og historiske Værker; mindre er Naturvidenskaben og Medicinen repræsenteret og endnu mindre Retsvidenskab og Skjønliteratur.

En Institution, som bør nævnes i Reykjavik, er „Prestaskólinn". Af de Studenter, som udgaar fra den lærde Skole (der som alle danske selv afholder Examen Artium), har kun de færreste Raad til at drage ned til Universitetet i Kjøbenhavn. De fleste Islændinger har filologiske og historiske Interesser, men intet Institut at knytte dem til; derimod har Landet omtr. 200 Prestekald („brauð"), og da den øvrige Embedsstand tilsammen kun

udgjør c. 50 Personer, er saaledes Flertallet af de Studerende henvist til at blive Prester. Til saadan Uddannelse er for endel Aar siden det theologiske Seminarium i Reykjavik oprettet; Seminariet har 1 Lektor og 2 Docenter, og Læretiden er 2 eller i Højden 3 Aar. Dette har indtil for nylig været den eneste quasi-videnskabelige Institution i Landet, og de fleste Prester udgaar herfra. Da naturligvis ikke alle islandske Studenter har Tilbøjelighed for theologiske Studier, bliver det en nødvendig Følge af Forholdene, at mangen En bliver Prest paa Island, som har sine Interesser paa andre Felter end det kirkelige: man ser Prester som Politikere, som Journalister, som lærde Filologer; men det maa ogsaa fremhæves som en Hæder for disse samme Prester, at Almueundervisningen viser de alle stor Omhu for, og en Frugt heraf ytrer sig i den gjennemgaaende Oplysning og Sans for Læsning, selv blandt de fattigste og lavest stillede af Almuen. I de sidste Aar har der ved Siden af Presteskolen rejst sig et nyt Institut, en medicinsk Skole, oprettet af den fortjente Landfysikus Hjaltalín; men ogsaa denne Skole, der forresten ikke har den samme Frekvents som den theologiske, leverer som hin Haströrks-Kandidater, idet Studietiden, saavidt jeg ved, ikke er over 3 eller 4 Aar; imidlertid

er dog derved i nogen Maade sørget for Landets Trang til Læger, medens der før over hele Island kun fandtes 4 Læger. Althinget har ogsaa nylig forlangt, at der skulde oprettes en juridisk Skole i Landet selv, og dertil kan dette højlig trænge, thi for Tiden er den islandske Lovkundskab lidet udbredt og Retsstudiet endnu ikke bragt i ordentligt System. En af de kommende Althings største Opgaver bliver at udarbejde en ordentlig Lovbog, for Tiden gjælder Magnus Lagabøters Lovbog ved Siden af Kristian 5tes norske Lov og Retterbøder fra alle norske og danske Konger i de sidste 5—6 Aarhundreder.

IV.

Det blev os snart klart af Samtaler med de ledende Mænd i Reykjavik, at man ventede vor Tilstedeværelse ikke alene ved Festen paa Thingvellir den 6te og 7de August, men ogsaa ved den Fest, som Reykvikingerne skulde holde den 2den August, samme Dag som Kirkefesten over hele Landet. Naar vi vilde gjøre en Tur op i Landet, maatte altsaa denne indskrænkes til de nærmeste Dele af Syd- og Vestlandet, for at vi kunde være sikre paa at være tilbage senest Lørdag 1ste August. Der

var saaledes knappe 14 Dage til vor Disposition, thi før Mandag den 21de kunde der ikke være Tale om at komme afsted. Først blev det foreslaaet os at benytte en liden Dampbaad, som en engelsk Laxespekulant ejede, og som gik i en halv-regelmæssig Rute paa Borgefjorden, hvorfra vi da skulde komme videre med borgfirdske Heste; men da der om Søndagen blæste op en stærk Vestenvind, opgav man Dampbaaden, som egentlig var en af de almindelige aabne, lange islandske Baade, hvori der var sat en Dampmaskine ind, og man foreslog os en Rute overland gjennem Borgefjorden op til den berømte Bjerghule Surtshellir, derfra Fjeldvejen over til Thingvellir og østover til Geyser; ved denne Rute mente man at forene alle berettigede Hensyn, vi vilde faa se historisk berømte Steder og tillige de bedst mulige Prøver paa den islandske Naturs Undere. Geir Zoëga (udt. Søga), en anseet Borger i Reykjavik af en indvandret og indgiftet Familje, overtog vor Udrustning til Rejsen. Da vi var 5 Mand og behøvede 2 Følgesmænd, maatte der skaffes 14 Rideheste og desuden 3 Pakheste, hvoraf 1 til Teltet og vore Rejsetepper, som man mente godt kunde trænges. Den islandske Hest er berømt over mange Lande som udmærket Ridehest og fortjener al mulig Ros.

Den har en let, behagelig Dilt, lader sig let styre — dog maa Ridepidsken hyppigt bruges — og er meget udholdende. Den staar aldrig paa Stald — hvilken Indretning nok ikke kjendes paa Island —, men naar den ikke benyttes, lever den i fri Tilstand ude paa Græsmarkerne; den kan ofte strejfe Mile vidt om, hvorfor det tidt kan tage lang Tid at samle Hestene, naar man skal have Rideture. Hesten ser, naar den føres hjem fra Græsgangene, temmelig søvnig, næsten dum ud; men er først Rytteren kommen op paa, faar den strax Lyst til at sætte afsted hurtigst muligt. Dens Udholdenhed grænser til det utrolige; det har ofte hendt, at man rejser et helt Døgn med samme Hest, naar man blot en sjelden Gang stiger af og lader den samle sig nogle Græsstraa. Dens Klogskab og Forsigtighed viser sig især i Fjeldpassagerne, hvor det er en Fornøjelse at se den vælge sin Fodplads mellem Stenene; som Exempel paa dens Klogskab fortælles, at naar drukne Bønder rider hjem fra Reykjavik, fatter Hesten vel sin Herres Tilstand og forstaar at balancere saaledes med sin vaklende Rytter, at denne altid kommer helskindet hjem. Den islandske Hest er vistnok liden, især maa den kaldes saa i Sammenligning med de engelske Heste; imidlertid tror jeg ikke, at passelig store islandske Heste

staar stort under vore Fjordheste, som jeg uden at være Hippolog tør erklære for deres nærmeste Slægtninge. Forskjellen mellem begge i Størrelse og Udseende skriver sig vel fra, at den islandske Hest ikke bliver saa vel fodret som den norske, og at den norske er mere uddannet som Kjørehest, medens den islandske paa Grund af Landets Mangel paa Kjøreveje er bleven staaende paa det middelalderske Standpunkt. De islandske Heste er overmaade billige og udføres i store Mængder til Skotland, hvor de benyttes til Rideheste; imidlertid siges det, at de med Lethed lader sig bruge til Kjørsel; det kan derfor ikke være Tvivl om, at det hos os vilde lønne sig at indføre islandske Heste, især nu, da Hestepriserne har steget saa stærkt. Den islandske Hest har 3 Maader at komme frem paa: paa stenet Mark eller brat Fjeldvej gaar den naturligvis i Skridtgang; selv paa temmelig skraa Bakker — naar Grunden ikke er stenet — sætter Hesten gjerne i Trav, og kommer den paa slet Mark, gaar det strax afsted i fuld Galop; da netop Terrænet paa de islandske Veje stadig varierer mellem disse Yderligheder, er Ridtet over de islandske Heder aldrig ensformigt, men stadigt underholdende ved sin vexlende Karakter. Jeg nævnte Veje, men i Grunden findes jo ikke paa Is-

land hvad vi nutildags kalder saa; jeg tør sige, at selv for 6—8 Aarhundreder siden havde man bedre Veje i Norge. Paa Island har man i de senere Aar begyndt at anlægge ordentlig brede Veje, men de er endnu ikke kommet længer end en $1/2$ Mils Vej udenfor Reykjavik og Havnefjord, og selv disse er ikke jevnede efter nyere Vejbygningsregler; forresten findes over hele Landet kun de Veje, som Hestenes Hov har optraadt. Naar man rejser paa de mere befærdede Ruter, ser man derfor en Række Furer i Jorden, ofte en Alen dybe; Rækkerne fremkommer ved, at Hestene naar Vejene bliver optraadte, vælger sig nye Veje ved Siden af de gamle, og dette er fortsat i Aarhundreder. Afstanden mellem de beboede Heder er ogsaa saa stor og Befolkningen i det Hele saa tynd, at der vel ialfald ikke paa lange Tider kan blive Tale om Vejanlæg i større Stil; og dog vilde man paa Island langt fra have saadanne Vanskeligheder at kjæmpe med fra Naturens Side som hos os. Vejene behøver aldrig at lægges saa højt tilvejrs som i Norge, bratte Stigninger er der sjelden eller aldrig Tale om, og kunstig Vej gjennem Fjeld vil kunne udføres meget mindre bekosteligt, thi paa Island har man ikke de haarde Stenarter som hos os. Men istedenfor at sende Mænd til

Norge for her at lære Vejbygningskunsten i et Fjeldland, hvor man allerede har Erfaringer, har man fra Danmark hentet Ingeniører, der har udkastet Planer til Veje og Broer, hvis Dyrhed vel for lang Tid vil overstige Landets Evne.

Mandag Formiddag skulde vi stige tilhest for at begynde vor Udflugt; ingen af os var synderlig øvede Ryttere, og vi var derfor ikke uden Ængstlighed for, hvorledes Forsøget vilde løbe af. Man forsikrede os om, at det var kun den første Dag og i Højden den anden, at vi vilde føle Træthed, og man forlangte af os, Islændingernes nærmeste Frænder, at vi ikke burde staa tilbage for vore Slægtninger. Som Æresvagt fulgte en Skare Reykvikinger os den første halve Mil paa Vejen. Det var saaledes en ikke liden Skare, som drog afsted fra Byen; alle Islændinger satte naturligvis strax i Galop, og da vore Heste fulgte de øvriges Takt, var vi snart alle i vild Flugt bortover Heden, man fik holde sig fast saagodt man kunde. Men denne Forøvelse, hvor mærkelig nok ingen kom til Skade, gjorde, at vi snart følte os som hjemme paa Hesteryggen. Den gode Vej hørte snart op, og Galopen med den; man red i mere Mag, drog snart Side om Side, snart om hverandre uden nogen Orden, men

under stor Munterhed — og Islændingen er næsten altid munter og glad, især paa Rejser eller paa Rideture, hvilket er hans hyppigste og største „skemtan“. Man kommer til den første Aa udenfor Reykjavik, det er „Ellidaá“, som Danskerne kalder Laxelven, en af de laxrigeste Elve paa Vestlandet. Den er nu lav, saa den ikke naar Hestene tilknæs, men om Vaaren kan den være stor nok. Kommer Hestene hid, gaar de ikke en for en og med Forsigtighed, nej, over en saadan liden Aa sætter de gjerne i Trav og ofte mange i Følge, saa Vandet sprøjter til alle Sider; men Vand bryder man sig ikke om paa islandske Rejser, det tørker strax under Ridtet. Ved Laxelven er Grænsen for Gullbringusysla; derfor tager vore Venner fra Reykjavik kort efter Afsked fra os, dog ikke førend man har drukket „hestaskálin (Afskedsskaalen), naturligvis i Champagne, som er en almindelig og tillige (forholdsvis) billig Drik i de islandske Kystbyer, der faar sine Vine indførte som Ballast med de franske Fiskerfartøjer. Og saa skilles vi, efterat man har ønsket os Lykke paa Rejsen og givet os Anbefalingsbrev til Presten paa „Reynivellir“, hvor det var bestemt, at vi skulde overnatte, for at ikke første Dagsrejse skulde blive for anstrængende. Nu da vi er komne paa egen Haand, lægger vi først Mærke

til, hvorledes vore Førere har drevet Bagagen („lestrinn“) fremad. Det er et fornøjeligt Syn at se en saadan Læst. De 7 Rideheste løber løse foran, derefter de 3 Pakheste, som stadig maa pidskes frem; hvert Øjeblik farer en af Løsheftene ud af Vejen, hvad man ikke kan fortænke dem i, naar de ser et Græsstraa; men strax traver Føreren afsted paa sin gode Ganger for at indhente Synderen og ramme ham med Svøbesnærten; hver Fører har nemlig en Svøbe med en i Regelen 2 Alen lang Rem, for at kunne holde Toget nogenlunde famlet; oftest behøver Heften dog ikke mere end at høre Føreren smelde med Svøben og raabe „veginn“ (Vejen) eller et andet Ord i Hestesproget (hyppigst brr!). Vi havde ikke rigtigt lært dette Hestesprog at kjende, da første Dag et Tilfælde indtraf, som karakteriserer Rejsemaaden paa Island. Vi havde redet over en Bakke og skulde over en liden Bæk, da det pludselig opdages, at den bagerste af Rejseselskabet manglede. Man standsede og red tilbage, ængstelig for hvad der kunde være skeet; da ser vi den sidste Hest komme travende imod os, uden Sadel og uden Rytter. Vi styrter bekymrede afsted over Bakken, for at se hvad der er skeet: da sees paa den anden Side Vedkommende komme gaaende, nokfaa roligt bærende sin Sadel. Han for-

klarede, at han havde steget af for at binde sin Sadel fastere, men Hesten, som saa de andre fare afsted videre, satte sig i Bevægelse; han vilde faa den til at standse med et „prr", men Hesten forstod dette uret og satte afsted i Trav, og Rytteren blev staaende igjen med Sadlen. Dette Tilfælde lærte os, at man maatte holde sig nogenlunde samlede, hvilket i det følgende forresten fulgte af sig selv, da man steg op ad Bakkerne. Vi havde netop passeret gjennem en Dal med mørke Fjeldrækker paa Siderne og nede fra Dalen seet en grøn Græsplet med lave, mosbegroede Huse; det er Prestegaarden Mosfell, før det Høvdingesæde, hvor Egil Skallagrimssøn tilbragte sine sidste Dage hos sin Svigersøn, Goden og Lovsigemanden Grim Svertingssøn. Man viste os østenfor Gaarden Kløften, hvor det sagdes, at den blinde Egil havde styrtet Kong Adalsteins Sølvkister ned, da Grim ikke vilde tillade ham at rejse til Althinget, hvor han vilde have kastet Sølvpengene ud iblandt den samlede Thingmængde for at faa et Slagsmaal istand.

Fra Mosfellssveiten skulde vi over Esjan for at komme ned til det egentlige „Kjos," hvor Prestegaarden Reynivellir ligger; den eneste Vej fører over Passet Svinaskarð ned i den trange Sidedal Svinadal. Vejen fulgte

Dalen nedover, indtil den munder ud i det større Dalsøre, hvor vi flere Gange maatte passere Elven, inden vi kom frem til vort Bestemmelsessted. Man forbauses ofte paa de islandske Veje over, at man ligesom har lagt Vejen i eller langsefter Elvelejet, og de Udlændinger, som vi ofte traf sammen med paa Island, var naturligvis sikre paa, at det var Islændingens Dvaskhed, som var Skyld i slige Vejanlæg; men ved nærmere Undersøgelse viste det sig dog altid, at der var gode Grunde derfor, thi i Elveløbene havde Hestene de faste Rullestene at gaa paa, mens der langs Elvene var dybe Myrer, som ofte Hestene sad ganske fast i; Islændingen eller rettere hans Hest har derfor gjort klogest i, naar der ikke kan være Tale om at udtappe Myrene, at lægge Vejen i selve Elven. Tidligt om Aftenen kom vi til Prestegaarden Reynivellir, hvor vi blev vel modtagne af Presten Séra Þorvaldr Bjarnarson og hans Gjest, den før omtalte „Sigurðr Málari,“ som for sin Helbreds Skyld laa heroppe for at nyde Fjeldluft. Séra Þorvaldr er endnu en ung Mand, han var under sit Ophold i Kjøbenhavn Arnamagnæansk Stipendiat og har som saadan bl. a. medvirket til den udmærkede norske Udgave af „Flatøbogen.“ Vi var her for første Gang inde i en ordentlig islandsk „Bær“ (udt. Bæjr,

ikke Vai, som de Danske siger). En saadan Bær tegner sig i Landskabet af som en Række lave Tuer; kommer man nærmere, ser den ud som en Jordhytte eller en Række Jordhytter med et Vindue hist og her; men gaar man ind ad Hoveddøren, Karldyr (i Regelen i Midten), opdager man snart Plan i Husenes Bygning. Fra Karldyr kommer man ind i en Gang af Stenvægge, den ender i Regelen i Eldhuset; men paa Siderne gaa Sidegange ind i Beboelsesværelserne, hvoraf Familiens Dagligværelse (som dog ofte er ovenpaa) kaldes Badstofa (udt. -staava); den er ofte tillige Soveværelse og har langs Væggene fastbyggede Sovesteder, ligesom paa gamle Bondegaarde i Fjeldbygdene hos os. For sig selv paa den ene Side ligger i Regelen en Gestastofa, et lidet panelet Værelse med en stor Gjæsteseng og tarveligt, men ofte pynteligt møbleret. Værelserne er klædte med tynde Bordvægge og dækkede udentil med Torv; denne Bygningsmaade er ofte skadelig for Sundheden, naar ikke Regnvandet ledes bort fra Torven gjennem egne Kanaler, og i alle Tilfælde er Huse med Torvdækning ikke varige, thi Bordvæggene raadner i Regelen snart. Men alligevel er dette næsten de eneste mulige Huse paa Syd- og Vestlandet, da Tømmer ikke kan skaffes tilveje og selv de tynde

Planker ofte maa føres lange Veje paa — Hesteryggen. Det er et bedrøveligt Syn at møde de ædle Dyr mange Mil op i Landet slæbende paa den dyre, tunge Trælast, særlig naar man har Sikkerhed for, at et Hus af saadant Materiale ikke kan holde ud en Menneskealder. Paa Nordlandet er det ganske anderledes: der fører Polarstrømmen Rekeved til Kysterne, saa at der er det næsten almindeligt at se virkelige Tømmerhuse, og desuden er Nordlændingerne idethele driftigere Folk, som forstaar bedre at udnytte sine Næringskilder og derfor har bedre Raad til at hente Trælast fra andre Lande.

Sèra Þorvalds Prestegaard kunde ikke rumme mange Gjester: det fulgte derfor af sig selv, at disse fik Plads i Kirken. Den islandske Skik at lade Vejfarende overnatte i Kirken er naturligvis ikke, som engelske Rejsende har gjort det til, et Vidnesbyrd om det islandske Folks Mangel paa Ærbødighed for Gudshuset; det er en ligefrem Følge af Landets Fattigdom paa Tømmer og deraf følgende Mangel paa Husrum; de Rejsende har været formelig nødte til at tage sin Tilflugt til Kirken for at faa Tag over Hovedet. Mangelen paa Husrum undskylder ogsaa, at man ofte finder Kirkerne benyttede som Oplagsstedet for Ulden, for Prestens Bøger osv.

Englænderne, som gjerne i Rejsebeskrivelser udbreder sig over denne „ugudelige" Benyttelse af Kirkerne, foregaar ellers ikke de Indfødte med et godt Exempel; de plejer at sætte sine Tobdyglas paa selve Alteret og vælger altid sin Soveplads ved Alteret indenfor Knæfaldet, uagtet denne Plads i de smaa Kirker er saa trang, at den nødvendigvis maa være den ubekvemmeste i hele Kirken.

Vi flikkede os altsaa efter Landets Sæder og redede vort Leje paa Kirkegulvet; friskt Hø gjorde Tjeneste som Underdyne, vore Tepper kom til sin Ret, og Trætheden efter Ridtet fremkaldte snart en dyb Søvn, tiltrods for at Solen ikke vilde gaa ned og ialfald viste sig temmelig tidligt igjen om Morgenen.

V.

Paa Island bruges endnu den gode gamle Skik, at Værten altid følger sine Gjester fra Gaarde; det kan ogsaa komme godt til Nytte, thi de Rejsendes Følgesmænd har i Regelen ikke grundigt Kjendskab til mere end Rejsens Hovedretning, Resten suppleres helst ved Efterspørgsel paa hvert enkelt Sted. Sèra Þorvaldr vilde ogsaa næste Dag følge os paa Vejen, og det ikke blot et Stykke, men lige

til Stafholt i Borgefjorden, hvor hans Morbroder var Prest. Reynivellir ligger et Stykke søndenfor Hvalsfjorden, en smal Fjord, der gaar ind fra Faxefjorden mod Øst mellem Esja og Skardsheidi; Prestegaarden er skilt fra Fjorden ved en Aasryg, Reynivallaháls, som vi altsaa maatte enten omgaa eller bestige; som paa Færøerne foretrak vi det sidste, da vore af Ridningen trætte Lemmer nok kunde have godt af lidt Motion. Islændingerne vælger derimod i Regelen at ride rundt, thi for dem er Fodture en ukjendt Ting, som Landets og specielt Vejenes Tilstand næsten gjør umulig. Da vi havde naaet op paa Halsen, saa vi over paa den anden Side mod Nordvest det Skar i Fjeldene, som betegner Vejen til Borgefjorden; men uheldigvis ligger Hvalsfjorden imellem, og til at komme paa den anden Side gives der ikke anden Vej end at ride rundt Fjorden, først mod Øst ind i Fjordbunden (Botn) og saa mod Vest en Milsvej til Ferstikla, hvor Vejen atter gaar nordover. Denne Vej var imidlertid historisk interessant, den er Skueplads for Sagaen om Hørd Grimkelssøn og Holmverjerne. Allerede oppe fra Halsen saa man paa den anden Side af Hvalsfjorden en Landtunge stikke ud mod Sydvest, og i Gabet mellem Landtungen og Landet ligger den ganske bratte Ø Geirsholmen;

her var det, at Hørd trak sig tilbage, da Althinget havde dømt ham fredløs for et Drab; paa denne Ø, som er brat til alle Sider og flad ovenpaa, byggede han sig et stort Hus, samlede om sig en Skare Tilhængere, fredløse som han selv, og med dem brandskattede han Omegnen i mange Aar. Hans Stilling var uangribelig, og man tog sin Tilflugt til Svig: man lokkede ham og hans Mænd ved Løfte om Fred og førte dem i Baad rundt Tangen, paa hvis anden Side Folk stod rede til at dræbe dem. Sagaen fortæller, at Hørd blev alene tilbage med sin Hustru, Jarledatteren Helga, men endelig trods dennes Advarsel om, at hun saa hans Ben Geirs Lig drive udenfor Tangen, lod sig ægge til at gaa iland og der blev dræbt efter at have nedlagt 17 Fiender. Helga svømmede om Natten over til Land til „Helgusund" med sine 2 smaa Sønner, og gik med dem op ad det underligt kløftede Fjeld over Tangen, som efter sin Form kaldes Þýrill[1]); der hvilte hun ud i det Skar, som endnu (ligesom da Sa-

[1]) Þýrill (udt. Thiridl) betyder en Kost til at røre i Mad (Melk, Grød o. l.), næsten som vor Tvare; det er ellers samme Ord som i Norge kaldes Tyrel el. Tverel, Kjærnestang. Fjeldet havde omtr. samme Udseende som den bekjendte Turfingstind paa Nordsiden af Bygdin.

gaen blev nedskreven) kaldes Helguskarð, og førte derpaa sine Sønner frelst til sin Mands Søster, som siden blodigt hevnede hans Død. Alle de Steder, som nævnes i Sagaen, fandt vi igjen efter Beskrivelsen, og de gav os, om end ikke Overbevisningen om, at Sagaen taler Sandhed, dog ialfald Sikkerhed for, at den, som skrev Sagaen, har kjendt og seet alle disse Steder, som han beskriver. — Vejen rundt Fjorden gik hurtigere, end vi havde ventet; thi der var indtraadt Fjære, som havde blottet Bunden, hvor vore Heste satte afsted i Firsprang overalt, hvor Jordbunden var blød eller sandig. Paa Gaarden Thyril ovenfor Holmen og Tangen hvilte vi og spiste Middag; her blev vi af Bonden trakterede med Nationaldrikken Kaffe, der paa Island nydes næsten til alle Tider af Døgnet og altid bydes hver Vejfarende. Det var begyndt at regne lidt, hvorfor Regnkapper og Regnhætter blev tagne paa; i Ridtet langs Stranden, hvor Hestene ofte gik til Knæs i Vand, kunde dette ogsaa ellers have sin Nytte; desuden fik derved det hele Rejsefølge et pittoresk, næsten mystisk Udseende: naar man saa det lange Følge af sorte formummede Ryttere storme frem i flagrende Kapper, paa fyrige Gangere, i Uvejr og Skaadde, med en Hast, som om det gjaldt Livet, skulde man ikke ane, at dette

Tog bestod af fredelige Lystrejsende. Snart begyndte dog Vejen at skraane opad, og Farten sagtnede. Det gik over Ferstiklu-halsen, hvor man tror at have den store Fjeldryg Skardsheidi lige foran sig, men kommer man først op paa Halsen, ser man sig adskilt derfra ved en græsrig Dal med 3 sammenhængende Smaavand, omkring hvilke utallige Faar græsser; det er Svinadalen, hvor der dog ikke længer findes Svin, thi disse er, som overalt paa Island, uddøde eller udryddede. Fra Svinadal stiger man atter over en lavere Hals, som fører ned i Skorradalen, hvor vi langs Skorradalsvandet første Gang træffer hvad der paa Island kaldes en Skov: denne er just ikke som vi er vante til, det er Birkekrat af en eller to Alens Højde med stærke, tykke Rødder, men forknudrede Stammer, alle bøjede indover mod Øst efter Havvindens Retning; men det giver dog noget mere Liv i Landskabet, end vi hidindtil havde seet. Hvad enten Hestene følte dette, eller de vilde benytte den flade Vej, nok er det, de satte afsted i flyvende Galop, saa vi fik nok at gjøre med at styre dem og ikke fik Tid til at diskutere det vanskelige Spørgsmaal, om det er Menneskene eller Naturen, som har ødelagt den Skovvæxt, som gamle Sagn taler om. Fra Skorradalsvatn løber Andakilsá ud mod

Vest, men vor Vej gaar over Aaen mod Nord, og kommer man saa over den lave Ryg nordenfor, ser man et uhyre Dalføre udbredt for sig: det er Borgefjordssyslen, hvor Elvene som en Vifte samler sig til Fjordbunden, idet paa Sydsiden Grimsá og Flokadalsá, paa Nordsiden Þverá og Norðrá alle forener sig i Hovedelven Hvitá (udtal Kvitau); Hvitán har Navn af sit gulhvide Jøkelvand, det kommer fra Geitlandsjøkel. Man maa næsten strax lægge Mærke til, at alle Elvenavne i Island har en fælles Karakter, de er dannede i historisk Tid, og Dannelsesmaaden (ved Sammensætning) kan opfattes næsten uden Sprogkundskab; anderledes i Norge, hvor Elvenavnene i Regelen bestaar af Rodord (Nið, Gaul, Ork, Lögr, Mörn, Dröfn osv.), opstaaede maaske for flere Aartusinder siden og kun forklarlige ved Hjælp af beslægtede Sprog. Dette Forhold er jo ogsaa historisk forklarligt, da der ligger mange Aarhundreder, kanske et Aartusinde eller mere mellem Norges og Islands Bebyggelsestid.

Det havde ikke været vor Plan at naa længer end til Borgefjorden paa Rejsens 2den Dag. Den første Gaard, vi kom til, var en Prestegaard, Hestr, men her var ikke Plads til mere end to, da der ingen Kirke var at ligge i; vi delte os altsaa i 2 Partier, Ny-

gaard og Janson blev tilbage, og vi øvrige fortsatte vor Vej. Det var allerede sent om Aftenen, vor Fører Presten tog Fejl af Vejen og førte os ud i en Myr, hvor vore Heste sank nedi og kun med store Anstrængelser kom op: dernæst maatte de vade over Grimsá, dog ikke tversover, men langsefter, thi Myrstrækninger gjorde Vejen paa Siden af Elven mindre sikker; her opskræmte vi ved vort Ridt en ensom Fisker, det var en Ørn, som lurede efter Laxen i Grimsá. I Mulm og Mørke kom vi henimod Midnat til en Gaard nær Hvitá, Þinganes; her var alle i Seng, men Séra Þorvaldr bankede dog paa. Bonden kom ud, fik Besked om, hvem de Rejsende var, og der var ikke Tale om andet end at gjøre istand til de sene Gjester; Séra Þorvaldr drog dog endnu videre, han tog ind til en af sine Venner i Nabolaget. Bonden paa Thinganes, den gamle Hjálmr Jonsson, forstod ikke andet Sprog end islandsk, vi blev altsaa nødte til at forsøge os heri, hvilket der ikke var Tale om i Reykjavik, hvor der tales ligesaameget Dansk. I Begyndelsen havde vi vanskeligt for at forstaa hinanden, men ved gjensidig Velvilje gik det snart saa let, at vi efterhaanden blev gode Venner. Han spurgte os naturligvis om, hvor vi var „ættaðir frá í Noregi“, og da han hørte, at en var „or

Björgvini", oplyste han, at han selv var „or Fjørðum", thi han var „kominn frá" Egil Skallagrimssøn og Myramændene; det er forresten noget, Hjálmr havde tilfælles med de fleste Bønder i hele Borgefjorden, at de regner sin Slægt op til Myremændene.[1])

Bonden paa Thinganes syntes ellers at være velstaaende, han havde to Gjestestuer (den ene brugtes dog ogsaa til „Skemma", Oplagssted), gode Senge og pene Møbler; der var som paa alle bedre Gaarde meget rensligt, thi naar Fremmede har udskreget Islændinger idetheletaget som urenslige, har man i Regelen dømt efter de fattige Fiskerhytter nær Reykjavik og selv der ingenlunde taget Hensyn til, hvor vanskeligt det er at overholde Renslighed i Huse med Jordgulv og Torvtag. Hos Hjálmr blev vi ogsaa trak-

---

[1]) Islændingerne er, skjønt de i det sociale og politiske Liv er Demokrater, dog ættestolte nok, og Genealogien er den nationaleste „Videnskab" (hvis den kan kaldes saa); de fleste „reka ætta sina" til gamle nordiske Konger, til Harald hildetann eller til Harald haarfagre; Ætrækkerne slutter ialfald med Høvdinger, som var 3dje, 4de eller 5te Mand fra Olav Trygvessøn, om man ikke kan naa højere. Det hændte, at Islændingerne iaar ligeoverfor Kongen fremhavede sig selv som Kongeætlinger.

terede med islandske Sommerretter, Skýr (udt. Skír), etslags oplagt Melk, og Lax fra Grimsá. Vi kom først sent tilsengs, men da trængte vi ogsaa til Hvile efter den lange Dagsrejse.

Den næste Dag samledes de spredte Tropper paa Thinganes, Sèra Þorvaldr kom med sin Vært, Borgesjordens Læge, og vi skulde fortsætte vor Tur til Stafholt. Det gjaldt da at sætte over Hvitá med Hjálmr's Færge. Færgningen over Elve er ogsaa en karakteristisk Del af det islandske Rejseliv. Man tager alle Bidsler og Sadler af Hestene, lader den ene Følgesmand gaa med Ridetøjet over Elven for at modtage Hestene, og driver dem saa løse ud i Elven. De gaar ikke meget villigt i Vandet, men er de først komne ud i, klarer de sig nok saa godt, skjønt de ofte maa kjæmpe haardt mod den stride Strøm. Under Svømningen holder de kun Næsebor og Øjne over Vandet, saa det ofte ser ud som de er nær ved at drukne. Naar Hestene kommer til Lands, gjelder det at holde dem samlede, thi da vil de springe om for at blive varme efter det kolde Bad, og ser de en Græsplet i det fjerne, sætter de strax paa Sprang, og da bliver det en Væddekamp mellem Følgesmanden og Hestene om, hvem der kan komme foran; thi kommer han foran, driver hans Svøbe

snart Hestene tilbage. At føre de Rejsende over Elven har ogsaa sine Vanskeligheder, skjønt ikke de samme, thi Elvene har lave Strande, hvor Baaden ikke kan lægge ind til Land. Passagererne maa derfor enten vade ud eller bæres ud; og Færgebaadene er i Regelen gamle og utætte, saa de maa øses baade undervejs og mellem hver Overfart. Overfarten over Hvitá tog derfor et Par Timers Tid, saa vi fik rundelig Anledning til at se os om. Séra Þorvaldr mindede os da om, at paa dette Sted var Borgfirdingernes gamle Thingplads (derfor Navnet), som omtales i Hønse-Thores Saga og i Íslendingabók. Fra Thinganes gik det i stærk Fart afsted til Stafholt, der ligger paa et temmelig dominerende Punkt (kaldet „kastali", Kastellet), omtrent midt i Dalføret med vide Udsigter til alle Sider. Saa bredt et Sletteland havde vi ikke tænkt at træffe paa Island, om hvilket det jo næsten gjelder som en Trosartikel, at bare Kysterne er beboede. Borgefjordsdistriktet strækker sig en 12—14 Mil ind i Landet fra Kysten med meget svag Stigning—helt oppe ved Gilsbakke er efter Kjerulf Dalbunden knapt 300' over Havet —; i hele dette Elvesystem er der derfor ikke en eneste Fos, og det er kun de i det fjerne skinnende Snefjelde, som vidner om, at vi befinder os i et Fjeld-

land. Mod Nord har vi den Række fjerne Fjelde, som skiller os fra Distriktet „Dalir“ ved Breidefjorden; blandt disse faar man overalt i Borgefjorden Øje paa det fritstaaende Fjeld Baula (udtal Bøjla), der stikker op som en spids Pyramide med tilsyneladende lodrette Vægge og udmærker sig ved sin lyse, næsten hvide Farve mod de andre mørkere Rygge; og mod Øst ser vi allerede nu den fjerne Jøkelrække, Ok, Gautlandsjøkul og Eiriksjøkul, som vi siden skal op iblandt; langt oppe i Dalen sees mod Fjeldene ligesom Røgskyer, det er de kogende Kilder i Reykholtsdalen. Paa Stafholt — holt betyder ikke længer paa Island „Smaaskov“, men Torvsletter — modtoges vi med Gjestfrihed af Sèra Þorvalds Morbroder, den gamle muntre Sèra Stefán. Han paalægger os ikke at rejse længer den Dag, men hvile ud hos ham efter de udstandne Anstrængelser; Sèra Þorvaldr tager her Afsked fra os, idet han overlader os til Morbroderen og til sin yngre Broder, der styrer Gaarden for denne. Olafr Bjarnarson (saa hed Broderen) har opholdt sig et Par Aar i Norge ved Landbrugsskolen i Stende og søger nu at drive et Slags rationelt Jordbrug paa Stafholt. Jordbruget paa Island samler al sin Opmærksomhed paa Græssletterne om selve Gaarden, det indhegnede Tun, der ryddes for

Sten og gjødes til Græsværten; Tunet bestaar som oftest af bare Tuer, oprindeligt dannede af Naturen selv ved at Vandet siver ned i Jorden og aldrig afledes. Før ansaa man Tuerne for en Fordel, fordi derved Tunets Græsareal ligesom udvidedes, og man opfandt endog egne Ljaer for at slaa Græsset paa Tueskraaningerne; men i den senere Tid har man indseet, at Græsværten i Grunden lider derved, fordi Grundvandet bliver staaende i Fordybningerne, og man har paa mange Steder forsøgt at drænere Jorden og at bortskaffe Tuerne. Dette Arbejde er meget møjsommeligt, da Græstorven først maa skjæres forsigtigt af og siden Jordbunden jævnes; hertil indfører man fra Norge, sagde man os, „Sverdrupsploven" (opkaldt efter Overlærer Jakob Sverdrup). Derimod mente Olafr, at det var unyttig Møje at forsøge Agerbrug paa Island; de mange Forsøg i forrige Aarhundrede paa Sydlandet (ved Reykjavik og Hlidarende) ved indkaldte norske og jydske Bønder havde vist, at Korn nok kunde modnes et enkelt Aar, men aldrig kunde give aarviss Afgrøde. Tunet er egentlig det eneste, man ved Gaardsstellet freder om; Resten lader man skjøtte sig selv, og paa Havnegangene faar derfor Heste og Faar frit gaa omkring.

Det var vor Hensigt, før vi drog opover

Dalen, at foretage en Tur til Borg, Skallagrim og Egils Høvdingesæde, som ligger en 4 Timers Ridt vestenfor Stafholt ude i Borgefjorden. Vejen gaar her over Nordrá, hvor Presten selv fulgte os over Vadestedet, og videre over Skraabakker og vidtløftige Sletter, der ved Fjordbunden gaar over til Myrerne, som ogsaa har givet Landskabet Navn. Ved Middagstider kom vi til den gamle Gaard, der nu som næsten alle gamle Høvdingegaarde er Prestegaard; Presten Séra Þorkell tog venligt imod de Vejfarende og fulgte os om for at vise os Borgs Herligheder. Gaarden ligger paa en Bakke, men i Ly mod Nord af en lav, fritstaaende Aasryg med brat Held til alle Sider. Gaarden hed egentlig „at Borg", thi det var Aasen, som Skallagrim efter dens Form gav Navnet „Borg", men den kaldes nu efter Gaarden Borgarborg. Oppe paa Aasen har en af Myremændene, Egil Skulesøn — Søn af Skalden Skule Thorsteinssøn, der var med Erik Jarl ved Svoldr — rejst en ca. 8 Alen høj, bred Varde af uhuggen Sten, fra hvis Overflade man har en skjøn Udsigt over hele Borgefjordsdistriktet med dets Fjeldomgivelser; foruden de fjerne Fjelde i Nord og Øst havde man paa den anden Side af Borgfjorden lige syd for sig de vestligste Dele af Skardsheidi, Hafnarfjøll med

den høje Spids „Skessuhorn"; der boede før en Skessa (ɔ: Troldkvinde), som gjorde de Rejsende stor Men, indtil en Bonde fra Skorradal indlod sig i Kamp med hende og dræbte hende, men selv døde en Uge efter. Vi fik af Presten laant Egilssaga og gjennemgik de geografiske Kapitler af den; ogsaa her stemmer Natur og Tradition ypperlig overens, en moderne Topograf kunde ikke have givet en korrektere Stedsbeskrivelse. Derimod findes ikke udenfor Stedsnavnene mange Minder om de gamle Mýramenn. Fra Borg gaar et langt og bredt Nes ud i Fjorden, det kaldtes før Digranes, men nu Borgarnes. Midt over Nesset gaar en bred Sandstrækning, der er den Sandvik, hvor Skallagrim og Egil holdt Lege; her paa Sandsletten ligger nu en Haug, som kaldes Skallagrims Haug. Der blev gravet i den i 1866, men der fandtes intet andet end Stene og Heller; Sigurðr malari mener derfor, at det ikke var Skallagrims Haug, og efter Sagaen at dømme maatte Skallagrim være hauglagt yderst paa Digranes; jeg skulde heller gjette paa, at Haugen var Kveldulvs, thi da Kveldulv var død paa Islandsrejsen, kastedes hans Kiste overbord, og paa Nesset, der hvor den drev iland, blev der kastet Haug over den, og i Nærheden nedsatte Skallagrim sig. — Borg holdt sig længe

i Myremændenes Æt; det var som indgiftet i denne, at Snorre Sturlasson boede paa Borg i flere Aar (1201—1208); men heller ikke fra ham findes der noget Minde paa Gaarden. Husene paa Borg er som alle paa Vestlandet nyere, hverken slettere eller bedre end de almindelige, og Kirken er en af de sædvanlige smaa Skur; men Kirkegaarden rummer et Minde af stor Ælde. Lige bag Kirken ligger en stensat, høj Grav, der adskiller sig fra alle de andre ved, at Lejet ikke ligger Øst—Vest, men Nord—Syd; der hviler Kjartan Olavsson, Olav Paa's Søn og Egils Dattersøn, som faldt for sine Slægtninges Vaaben og for Gudrun Usvivrsdatters Hevn Aar 1002; han var, siges der, den første, som blev begravet ved Borg, og den særegne Begravelsesmaade har man forklaret ved, at den almindelige kristne Skik at begrave Lig med Hovedet mod Øst i de første kristne Aar ikke var kjendt. Paa Graven ligger der nu 5 smaa Stykker af 2 Runestene; den ene af dem har man længe sagt var Kjartans Gravsten, idet man læste Indskriften: „her hvilir halr Kartan.“ Men denne Læsning er urigtig, hvilket i flere Aar har været bekjendt. Nygaard og jeg undersøgte for Sikkerheds Skyld Runerne og fandt, at der stod ganske tydeligt: HIER HUILER HALUR, medens af det sidste Ord

kun Bogstaverne HRO eller HRA var nogenlunde sikre. Runeformen og Sprogformen viser, at denne Indskrift ikke er ældre end fra det 14de eller 15de Aarhundrede, at den er huggen efter en Mand ved Navn Hall (Hroarsson e. lign.), og altsaa er Stenen i senere Tid lagt paa Kjartans Grav; Gravstenen er desuden af Baulit (ɔ: Trachyt fra Baula) og har altsaa rimeligvis hørt til højere oppe i Dalen. Sagnet fortæller imidlertid om denne Sten, at en Bonde paa Borg havde brudt Kjartans Gravsten itu — forat bruge den til Esse i sin Smedje; da kom en høj og anselig Mand i mørke Klæder til ham om Natten og bød ham at lægge Stykkerne tilbage paa Graven, „thi de var det eneste Minde om hans Navn“; Bonden førte Stenstykkerre tilbage, men til Straf for Brudet paa Gravfreden fik han aldrig sin Helse igjen, saalænge han levede.

VI.

Ved vort fornyede Ophold hos den gjestfri Præst paa Stafholt skal jeg ikke dvæle; vi havde jo ogsaa Hastværk med at komme videre til Reykholt. Den gamle Præst fulgte os selv paa Vej for at vise os Vadestedet over Hvitá; den er kun passabel paa et eneste Sted, og

selv der gaar Vandet midt op paa Hestens Bringe, og rider man over paa egen Haand, er man vel i Regelen sikker paa at tage Fejl; thi Vejen over Elven gaar meget bugtet. I gamle Dage var der lidt længer oppe ved Hvitá en Bro, bygget i Sturlungetiden med Tømmer fra Norge og siden vedligeholdt af Herredets Bønder, men den er allerede for et Par Aarhundreder siden forsvundet, og først nu nylig har man tænkt paa at forny Hvitá-Broen, men man vil dog lægge den længer nede, ved Þinganes. Ved Vadestedet mødte vi en af vore Tyskere fra Dampskibet, han vilde til Baula og Stafholt for at undersøge Stenkullejerne: man har i lang Tid vidst, at der fandtes Brunkul (isl. Surtarbrandr) i Borgefjorden, og denne har tildels været benyttet med Fordel der i Dalen, men først nylig har man i Baula opdaget Stenkulslag; disse var det, han vilde undersøge. Fra Vadestedet kom vi til den førnævnte Læge i Borgefjorden, Bløndal, som efter Aftale med Séra Þorvaldr skulde følge os til Reykholt. Vi skiltes her fra vor gamle Ven, Séra Stefán, som vi troede for sidste Gang, men havde dog siden den Fornøjelse at træffe ham igjen ved Thingvallafesten.

Rejsen op til Reykholt er noget af det mest særegne, man kan tænke sig. Man ser

paa næsten alle Kanter stærke Røgsøjler løste sig; man skulde tro sig hensat i en Dal, der var brændt af Birkebejner eller Vaarbelger, men det er kun de kogende Kilder, som frembringer Røgen, og Vandet er allerede traadt i Industriens Tjeneste; ialfald saa vi, at ved de første Hverer, vi kom til, var mange Vaskekoner i Virksomhed; man skulde næsten tro, at her en Vaskefabrik var ifærd med at udvikle sig. Paa dette Sted, hvis Navn jeg har glemt, vældede Vandet ud af Klippen fra en Snes forskjellige Huller, der efterhaanden havde arbejdet sig større og større; i de større kastede vi Torv og Stene ned, men Vandet løftede dem strax op igjen; op af Vandet stiger en stærk Svovlrøg, som i Forbindelse med Varmen udbreder en kvalm Luft over Stedet, medens samtidig Heden udvikler en stærk og frodig Græsvæxt; vore Heste havde derfor ikke saa stor Lyst som vi til at drage videre. Paa den anden Side af Elven ser vi over til Tunga (Deildar-tunga); her viser Røgen os, at de bekjendte Tunge-hverer er, bekjendte, fordi de har delt Arbejdet mellem sig, idet de hver efter sin Tur sender sine Straaler ivejret; her var i gamle Dage en stor Høvdingegaard, hvor Tunge-Odd boede. Længer oppe kom vi over Elven (Reykjadals-á) til Sturlu-reykir (kaldt saa efter en Sturla,

en af de Sturlungerne, som boede her); her var de varme Kilder indrettet som et romersk Bad, Luftbad, idet der var gravet et Kammer ind i Jorden ved Kilden; en anden af Hve-rerne — det er det almindelige islandske Navn paa de varme Kilder — havde den Sær-egenhed, at Vandet gik op og ned; det steg i $1/_2$ Minut og sank ligesaa længe, og nogle Øjeblikke var Vandet ganske borte, men kun for atter at bryde frem. Vi bemærkede, at Hver-en var kastet fuld af Stene, og med Fare for at blive brændte gav vi os til at rive Stenene bort i det Øjeblik, da Vandet var borte. Efter en halv Times Forløb — vi havde ikke Tid til at opholde os der længer — havde vi den Fornøjelse at se Hveren springe næsten 1 Alen højere og med mere samlet Straale; det var Stenene, som havde brudt Straalen.

Kort efter at have forladt denne Gaard, skulde vi over Aaen igjen, og midt i denne Aa traf vi en liden Klippe-Holme, fra hvilken der stod tre Straaler af kogende Vand op; det er Árhver (udtal. Aurkver). Om Vaar og Høst, naar Elven er større, ser det ud, som om disse varme Straaler stiger op af selve den kolde Strøm, hvilket naturligvis forøger Underet. Kommer man saa over El-ven, er det ikke langt til hele Dalens Hoved-

gaard, den nuværende Præstegaard, Snorres Høvdingesæde Reykjaholt. Man forbauses først over, at Islands rigeste og mægtigste Mand vilde slaa sin Bolig op i denne tilsyneladende saa uvenlige, ved sine stadige Røgskyer saa uhyggelige Dal; det er dog tydeligt nok, at det er Badet, som har lokket ham did, thi de gamle Islændinger holdt ganske anderledes af Bade, og specielt varme Bade, end de nyere. Af det gamle Reykjaholt findes nu heller intet andet bevaret end dette Badested, som efter Snorre kaldes Snorra-laug (udt. løjg). Reykholt ligger paa en lav Bakke omtrent midt i Dalen; Husene er nu de sædvanlige tørvtækte, men Snorres Huse var af Tømmer og vistnok meget større, thi de udfyldte hele Bakken ligetil Heldningen mod Badet; han havde ogsaa om Gaarden bygget et „Virke" (Befæstning), hvoraf de Forhøjninger muligens er Levninger, som Sagnet nu kalder Snorres „Lagrette". Paa denne Gaard boede Snorre fra 1208 til sin Død 1241, naar undtages de Aar, han var i Norge, og de Par Aar, han var fordreven fra Gaarden af sin Brodersøn Sturla Sigvatsøn og opholdt sig dels paa Bessastaðir, dels paa Østlandet. Fra Reykjaholt var det, han efter sin første Norgesrejse (1218—20) som islandsk Lovsigemand og norsk Lendrmand lagde

Planer til at sikre sig Herredømmet over hele Landet, idet han for den norske Konge lod, som han arbejdede i dennes Interesse, medens han samtidig i sine „norske Kongesagaer", hvori han temmelig vilkaarlig inddrog et Par Stykker af Islands Historie, skildrede for sine Landsmænd, hvor let det var at afværge fremmede Høvdingers Angreb, naar de hjemlige Høvdinger holdt sammen. Men disse Exempler, hvor han havde stillet sin personlige Ærgjerrighed under den nationale Uafhængigheds Ægide, var spildte paa hans yngre Slægtninge, der ligesaa ærgjerrige som han og mere hensynsløse end han, modtog den norske Konges tilbudte Haand og ved dennes Hjælp først ydmygede Snorre og siden lod ham dræbe, da han havde vovet at modsætte sig en kongelig vilkaarlig Befaling. Denne Islands mærkeligste Mand havde vistnok sin Slægts Særkjende, Havesyge og Magtbegjær, og havde fra sin Fader arvet hans Kløgt og Snuhed, navnlig hans Næringsvid, men han er dog ganske fri for sin Samtids blodige Hevnsyge, der ikke engang sparede de nærmeste Frænder, og han staar over dem alle deri, at han ikke anvendte sin Begavelse blot i egoistiske Interessers Tjeneste. — Det eneste Minde, som Reykholt har bevaret om Snorre, er kun et Vidnesbyrd om hans sociale Stilling og

Sans for at udnytte Landets Hjelpekilder til materielt Velvære. Østenfor Gaarden findes Springkilden Skrifla (udt. Skribla), som allerede i det 10de Aarhundrede Tungeodd, der havde sin Sæter ved Reykjaholt, benyttede til varme Bade. Fra Skrifla lod Snorre bygge en Vandledning af huggen Sten (Kiselsinter); denne Rende er 176 Alen lang og munder ud i et større, rundt Bassin paa 6 Alens Diameter af flade, firkantet tilhugne Stene (ligeledes Kiselsinter), omtr. $1\frac{1}{2}$ Alen høje. Efter Dr. Schleisner er Vandets Temperatur i Skrifla 97°, men synker paa sin Vej til Bassinet ned til 65°. For at faa en Temperatur skikket til varmt Bad behøvede man blot at sætte en tilhuggen Sten for Mundingen af Renden, hvorhos det tilstrømmende Vand ledes bort i en Sidekanal; thi naar Stenen sættes i om Aftenen, er Morgenen efter Vandet tempereret nok til, at man kan tage sig et Bad paa 28—30°'s Varme. Man har før fortalt meget om en Bæk, hvorfra Snorre har ledet koldt Vand ind i Badet, men nogen saadan findes ej. Man har ogsaa paastaaet, at Badets Konstruktion krævede mathematiske Kunskaber, og forsaavidt man har villet paastaa, at dette Værk staar over alle gamle islandske Bygværker i Kunstfærdighed, er det sandt; men det forudsætter ikke andre Kun-

skaber, end Snorre kan have lært ved at studere de monumentale Bygværker i Bergen og Throndhjem, men det tror jeg maa forudsættes. Man har ligeledes sagt, at Badet nu kun er en Ruin, men derimod kan vi vidne, thi vi har selv benyttet det, og det gav et udmærket Bad, som kun adskiller sig fra andre varme Bade ved, at det tages i fri Luft. Presten paa Reykholt, Sèra Þorðr Jonassen (der tillige er Provst i Borgfjordens øvre Provsti) havde nemlig ifjor ladet Badet rense og istandsætte, da der fandtes Sprækker paa Bunden: han havde da ogsaa undersøgt, om Sagnet havde Ret i, at der paa Bunden fandtes Bogstaverne S S S (Snorri Sturlu Son), og han havde endnu fundet tydelige Spor efter en af S'erne; der var ogsaa Levninger i Bakken ovenfor Badet efter den dækkede Gang, som Snorre skal have haft fra sin Skaale ned til Bassinet. Vi havde allerede om Aftenen beseet Badet og erhvervet Prestens Tilladelse til at bade os; efter Badet om Morgenen fik vi høre, at vor venlige Vert havde været oppe et Par Timer før os for at undersøge Vandets Varme, og da han fandt, at det havde kjølnet for stærkt, lod han slippe nyt Vand i; dette Træk fortæller jeg som Exempel paa, hvor omhyggelig vore islandske Værter sørgede for os. Han havde om Aft-

nen ogsaa ført os op bag Gaarden til Skrifla og dens yngre Broder, Dynkr (udt. Dinkur); det sidste Navn betyder Larm, Smeld, fordi den sender sin tykke Vandstraale ud med stadig gjentagne Smeld. Dynkr fremkom i Aaret 1749 ved et Jordskjælv, hvorved aabenbart Skrifla's Vande blev fordelte paa begge Kilder, thi Skrifla minskede ved den Lejlighed baade i Vandmængde og Kraft. Fra begge disse Kilder strømmer der varme Bække, som tilflut gaar ud i Reykjádalsá, og Sèra Þorðr fortalte, at Landstykket mellem Skrifla og Dynkr var saa varmt, at der groede Græsset lige frodigt til alle Aarstider; han var saa smaat betænkt paa at anlægge en Blomsterhave eller Kornmark her, fordi han troede, at Heden netop vilde være passende dertil; Stedet var ellers et yndet Vinteropholdssted for Gaardens Heste, som her behøvede mindre Græs, da Kildernes Vand er nærende, næsten bouillonagtigt. Provst Jonassen[1]) var ny-

[1]) De gejstlige Titler ere de samme som de gamle norske, for Provsten „herra prófastr" og for Prester Sira eller Sèra (udtales Sjera); efter dette følger Fornavnet, thi paa Island tiltales alle med Fornavn, naar undtages de Embedsfamilier, som i de senere Aarhundreder har antaget Familjenavne f. Ex. Hjaltalin (ɔ: fra Hjaltadal), Bløndal (Bløndudal), Jo-

kommen til Stedet, han havde før været paa Nordlandet, hvor Gaardstellet er rigere og Bygningerne af helt Tømmer; han tænkte paa at ombygge hele Gaarden og lovede sig meget arkæologisk Udbytte, naar han fik Grunden ordentlig undersøgt.

Vi vilde gjerne have dvælet længere i disse mærkelige Omgivelser og hos den venlige, interessante Provst, men det var nødvendigt at naa ud af Dalen op til Kalmanstunga allerede om Lørdagen. Ogsaa Provsten paa Reykholt fulgte os et Stykke paa Vejen; vi kom over den lave Aas, som skiller Reykholtsdalen fra Hvitás Dal, og skulde nu atter over denne Elv for at naa til Gilsbakke. Elven er her ikke saa bred, som nedenfor, hvor den allerede havde faaet flere Tilløb, men den er strid og dyb og kan kun passeres paa Færge; her skiltes vi fra Provsten, som imidlertid havde skaffet som Vejviser en

nassen, Egilsson. Embedstitelen kommer saaledes almindelig efter Fornavnet og efter den følger da Farsnavnet, f. Ex. Jon landsskrifari Jonsson, Halldor yfirkennari (Overlærer) Fredriksson. Gifte Kvinder tiltales med Fru eller Husfru (før almindeligere Maddama), ugifte med „Jungfru góð" (i Reykjavik Frøken); Venner og Paarørende nævner i det hele blot Fornavnet, ofte med Tillægget „min" f. Ex. Sigurðr minn, Sigriðr mín.

„Skólapiltr", d. e. Elev af Reykjaviks lærde Skole. Vejen paa „Hvitaasiden" til Gilsbakke roses som den smukkeste Del af Borgefjorden; uheldigvis fik vi her Regn, og Taagen laa ned over Aasene, men saa meget kunde vi dog se, at de græsrige Bakker, lave Aaser og skovbegroede Skraaninger i godt Vejr maatte kunne se godt ud. Den gamle Prest paa Gilsbakke modtog os med samme Venlighed som alle andre, skjønt vi kun vilde hvile en Timestid hos ham, og da vi rejste, lod han en af sine Sønner følge os paa Vejen; det viste sig ogsaa, at det gjaldt at have en kjendt Fører, da vi længer oppe i Dalen skulde over Norðlingafljót, Hvitás sidste Biflod; thi den var allerede opsvulmet af Regnen. Denne Elv kommer fra den store Hede (Arnarvatnsheiði) paa Nordsiden af Eiriksjøkul, der hvor den uendelige Mængde af Fiskevand er (ved et af disse opholdt Gretter den stærke sig i lange Tider som fredløs), men den udspringer helt oppe fra Balljøkul bag Eiriksjøkul; Nordsiden af begge Jøkler regnes til Nordlandet, og Nordlændingerne (Norðlingar) maa passere denne Elv flere Gange, enten de skal til Borgefjorden eller til Sydlandet, deraf dens Navn. Vor Vej gaar nu over den lave Aas Tunga til den øverste Gaard i Dalen eller rigtigere

i et øvre Dalføre, omgivet af Jøkler og Fjelde paa alle Kanter; det er **Kalmans-tunga**. Grunden er her næsten overalt Hraun (udtal. Hrøjn), Lava; overalt, hvor Overfladen ikke er bleven til Muld og Græs voxet op, titter den rødbrune eller brunsorte Masse frem som en smeltet og størknet metallignende Strøm. Den er her udgaaet fra Balljøkul, der som alle de nuværende Jøkler før har været Vulkan, har aldeles omringet Eiriksjøkul og paa sin Gang mod Vest stødte den paa Fjeldet Strútr[1]) (nordenfor Kalmanstunga), som splittede Strømmen i to, hvoraf den ene har bredt sig ud over Geitland nedover til Husafell, den anden har skudt sig frem nordenfor Strútr og først standset nede i Dalen ved Hvitaasiden. Strømmen gaar i Retning mod Vest eller Vestsydvest og er mindst 6—8 Mile lang. Det var for at bese dette Strøg den næste Dag, at vi om Lørdagskveld endelig vilde naa til Kalmanstunga. **Tunga** kaldes paa Island hver Halvø, der dannes af 2 sammenløbende Elve, her Nordlingafljót og den heroppe ubetydelige Hvitá, og **Kalman** var en Gæler fra Sudrøerne, som kom til Island i Land-

---

[1]) Strútr betyder en spids Hætte, og den Form har Fjeldet.

námstiden og maatte nedsætte sig heroppe mellem Fjeldene, efterat hele Borgefjorden var optaget. Denne Gaard ligger paa den almindelige Landvej fra Sydlandet til Nordlandet, en god Dagsrejse fra Thingvellir og en meget anstrengende fra Grimstunga, ovenfor Vididal og Vatnsdal; den er derfor en nødvendig Station, og Ejeren har indrettet sig herpaa, har bygget 2 Rum til sine Gjæster og holder Mad til dem og Græsning til deres Heste, men han har ogsaa indført Hotelpriser, ialfald for Fremmede, og man vil derfor i alle nyere Rejsebøger læse Klager over Bonden Stefán i Kalmanstunga, medens man burde takke til at finde Tag over Hovedet om Natten i den øde Fjeldørken.

Søndag oprandt mørk og skyfuld, men dog ikke værre, end at vi alligevel vilde gjøre vor Tur over Lavamarkerne for at bese den vidunderlige Surtshellir (udt. omtrent Syrsedlir). Vejen, der her er Hovedruten til Nordlandet, gaar over en lav Aasryg, nedenunder hvilken man møder Lavastrømmen. Landskabet er tilsyneladende jevnt stigende, men viser sig snart meget ujevnt; der vexler brudte Klippestykker med horizontale Lag, lange flade Strækninger med Sprækker, Rifter og Aabninger, hvor der fordres en islandsk Hests Besindighed for at føre Rytteren uskadt over;

hist og her aabner sig langs Vejen store Huler: en af disse, Fornu rèttir, har før været Fold for Tusinder af Faar, og Naturen har selv delt den i de brugelige to Dele; en anden, „Nordlingahellir", er saa stor, at den i Flomtiden optager Nordlingafljót og fører den en Fjerdingsvej under Jorden. Man naar højere op, saar se foran sig Ejriksjøklen i al dens Majestæt og staar ved Indgangen til den berømte Hule. Denne Hule var man allerede strax efter Bebyggelsen bleven opmærksom paa, rimeligvis fordi den ligger lige ved den eneste Alfarvej mellem Nord- og Sydlandet; det siges i Landnáma, at en Søn af Landnámsmanden Høvda-Thord drog op til „Surts Heller" og fremførte der en Draapa, han havde digtet til Jøtunen i Hulen; det var jo naturligt nok, at man lod Ildjøtunen Surtr, Muspels Herre, holde til i denne Hule, som man forstod var dannet ved vulkansk Kraft. Der er ogsaa kun uhyggelige Minder, der knytter sig til Surtshelleren. Af de Ransmænd, som havde holdt til paa Geirsholmen i Aarene omtr. 980, flygtede nogle op i denne Hule; de var tilsidst 18 Mand og levede af Plyndringer i Omegnen, indtil Høvdingerne i Vestfjordene fik dem udryddede. Aar 1235, da Sturla Sigvatsøn havde fordrevet sin Farbroder Snorre fra Reykholt og ved Svig fan-

get hans Søn Urøkja, lod han denne føre hidop og bød sine Mænd at blinde ham, hvilket disse dog med Vilje udførte saa slet, at han snart blev helbredet. Ogsaa nyere Sagn ved at berette om Røvere i Hulen, om end disse maaske (som Maurer mener) er Gjengangere af den ældre Begivenhed. Sagnet fortælle nemlig, at 18 Skolepilter ved Hole Domskole engang vilde gjøre en Snemand og satte en gammel Kone som Model ind i Sneen; da de saa tog hende død ud, blev de rædde og flygtede fra Skolen. De slog sig ned i Hell ren, røvede Bøndernes Sauer omkring paa Hejderne og drev dem i Hundredevis hjem i H llеren; det var deres Sæd siges der at søge til Kirke i Kalmanstunga (hvor der virkelig har været Kirke), idet de gik væbnede midt frem paa Kirkegulvet og stillede sig med Ryggene mod hinanden. Det var Bondesønnen paa Kalmanstunga, som tilsidst sveg dem ved at give sig i Lag med dem og siden kalde Bønderne til. At der virkelig har holdt Folk til i Hulen, kan med Sikkerhed paastaaes, da man finder store Samlinger af Ko- og Faareben og tydelige Mærker efter Røvernes Ildsted og „Vige" (Befæstning) i Sidegangene; strax indenfor Indgangen findes nemlig Sidegange uden Udgang, som saaledes lettelig kan indrettes til Boliger. Denne første Del af

Hulen frembyder intet interessant og er vanskelig at passere, da Taget paa flere Steder er faldt ned og har strøet store Stenblokke om paa Hulens Bund og desuden Sne ligger overalt ind i de aabne Mellemrum. Vi steg altsaa ned i Midten af Hulen. Næsten strax ved Indgangen træder vi paa Is, det er et Tjærn, hvor vi maa gaa fremad med Forsigtighed, da der flyder Vand ovenpaa. Vi har imidlertid tændt vore „Fakler" (vi havde desværre blot 3—4 Talglys) og ser os nu om. Hulens Højde er som oftest 15—20 Alen, dens almindelige Bredde 20—30, men denne varierer noget. Tag og Vægge er mørke, brunagtige, men ligesom glasserede; fra Taget hænger ned ligesom Pigger, det er Lavastalagmiter, snart tykke og indtil en Fod lange, snart tynde som Naaler. Paa mange Steder var Vand silet ned gjennem Sprækker og havde besat Stalagmiterne med Sne- og Iskrystaller; ofte havde Vandet dannet store Istapper og paa et enkelt Sted midt i Hulen bygget en Rad af Issøjler, der i Fakkelglandsen stod som Portalerne til et „Krystalpalads." Her maatte vi bruge Hænder og Fødder, holde os fast i Istappene, og endda kunde man let styrte, thi Hulens Bund var meget ujevn, den bølgede op og ned og var

ofte fyldt med store Stenblokke, som den svage og spredte Belysning ikke altid viste Vej over. Paa enkelte Steder sænkede Loftet sig eller avde store Stykker af Væggene faldt ud og opfyldte Bunden; her maatte vi næsten krybe frem med bøjede Rygge og vogte hvert Fjed. Da vor Vandring havde været omtrent en Time, kom vi til en stor Hvælving, hvor „Varden“ staar; der stanser i Regelen Besøgerne og lægger ned Mynter til Minde om sig, før de vender om; der fandtes ogsaa Mynter fra næsten al Verdens Nationer, endog af stor Værdi. Vi gik imidlertid endnu videre, da Landshøvdingen havde fortalt os, at han havde kommet længer frem, lige til Hulens Ende. Hulens Tag sænkede sig nu mere og mere, og Hulen selv blev efterhaanden trangere, længe gik vi med Taget lige over vore Hoveder, indtil Hulen endelig ligesom lukkede sig; vi traf Mærkerne efter vore Forgjængere og vendte om. Skjønt Hulen, regnet fra Indgangen, er lang nok — Egg. Olafsson regner den til 839 Favn, altsaa omtr. 5,000 Fod — fortæller Sagnet imidlertid, at den gaar langt videre; thi mod Nordost gaar den lige op til Islands Nordostpunkt Langanes og mod Sydvest lige til Reykjanes. Uagtet Hulen ingen synlig Aabning har mod Vest,

er dog Luften her overalt sund og let at indaande; derimod er det overalt koldt og tildels vaadt.

VII.

Fra Surtshellir drog vi om Eftermiddagen tilbage til Kalmanstunga. Stykket fra Kalmanstunga til Thingvellir kræver en fuld Dag, da der intet Hvilested er i den øde Fjeldegn undervejs, hvor der kun paa ét Sted kan skaffes Græs til Hestene. Dette Stykke regnes af Islændingerne for 10—12 Timers Rejse, men i Regelen tager den nok 12—14 Timer; det var saaledes vor haardeste Dagsrejse, og vi samlede Kræfter til den ved at hvile over endnu en Nat paa Kalmanstunga. Her traf vi vor Tysker, der havde været ved Baula og fundet Stenkul, som han dog mente fandtes i for tynde Lag til at kunne drives[1]); hans Tolk og Følgesmand, en theologisk Kandidat

[1]) Senere har jeg af en islandsk Avis seet, at der længer nede i Dalen ved Hredavatn nær Nordrá, knapt 3 Mil fra Fjorden, er fundet Stenkulslag paa 5 Fods Tykkelse og af usædvanlig Godhed; man haaber nu, at disse maa kunne tilgodegjøres til den paatænkte Dampskibsfart rundt Islands Kyster.

af vort Bekjendtskab, fortalte os, at Tyskeren havde maattet overnatte i en Bondegaard under Fjeldet og der af Frygt for natlige Plager (som der dog ikke havde vist sig Spor til) havde strøet om sig i Sengen saa meget persisk Insektpulver, at han selv ikke kunde sove for Kamferlugt; Udlændingerne er nemlig forüd sikre paa at finde Urenhed overalt paa Island, da deres skrivende Forgjængere har skildret denne med levende, men just ikke altid sande Farver; vi var paa vor Rejse inde i mangeslags „Kot" paa Øen, men uagtet vi ikke førte Insektpulver med, mærkede vi ikke noget til de ubehagelige Smaadyr og var i Grunden forbausede derover, thi selve Bygningsmaaden skulde man tro medførte Urenslighed. De stadige Skildringer af Islændingernes Urenslighed er sikkerlig stærkt overdrevne.

Det var vor Hensigt at fare afsted Mandag Kl. 6, og alle var oppe til bestemt Tid; men som sædvanlig tog det lang Tid at samle og sadle Hestene, saa Udfarten først skede et Par Timer efter. Vejen gaar over Hvitá og Geitá og den mellemliggende Lavamark Geitland, hvor der før har ligget en Gaard, men nu kun bruges til „afrèttr" (Fællesgræsgang om Sommeren), da Græsset her er meget frodigt. Fra Geitá gaar det brat tilfjelds en

Times Tid, idet man paa højre Side har den smukke, symmetrisk formede Jøkel Ok og paa venstre blaagrønne Udløbere fra den mægtige Geitlandsjøkull; det hjelper dog ikke til at forbedre Vejen, at man naar til Toppen af Bakken, thi da skal man over den berygtede Skúlaskeið, en ujevn Slette, fyldt med smaa og store Stene, svære Lavablokker og Klippestykker af de forunderligste Figurer. Skúlaskeið kaldes dette Stykke, fordi en Mand ved Navn Skule, som var lyst fredløs paa Althinget og havde flygtet nordover, forfulgt af sine Fiender, lod sin gode Hest sprænge i Galop lige fra Kaldidal til Geitland over den stenfyldte Strækning, hvor Hestene ellers møjsommeligt stræver fremad i Skridtgang. Søndenfor Skúlaskeið er Kalldidalr, som dog ikke er nogen Dal, men en bred Aasryg, der kun kaldes Dal, fordi den i Forhold til de begrænsende høje Jøkler Ok og Geitland er en Sænkning. Og det tager 4—5 Timer at naa over denne Dal, hvor alt Liv er borte, hvor man ikke ser andet om sig end Grus og Sand og store Klippeblokke eller (naar det kommer højt) Snebræer, hvor Udsigten spærres af Jøkler paa alle Kanter, og hvor Nordenvinden i Regelen stryger koldt ned efter Dalens Retning. Underligt nok har den brede, isklædte Geitlandsjøkel i gamle Dage efter Islændingernes For-

tælling havt Plads for levende Væsener inde i sine Kløfter. Grettes Saga fortæller, at den fredløse Gretter en Høst gik fra Geitland op paa Fjeldet, indtil han fandt en lang, smal Dal, indelukket med Jøkler paa alle Sider; der var fagre græsbevoxte Lier og Smaakrat og varme Kilder, som voldte, at Jøklerne ikke lukkede sig over Dalen; i Dalen var der utallige Sauer, meget større og federe, end han ellers havde seet paa Island. Gretter gjorde sig et Hus i Dalen og levede af Sauerne; hver Kveld hørte han en Stemme oppe i Dalen, som lokkede Faarene hjem; thi for Dalen raadede en „blendingr" (af blandet Herkomst, halv Menneske, halv Trold), som hed þórir. Hos ham holdt Gretter til om Vinteren og efter ham kaldte Gretter Dalen þórisdalr. Dette Sagn ligner jo ganske vore nyere Sagn om Huldrer, der oppe i Lierne har gode Græsgange og store, fagre Kjør, og det har vel ikke stort større Sandsynlighed, skjønt det paa Island er knyttet til en historisk Person; men Islændingerne har længe troet derpaa som Historie, og man har gjort mange Forsøg paa at finde den mystiske Thoresdal. I 1664 forsøgte to Prester at finde den og kom saa langt, at de oppe fra Jøkelen kunde se ned i en dyb Dal, men ned i den kunde de ikke komme. Eggert Olafsson og Bjarni

Pálsson fornyede Forsøget i 1753, og de saa fra Spidsen af Hádegis-hnukr (en af Toppene paa Geitlandsjøklen) ned i en Kløft eller Dal, hvis Jordarter de mente „lægge for Dagen, at her engang har været opkaagende Kilder", men heller ikke de kunde komme ned i Dalen. Endelig har i 1835 Islands bekjendte Landmaaler og Karttegner, Adjunkt Bjarni Gunnlaugsson, virkelig naaet derned, men hvad han fandt var en Dal fyldt af Grus og Sne, uden Spor af Vegetation eller kogende Kilder.

Der hvor Ok og Geitlandsjøklen ender mod Syd, ophører ogsaa Navnet Kalldidalr, og søndenfor her gaar Landet over i en Højslette (1000' over Havet). Kommer man sydfra, regner man altsaa Kalldidalr at begynde her; derfor har man ved Dalens Begyndelse opreist en Stenvarde, som kaldes kerling (udtal kedling) eller steinakerling; det er en Slags Brevkasse for Reisende over Kalldidalr; thi efter gammel Skik skal hvert Reisefølge skrive et skjæmtsomt Vers, ofte en Nidvise til sine Eftersølgere, og stikke det ind i en Sprække i Varden; en af vore Følgesmænd red hen til den for at søge efter Brev, men da der dennegang intet var at finde, vilde vi ikke stanse for at skrive noget; vi havde nemlig Hastværk med at komme fremad, da der endnu var et Par Timers Ridt til næste Hvilested,

Brunnir (udtal Brynnir), det eneste Sted paa hele Dagsrejsen, hvor der findes Græs til Hestene. Under dette Ridt aabner sig store Udsigter; mod Sydost har vi den brede, snedække Skjaldbreid, en forhenværende Vulkan, hvem hele Thingvallasletten og dens Vidundre skylder sin Tilværelse, og paa dens østlige Side et næsten firkantet Fjeld, Hløðufell (mellem disse to Fjelde gaar der en Vej til Haukadal og Geysir), og mod Sydvest sees mindre Fjelde, der fortsættes vestover til Hvalsfjorden og Esja. Vi spejder om os efter grønne Pletter, hvor Hvilestedet er: snart kan dette sees langt borte, og Hestene, som naturligvis kjender det, anstrenger sine Kræfter for at naa hurtigere frem. Ved Brunnir (hvor der nok findes Vand, men dog ingen „Brønd") faar vi kun en Times Rast, thi endnu skal vi ride 4—5 Timer, før vi naar Thingvellir; man maa derfor skynde sig med at spise og sove. Vi forsøger paa i Ørkenen at faa tændt Ild paa for at koge en hermetisk Daase: der samles Birkekviste, Fiskeben fra tidligere Maaltider o. l., men Forsøget lykkes ikke, vi maa nøje os med vore tørre Kavringer og daarligt Brændevin, som vi havde faaet kjøbt i Borgefjorden. Atter gaar det afsted over de uendelige Sletter forbi Skjaldbreið, over Sleða-Aasen, hvor vi neppe tager os Tid til

at kaste Øjet paa den store Rullesten, som kaldes „Grettistak“[1]) og over en Række mindre Aaser og Bakker nedad mod Ármannsfell; fra Passet langs dette ser man endelig Thingvallasøen og Sletten om denne, men endda har vi en lang Strækning igjen over Lavamarker, Grussletter og Smaaskov. En almindelig Træthed herskede blandt Selskabet, da man endelig naaede frem over „Hraunet“ og Øxaraaen til Thingvalla Kirke og Prestegaard.

Paa Thingvellir havde vi haabet at kunne tage ind i Kirken, — denne Kirke er ved sin Beliggenhed paa den almindelige Rute saa sædvanlig benyttet til Logihus, at Presten har flere Madratser og Hovedpuder liggende der — men Pladsen var optaget: først traf vi de svenske Kadetter med sin Løjtnant og Læge, som skulde til Geysir og havde slaaet sig ned i Kirken — de fortalte os, at vor „Eskadre“ allerede var kommen til Reykjavik

[1]) Da Grettir forlod Thoresdal, gik han, siger Sagaen, tvers over Jøklerne sydefter og midt paa Skjaldbreid rejste han en Sten med Hul i og sagde, at derigjennem kunde man se ned i Thoresdal. Den nuværende „Grettistak“ (der er forresten flere af dem) ligger imidlertid ikke paa samme Sted, og der er heller intet Hul i den; den er umaadelig stor, og det er aabenbart ikke Mennesker, som har lagt den ovenpaa flere mindre Stene.

og ventede paa den danske Konges Ankomst —; saa viste sig to af vort engelske Følge fra „Diana"; de havde været paa en Tur til Hekla og Geysir og havde ogsaa tænkt at slaa sig ned i Kirken. Da der mellem begge Partier allerede var opkommen Splid om Sengklæder, fandt vi det forsigtigst at holde os borte fra Striden og lod vort Telt slaa op udenfor i Ly af Kirkevæggen for snarest muligt at gaa tilkøjs. Teltet, som tilhørte vor Vært i Reykjavik, var lunt og godt, men uheldigvis blæste der om Natten op en Storm fra Syd med heftige Regnskyl, som gjennemisnede os alle og tvang os til ud paa Morgenstunden at søge ind i Kirken, hvor Pladsen var trang og Søvn umulig paa Grund af begge Partiers Forberedelser til Afrejsen. Thingvellir ligger kun 5—6 Timers Rejse fra Reykjavik, og da flere af vort Følge var overanstrængte efter den haarde Kalldidals-Tur, besluttede de efter den svenske Læges Raad at gjøre Ende paa Turen ved at drage tilbage til Hovedstaden, medens to af os fastholdt at ville fortsætte Rejsen efter den lagte Plan. For alle Parter saa det haardt nok ud, thi Regnen faldt i Strømme, Vinden tudede om den lille Kirke, og det i sig selv alvorlige og højtidelige Landskab om Thingvoldene saa mørkt og truende ud. Den eneste Opmuntring

var, at en af vore engelske Medrejsende fortalte os om sine Opdagelser af „gothiske" Indskrifter i Kirkerne paa Sydlandet; han gav mig en Prøve derpaa, idet han i min Tegnebog nedskrev en saadan „gothisk" Indskrift, som „for første Gang" var læst og strax tydet af ham, uagtet han (eller rettere fordi han) ikke forstod et Ord Islandsk. Den lød: rathe wis tyne bi, hvilket han frejdigt oversatte med „Lykke være med dig"; han forundrede sig meget over, at jeg ikke fandt hans Forklaring tilfredsstillende, og senere i Reykjavik ryftede han paa Hovedet over, at heller ikke Jón Þorkelsson vilde anerkjende den. Den lærde Mand var i det Hele misfornøjet med Island og især Islændingerne, som han paastod „ikke talte noget menneskeligt Sprog"; han kaldte det skammeligt, at Presten paa Thingvellir tog to Rigsdaler af ham for Logis og Mad, idet han glemte, at Presten maatte lade hans mange Heste græsse i sin Havnegang, og han beklagede sig haardt over, at Geir Zoëga havde ladet ham faa en Hest, som paa Rejsen var bleven halt; senere steg hans Misfornøjelse end mere, da Geir forlangte og tiltvang sig Erstatning for sin Hest, som han havde lejet ham for et Par Dages Rejse til Eyrarbakki, men som Englænderen havde overanstrængt ved at benytte en Uges Tid

paa en Tur til Hekla og Geysir; dette kan tjene som Exempel paa, hvilke Fordringer Udlændinger ofte stiller til de stakkels Islændinger, som da bagefter i lærde Rejsebeskrivelser fremstilles som Optrækkere og Bedragere.

VIII.

Efterhaanden opløste det talrige Selskab sig i mindre Kredse: Svenskerne drog foran os til Geysir, Engelskmændene og vore Kammerater drog mod Vest for sent paa Natten i Regn og Blæst forkomne at naa Reykjavik, og vi blev tilbage med den ene Følgesmand for at oppebie bedre Vejr ud paa Dagen til Geysirturen. Da imidlertid Vejret ikke forandrede sig, drog vi alligevel afsted over Lavakløften Hrafnagjá (udtal Hrabnagjau) og Lyngdalsheiden. Men Vinden, der nu stod lige imod, anstrengte saaledes vore stakkels Heste, og den strømmende Regn, mod hvilken ingen Regnkappe kunde staa sig, gjennemvædede os saaledes, at baade Heste og Folk var glade ved at kunne tage ind midtvejs paa Gaarden Laugarvatn — et Sted, som ellers er bekjendt for sine smukke Omgivelser, men naturligvis i Uvejret saa lige saa sørgeligt ud som vi selv. Efter Følgesmandens Raad slog vi os her ned for Natten, da Heftene havde vanskeligt for at fortsætte Rejsen.

Vejret var den næste Dag bedre, vi kom tidligt afsted og fik et virkelig interessant Landskab at se. Vejen gaar langs Sydskraaningerne af mørke, næsten kulsorte Fjelde, hvis Sider ere dækkede af Birkeskov, der her inde i Landet engang imellem hæver sig næsten til Mandshøjde; mod Syd har man udbredt de græsrige Sletter om Laugarvatn og den større Sø Apavatn, det er den frugtbare Laugardalr — her som saa hyppigt paa Sydlandet findes kogende Kilder med varme Bade (laugar), deraf Dalens Navn[1]); — vi farer forbi flere Kirker og adskillige større Bondegaarde, endog med ordentlige Træhuse. Sletterne her strækker sig mange Mile sydover, de gaar i ét med Dalene om Hvitá og Þjórsá, og bag disse sees fjerne kegleformige Toppe, det er Hekla og maaske Eyjafjalla-jøkul. Paa de sædvanlige Billeder af Hekla sees denne med en Røg- eller Ildsøjle over sig, uagtet der siden 1845 intet Udbrud har skeet; Hekla udmærker sig, seet fjernt fra, kun ved sin Kegleform og sit Snedække, deraf dens Navn, som betyder „Kappe".[2])

[1]) I Laugardalr findes de varme Kilder („Reykir)", hvori en stor Del af Islændingerne blev døbte paa Hjemrejsen fra det Thing, da Kristendommen blev vedtaget Aar 1000; thi de „vilde ikke gaa i koldt Vand."

[2]) De vulkanske Kræfter har ved dette Fjeld vir-

Hele Hedestrækningen mellem Thingvallasletten og Haukadalr er kun omtr. 400′ over Havfladen, ved Laugardalr synker Landet 247′, mens det ved Geysir er steget til 304′. Paa dette sidste Stykke findes over Elven Brúará en virkelig Bro, den eneste tror jeg paa Sydlandet og i sig selv ejendommelig islandsk; den fører nemlig ikke over hele Elven, som Hestene maa vade over, men er bygget over en 8—10 Alen bred og ligesaa dyb, lodret Kløft midt i Elvelejet, som uden Bro vilde være umulig at komme over. Broen var forsynet med Rækverk og udbedret ligesom selve Vejen i Anledning af Kongens Komme; dette fik vi da ogsaa nyde godt af. Brúará har ellers ikke Navn af denne Bro, thi efter Olafsson & Pálsson fandtes længer nede ved Elven, nærmere Skálholt, „en af Naturen dannet Stenbro," hvis Midte dog allerede i forrige Aarhundrede var faldt ned.

Da vi nærmede os Geyseregnen, viste Følgesmanden os over den fritstaaende 150′ høje Aasryg Laugafjall en tyk, brun Straale;

---

ket med store Mellemrum; i de første Aarhundreder efter Indvandringen mærkede man intet til dens vulkanske Natur før i 1104. Siden den Tid har der skeet 18 (andre siger 26) Udbrud. De stille Mellemrum har varieret fra 6 til 76 Aar.

det maatte være „Strokkr“, som sendte sit Vand ivejret, thi paa Farven var det klart, at det ikke kunde være selve Geyser. Da vi var komne ind paa selve Sletten, saa vi, at Svenskerne morede sig med at kaste Torv i Strokkr: de stod netop og stirrede mod den i spændt Forventning, da vi vilde ride forbi til Teltpladsen, og idet vi passerede, sendte atter Kilden til Hestenes Forskrækkelse under en voldsom Kanontorden først en stærk Røgsøjle, saa en endnu højere Vandstraale op i Luften, først engang, saa engang til vel saa højt, saa lavere og lavere, og endelig var alt stille. Svenskerne skulde netop til at fare tilbage og havde taget sig denne Extrafornøjelse med Strokkr, da Geysir — som idethele i Sommer — ikke vilde vise sine Kunster. Vi slog vort Telt op og ordnede os paa kun at blive til Aftenen, da vi ikke kunde nære Haab om at faa se Geysir springe. Der var imidlertid nok at betragte i denne Tid. Paa den fra Laugafjall svagt mod Sydvest skraanende Flade hæver sig øverst en 30 Fod høj, cirkelrund Bakke af lagdannede sprøde Stene, der ligner Østersskaller. Bakkens Top dannes af Geysirbassinet, hvis Diameter er ca. 60 Fod; det er nu ganske blankt og spejlklart, men vi nærmer os dog med Forsigtighed, thi vi kan jo ikke vide, om ikke et Udbrud vil ske. Bassinet er langs

Kanterne kun ca. 4 Fod dybt, saa Bunden her kan sees, men i Midten er det efter Maalinger 75 Fod dybt; her sender Vandet nu og da Blærer op, mens det paa Kanterne staar ganske stille. Man har derfor med Rette sammenlignet Geysirbassinet med et af de moderne, brede Champagneglas med smal, hul Stet, hvori Vinen stiger op og ned, og dette er mere end en Lighed, thi Vandets Stigning i Geysir forklares efter samme fysiske Lov. Vandsøjlen, som Geysir før meget hyppig sendte i Vejret under stort Bulder, viser sig nu sjeldnere, ofte med flere Ugers Mellemrum, og man mener derfor, at Geysir begynder at blive gammel og miste sin Kraft; Dr. Hjaltalin paastaar imidlertid, at naar man bygger en Vold om selve Bassinet og saaledes indskrænker „Fordampningsfladen", vil man kunne hjelpe paa Naturen og faa Geysir til at sende sine Straaler op ligesaa hyppigt som før. Den nuværende Geysir eller rettere „store Geysir" — thi Geysir kaldes enhver Springkilde — har ikke nogen høj Alder; vistnok har der her ved Laugafjall allerede i gammel Tid været Springkilder, og det er vel dem, som Kongespejlet omtaler i 13de Aarhundrede, men den Geysir, som omtaltes og flere Gange maaltes i forrige Aarhundrede, paastaar man maa være den Kilde, som ligger nordvest for den

nuværende Geysir, og som ophørte at springe i 1789. Denne Kilde, som nu kaldes „Blesur“ og egentlig har Udseende af to runde Kilder, der ligger lige ved Siden af hinanden, er i Grunden den smukkeste af alle Kilderne ved Laugafjall: den har et ejendommelig mørkeblaat, krystalklart Vand, hvor de lysegule Drypstensvægge træder tydeligt frem langt ned i Dybet under fantastiske Former, medens den langs Randen er kranset med ganske hvide Lag af Kiselsinter. Her opholdt vi os lang Tid ogsaa af materielle Grunde, da vi kogte vor Middagsmad i „Blesurne“. Vi bandt et Toug om en hermetisk Daase, som sænkedes i Kilden, og efter et Kvarters Forløb kunde Daasens Indhold præsenteres os som ferskt Kjødsuppe og Faarekjød; saadanne kogende Kilder vilde kunne gjøre for Island Savnet af Ved temmelig let, naar de kun var anbragt paa rette Steder f. Ex. i Kalldidalr, hvor vi vilde have givet meget for at have Adgang til en „Hver“. Den næstefter Geysir mest bekjendte Kilde, Strokkr, udmærker sig ikke i mindste Maade ved sin Form. Den ser kun ud som et rundt Hul i Jorden, med en smal Kant af lagdannede Stene, og Hullet er kun 8 Fod i Diameter; fra dette Hul ser man ned i en cylindrisk Gang, der ikke som Geysirbassinet bliver smalere længere nede

(ialfald ikke i den Del, som er synlig), og en 12—14 Fod under Mundingen sees Vandet koge og bruse med stor Voldsomhed og Kraft. Det er af den cylindriske Gang Strokkr har faaet sit Navn, som betyder en Smørkjærne. Bonden paa Haukadalr, Gissur Thorvaldssøns og Haukadalsættens gamle Gáard, ejer hele Dalen om Laugafell og saaledes ogsaa Kilderne; det er kun med hans Tilladelse, at man faar prøve Strokkr, og han tager naturligvis Betaling for Fornøjelsen. Det gjelder forresten at passe paa disse kostelige Skatte, thi det har hændt, at man ved at kaste Sten i Strokkr har været nær ved at stoppe Kilden til, og den „lille Geysir“, som før skjød sine Straaler flere Alen i Vejret regelmæssig 3 Gange i Døgnet, har for nogle Aar siden nogle Engelskmænd ødelagt ved at kaste Sten i den. De svenske Kadetter havde ogsaa anstrængt Strokkr vel stærkt; derfor erklærede Bonden, at vi ikke fik Lov at kaste Torv i Strokkr før sidst paa Eftermiddagen; vore Forsøg da var imidlertid ikke heldige, den begyndte nok at stige og gjorde ligesom en Anstrængelse for at vælte Vandmængden op af Røret, men den lod ikke til at have Kraft længere til at løfte den helt op.

Foruden disse tre mægtige Kilder frembyder forresten Sletten ogsaa andre interes-

sante Fænomener; den er nemlig ligesom hullet paa næsten hele sin Overflade. Ved hvert Skridt finder man i Jorden Aabninger snart til kogende Kilder og klart Vand, snart til udtørrede Springkilder, snart til stillestaaende, lunkne Vande af grøn, rød eller brun Farve, alt efter Jordbundens Beskaffenhed, og oppe under Fjeldet findes en „litli Strokkr", der løftede sit Vand en Alen i Vejret, naar man kastede Stene i den. I alt talte vi over 50 Aabninger i Jorden, og hver lod til at have sin Særegenhed.

Vor Fører havde sagt os, at det var fornuftigst ikke at tage ind i Haukadalr, som er en mindre god „Bær," men allerede at begynde Tilbagerejsen om Aftenen og til Natten tage ind hos en „god Bonde" paa Vejen. Vi fulgte hans Raad og fandt os vel derved. Paa Gaarden „Mule" — Gaarden heder egentlig „at Mula," thi Muli er den brede Aas, hvorunder Gaarden ligger — tog Bonden Egil venligt imod os og førte os ind i en smuk Gjeststue, hvor vi blev overraskede ved at se et stort Spejl over Kommoden, Alkove ved Siden af og Væggene prydede med Lithografier af mærkelige Islændinger, deriblandt Jón Sigurdsson (hans Portræt findes næsten paa hver større Gaard over hele Landet) og Digteren, Amtmand

Bjarne Thorarensen († 1841), med hvem Bonden var nær beslægtet. Vi havde tænkt at staa tidligt op den næste Dag for i Tilfælde af godt Vejr at søge at naa Reykjavik paa én Dag; men Egil var oppe før os for at se paa Vejret, og kom ind for at melde, at Vejret var daarligt, og forbyde os at staa tidligt op. Vi hvilte altsaa ordentlig ud her og tog kun en kortere Dagsrejse derfra til Thingvellir; paa de opblødte Veje gik det ellers langtsomt nok, og vor Rejse blev yderligere forsinket ved et af de almindelige Uheld paa Islandsrejser. Under Farten over en langstrakt Slette, hvor alle Dyrene travede nok saa lystigt, løsnede det Taug, hvormed en Pakhests Oppakning var kløvjet, Ladningen paa den ene Side faldt ned, og slæbte hen ad Marken, hvorved Hesten blev skræmt og satte afsted i lynende Fart ad en urimelig Tvervej. Føreren forsøgte at fange Hesten, men naar han kom foran den, satte den kun afsted i modsat Retning; vi havde imidlertid nok at gjøre med at holde Løsheftene sammen, thi disse saa Græs i Nærheden og løb afsted for at stille sin Hunger. Ved forenede Kræfter blev imidlertid Oprøret dæmpet, den vilde Hest fanget og Ladningen ordentlig surret, saa at Horden atter kunde sætte sig i Bevægelse. I Thingvalla-Kirken fik vi vort Nattekvarter

paa Sèra Simons Madrasser, som vi nu ikke behøvede at strides med Englænderne om. Den følgende Dag ud paa Eftermiddagen kom vi tilbage til Reykjavik, der allerede langvejs fra præsenterede sig klædt i Festskrud, med Flag paa hver Bygning og den aabne Havn fuld af Orlogsskibe; Dagen før var nemlig den danske Konge kommen til Byen for paa selve Islands Jord at tiltræde Regjeringen som Islands første konstitutionelle Konge — den nye Forfatning traadte i Kraft den 1ste August — og for at fejre Tusindaarsfesten i Reykjavik og paa Thingvellir.

IX.

Vi kom tilbage til Reykjavik Fredag, og Søndag skulde Byens Tusindaarsfest holdes. Det kunde have sin Interesse at dvæle lidt ved denne og dens enkelte Afdelinger: først i Kirken, hvor Biskopen, iført Jon Arasons katholske Festskrud — en Foræring fra Pave Clemens den VII — holdt Festprædiken paa Islandsk, som visselig ikke mange af de udenlandske Tilhørere forstod; saa ved Kongens store Festmiddag i Latinskolens „Sovesal", hvor Kongen selv talte for Islands Fremtid, og endelig om Aftenen ved Folkefe-

ften paa „Öskjuhlíð", hvor en uheldig Nordenvind lagde en noget kjølig Stemning over det Hele. Men istedenfor at beskrive disse Fester vil jeg føre mine Læsere tilbage til det interessanteste Sted paa hele Island, der hvor dets hele Historie samler sig og hvor derfor ogsaa med Rette dets historiske Fest fejredes.

Paa Vejen til Thingvellir[1]) var der i disse Dage folksomt nok. Kongen var rejst ad den Vej til Geysir allerede Mandag med et Følge af omtr. 30 Mand og ca. 150 Heste. Tirsdag og Onsdag drog de fleste fra Reykjavik afsted, thi Onsdag Middag skulde det politiske Møde begynde; da jeg nu havde lært at forstaa islandsk Tale saavidt, at jeg med Fordel kunde overvære Mødet, sluttede jeg mig til et af de Følger, som brød op Tirsdag, medens mine Kammerater ventede til den følgende Dag. Der var nu allerede blevet saa tørt paa Vejene, at vi kunde tilbagelægge de 5 Mil paa omtr. 6 Timer. Da vi kom henimod halvvejs, hvilte vi i Seljadalr[2]).

[1]) Udtales Thingvedlir; de Danske kalder Stedet urigtigt Thingvalla, som er Genitiv Flertal (udt. Thingvadla); Søen derimod heder Thingvallavatn.

[2]) Den kaldes saa, fordi der før har været Sætre (sel); Sæterbruget har forresten Islændingerne forlængst opgivet.

Vi traf her et Følge, som var redet ud fra Reykjavik lidt før os og som nu travede videre, idet de indbød os til at tage dem igjen. Vi modtog naturligvis en saadan Udfordring, og saasnart som vi fra Dalen var naaet op paa Heden — Mosfellsheiði — sprængte vi afsted i Galop over de vidtløftige Hraunsletter og naaede dem virkelig efter et Par Timers anspændt Ridt (saadant kan de islandske Heste virkelig holde ud). Nu blev der et Kapridt mellem de to Partier, af hvilke naturligvis intet vilde give sig. En Islænding, som rider i Galop („hleypir hestinum"), er et underligt Syn, thi ifølge Landsens Skik kaster han Benene ud og ind efter Hestens Takt, samtidig holder han venstre Arm udstrakt, for at ikke Bidslet skal stramme, og pisker med højre uafladelig med Svøben paa Hesten, der i strakt Karriere ikke synes at røre Jorden; en Skare af saadanne Ryttere med Arme og Ben i uafladelig Bevægelse ligner mere en „Asgaardsrej" end almindelige Mennesker. I saadan Fart holdt vi paa, indtil vi saa Thingvallasvejten ligge foran os med de lysende Fjelde paa den østlige Side og den blanke Sø til højre; selve Sletten sees dog ikke, førend man kommer paa Brinken af Almannagjá (udtal -gjau). Som før nævnt, har Snefjeldet Skjaldbreið, medens det endnu

i en fjern Fortid var en Vulkan, udsendt mod Sydvest en Lavastrøm, som lagde sig ud over disse Egne og dannede en sammenhængende Slette paa flere Miles Bredde og 400 Fods Højde over Havet; men pludselig har den midtre Del af denne Slette ned mod Thingvallavandet sunket, idet Lavadækket samtidig brast og derved frembragte de to Lavaspaltninger, Almannagjá paa den nordvestlige Side og paralelt med den Hrafnagjá paa den sydøstlige Side mod Lyngdalsheden. Den mærkeligste af disse er Almannagjá, som i en Mils Længde strækker sig fra Søens nordvestlige Punkt lige op til Fjeldet Ármannsfell; dens øvre, vestlige Side danner en vældig, lodret Mur af sorte, tilsyneladende hugne og lagdannede Stene, og Murtinderne kranses af enkeltstaaende Blokke i de forunderligste Skikkelser; dens østlige Mur, hvis Dele ganske svarer til den vestlige, er sunket 50 Fod lavere ned og skraaner i en halvt liggende Stilling ned mod Sletten. Kløften mellem begge Mure er 40 Alen bred og nu bevoxet med frodigt Græs. Skal man fra Mosfellshede komme ned paa Sletten, maa man gjennem Almannagjáen, idet man først stiger ned ad den vestre Væg, som kun er passabel paa et eneste Sted, hvor noget af Væggen er faldt ned, og hvor etslags Trap-

Almannagjá.

petrin ere dannede dels naturligt, dels ved Kunst; derpaa traver man afsted paa Bunden af Gjá'en efter dennes Retning, paa begge Sider omgivet af Gjá'ens Vægge og ligesom aldeles afspærret fra enhver Udgang, indtil man opdager en trang Aabning i den nedre Væg, hvorfra Vejen skraaner nedover til Øxar-Aaen, som kommer ud af Gjá'en længer oppe mod Nordost. Denne Elv, der kommer fra Hejderne om Hvalsfjorden, falder først ned over Almannagjás øvre Væg med en smuk Fos, som vi kunde se langvejs fra, baade fra Nordost, da vi kom fra Kløfterne søndenfor Skjaldbreið, og fra Sydost, da vi kom nedad Hrafnagjá fra Geysirturen; derpaa flyder Aaen nedefter selve Gjáen ca. 1,000 Alen og danner her et dybere Sted, som i gamle Dage kaldtes „sundstaðr" (Svømmested) og benyttedes til Bad; endelig bryder den sig gjennem Gjá'ens nedre Væg med et lavere Vandfald og udgyder sig paa Sletten i flere Arme. Lidt nedenfor Vandfaldet førte der i gamle Dage over Elven en Tømmerbro, som nu forlængst er forsvundet. Nedenfor denne dannede Elven en Holme, Þorleifshólmr, hvor Thorleiv Jarleskald laa hauglagt; paa denne Holme var det, at Gunnlaug Ormstunga og Skalde-Ravn kjæmpede om Helga den fagre, medens hele Folket

stod omkring og saa til paa begge Sider af Aaen. Nu er baade Haugen bortrevet af Elven og Holmen er næsten forsvundet, men nye Holmer har dannet sig, og her havde man for Festen indrettet — Danseplادse. Aaens Fart mod Sydost stanses af den lavere Ryg „Løgberget" og dens vestlige Fortsættelse Kirkebakken, saa at Aaen derfor maa bryde sig en Vej længer mod Sydvest langs Almannagjá for strax søndenfor Kirken og Prestegaarden at naa Thingvallavandet. Den lavere Græsslette mellem Gjá'ens nedre Væg og Løgberget gaar ovenfor Aaen efterhaanden over i Hraunet, hvor Stengrunden vexler med Græsmarker og Birkekrat i flere Mils Bredde. Mellem Almannagjá og Løgberget er de egentlige „Thingvolde", hvor Althinget holdtes. Paa selve Sletten, hvor Befolkningen fra Nordlandet og Østlandet havde sine Boder, er hvert Spor af Bebyggelse forsvundet, men paa Gjá'ens Skraaning ned mod Elven og oppe i Gjá'en sees tydelige Levninger af de gamle Boder, idet man overalt støder paa Grupper af hugne Hraunstene. Den bedst bevarede Ruin er den Bod, som man træffer paa venstre Side af Skaret fra Gjá'en nedad mod Aaen; her ser man spredte Levninger af en Befæstning, og stiger man op paa disse, findes alenhøje Fundamenter af

to virkelige Bygninger; først har der været en langstrakt Bod i to Afdelinger med Indgang fra Sydvest og Udgang mod Nord, og lige bagenfor denne Udgang endnu en mindre, kvadratisk Bod; Aabningen mellem begge Boder fører ud mod Nordost til en Kløft i Fjeldet, der var overbygget og aabenbart benyttedes til Ildhus. Efter Sagaerne laa der ved Vejen ned fra Gjá'en Snorre Godes Bod, den befæstede „Virkisbúð", og Sagnet vedkjender sig dette, idet disse Ruiner endnu kaldes „Snorrabúð". Derimod ved man ikke længer at skille fra hinanden de mange Ruiner paa Skraaningen ned mod Elven, hvor man ved, at Indbyggerne fra Vestlandet og Sydlandet havde sine Boder; her var Sturlungernes Boder, Snorre Sturlassons Bod „Valhöll" og „Allsherjarbúð" (den Bod, som tilhørte Goden ved Thingvellir).

Løgberget er, seet fra Thingvolden, kun en ubetydelig Bakke, men gaar man nærmere, opdager man snart ogsaa her Undere; man standses nemlig brat af en ca. 30 Fod dyb Kløft (Nikulásgjá), i Dybet fyldt med klart, mørkeblaat Vand, og for at komme over paa Bjerget maa man længere sydover mod Kirken, og er man her kommet over Nikulásgjá, standses man atter af en Kløft (Flosagjá), parallel med den første; begge gaar i samme

Retning som Almannagjá, SV.—NO., og forenes tilsidst længer oppe mod Nordost; paa den Halvø, som her danner sig og som hæver sig noget over Kløfternes ydre Sider, er det egentlige „Løgberg“; her fremsagde Lovsigemanden hvert Aar Landets Love og herfra forkyndtes i gamle Dage alle offentlige Bekjendtgjørelser; paa Kløfternes ydre Sider stod da de lyttende Skarer. Lidt nedenfor Lovsigemandens Sæde er en tydelig ved Kunst gjort Fordybning til Sæder; her har man ment, at Lagretten, den egentlige dømmende og lovgivende Forsamling, i den ældste Tid har hast sit Sæde, skjønt Sagaerne synes at antyde, at dette har været længer nede paa Sletten „østenfor Aaen“ [1]. Løgberget fortsættes mod Vest nedad mod Kirken, hvor

[1] I Slutten af Middelalderen ved man, at Lagretten holdtes paa Holmen (á holmanum austarlega), men omtr. 1600 flyttedes den over paa Aaens vestre Bred nær Fossen, netop hvor i gamle Dage Thorgeir Ljosvetningagode havde sin Bod (Lovsigemanden, som Aar 1000 fik indført Kristendommen ved politiske Kunstgreb). Lagretten havde altid været holdt under aaben Himmel indtil 1690, da dens Hus blev „opbygget paa samme Maade som Althingets øvrige Boder, nemlig Væggene af kantede Hraunstene og Taget af Sparreverk, udvendig klædt med hvidt Vadmel.“

Thingvalla Kirke og Prestegaard.

Hraunet er græsklædt. Kirken, der er temmelig ny (bygget 1859), er et nokfaa anseligt Træhus med Taarn; den ligger midt paa et Tun, som før har været Kirkegaard, medens den nuværende Kirkegaard ligger paa den vestre Side af Vejen, nærmere Elven; her var det, at den gamle Thingvallakirke stod, som Kong Olav den hellige gav Tømmer til og Harald Haardraade forsynede med Kirkeklokke. Paa Kirkebakken har man den smukkeste Udsigt over hele Sletten; Udsigten begrændses mod Nord af Almannagjás mørke Rand, ovenover den af Ármannsfell og den straalende Skjaldbreið, mens man søndenfor den lavere liggende Prestegaard ser ud over den store Thingvallasø med dens smukke, græsklædte Bredder, store Øer og omgivende brede Bjergrygge eller spidse Toppe.

Ved Ankomsten til Thingvoldene fandt vi her Folk i Virksomhed med at slaa op Telte og indrette sig til et flere Døgns Ophold. Disse Telte var dog noget kjølige til at opholde sig i om Natten, hvis man ikke har Islændingens Haardførhed; det bedste Middel mod Kulden var at stuve sig sammen, saa at hvert Telt blev propfuldt; for os Nordmænd, som havde Tepper og Ydertøj med, gik det jo nok saa godt, særlig da Festkommiteen tog sig venligt af os som Folkets Gjester og det islandske

„Studentafélag" havde indbudt os til sit store, smukke Telt. Om Natten og den følgende Dag ankom der efterhaanden Folk fra alle Kanter, fra Vest, Nord og Øst; for mange af Nordlandets Bønder havde Rejsen varet 5—6 Dage, og for de faa, som kom fra Østlandet, endnu længere; der kom store Tog sammen og mindre Partier, Kvinderne paa engelske Damesadler eller paa den gammeldags Kvindesadel med høj Ryg og Messingbeslag (södull, mens Mandssadlen kaldes hnakki). Naar jeg hidtil ikke har omtalt de islandske Kvinder, var det simpelthen, fordi vi saa saa lidet til dem paa vor Rejse oppe i Landet; Kvinderne viser sig i Hjemmet (ligesom i gamle Dage) næsten aldrig for Fremmede, undtagen som opvartende ved Bordet, og da ved man aldrig, om den opvartende er Konen i Huset eller et Tyende, thi Præsentation forekommer ikke. Paa Thingvoldene mærkede man ikke noget til den strenge Husskik, thi „á þingum ok mannamótum" er Tonen, ligesom i gamle Dage, friere; Kvinderne havde derfor ikke skyet Anstrængelserne ved at ride ofte flere Dage til Thingmødet og deltog i Festen med stor Iver. Kvinderne har bevaret enslags Nationaldragt, medens Mændene har opgivet sin; Kvindedragten bestaar af sort, snever Trøje, rynket Skjørt, trange Ærmer og hvid Krave, og den

særegne sorte Hue: denne er egentlig kun en liden, sort Klud, som fæstes paa Hovedet med Naale; men oventil er den ligesom sammensnøret til en Spids, hvorfra der udgaar eu Sølvholk (skot, derfor skothúfa), og ned fra Holken hænger en Silkedusk (skúfr), omtrent som paa vore Studenterhuer. Udenpaa bærer de ofte en „Møttull", en Kaabe af grønt eller sort Klæde, ofte kantet med en Bord af rødt Klæde eller af hvidt Røskatteskind og sammenheftet med en stor, gammeldags Spænde. Paa Thingvoldene brugte de ikke, som i Reykjavik ved Kirkefesten eller senere paa Ballet, den egentlige Højtidsdragt, der er et rent Pragtstykke og ikke kan tages med paa Rejser. Højtidsdragten bestaar som den anden kun af Skjørt, Trøje og Hue; men naar det sorte Skjørt er broderet med grøn Silke, naar Trøjen er udstyret med Bladsirater af Guld- eller Sølvtraad og fæstes om Livet med et Guld- eller Sølvbelte, og naar de istedenfor den almindelige Hue har en „faldr" eller et „skaut" (udt. skøjt), en Hjelm af hvidt Lin med Spidsen krummet fremad, med langt nedfaldende hvidt Slør og med gyldent Pandebaand (koffur), gjør denne Dragt et højtideligt Indtryk; man kan ikke værge sig for Følelsen af, at den bæres af Kvinder med stærke Lidenskaber og stærk Handlekraft, som Saga-

tidens Hallgerðr eller Guðrun Usvífrsdatter; det forekom mig ogsaa, at den passede mere for Matroner end for unge Piger. Denne Dragt er forresten ikke ganske en Arv fra Fortiden, den er snarere at anse som et kunstigt Forsøg paa at bevare, hvad der holdt paa

at uddø, og at knytte dertil, hvad man kjendte af Middelalderens Dragt, som man uden

videre har betragtet som national, uagtet den som oftest har sin Oprindelse i gamle franske Moder. Reformen er udgaaet fra den før omtalte „Sigurðr málari", der har behandlet Kvindedragten og dens Historie i en interessant Afhandling i „Ny fèlagsrit" (17de Aargang).[1])

Onsdag Formiddag aabnedes det politiske Møde af Haldor Fredriksson. Næsten fra alle Sysler i Landet var der valgt Fuldmægtige til at deltage i Mødet, to fra hver Sysla; hvor flere var valgt, blev det besluttet, at alle kunde deltage i Diskussionen, men kun to afgive Stemme, og i en enkelt Sysla, hvor ingen var valgt, valgte de tilstedeværende Sysselboere en blandt sine egne; det var nemlig nødvendigt at faa en nogenlunde fuldstændig Repræsentation for hele Landet istand, da „Þjóðfundrinn" dennegang skulde optræde paa hele Folkets Vegne i en Adresse til Kongen. De fleste af de Valgte var gamle Althingsmænd og saaledes øvede Talere; det mærkede man ogsaa paa den Sikkerhed, hvormed Talerne optraadte, ligesom

[1]) Efterat dette var strevet, ser jeg af en nys ankommen islandsk Avis, at den syge Kunstner er død og at ved hans Begravelse i Reykjavik „en Mængde Kvinder fulgte ham til Graven i den Dragt, som han var Ophavsmand til."

det i det Hele var paafaldende, med hvilken Lethed og Forstandighed disse Bondemænd forstod at diskuttere almindelige Anliggender; man mærkede paa Alt, at de islandske Bønder er et literært Folk, at Oplysning og boglig Dannelse har virkelig trængt igjennem det hele Folk. Derimod var det ogsaa mærkbart paa Diskussjonen, at man ikke havde stor Erfaring i saadanne almindelige praktiske Gjøremaal, som stadig paahviler lovgivende Forsamlinger. Dette viste sig især paa Mødets 2den Dag, da man forhandlede om Kjøb af et Dampskib til Fart rundt Islands Kyster, om Landbrugsskoler og Landbrugsselskaber, om Sømandsskoler, om Folkehøjskoler (der her tænktes nærmest at skulle meddele Kundskab i Naturvidenskaber) osv.; efter vidtløftig Tale frem og tilbage endte man med at nedsætte en „Nefnd" til at forberede Sagerne til næste Althing. Det er nemlig Islændingernes Tanke, at da Althinget kun samles hvert andet Aar, skal der i det mellemliggende Aar holdes Folkemøder paa den gamle Althingsplads (paa samme Maade som iaar) af dels valgte, dels selvstændigt mødende Mænd fra alle Dele af Landet; disse vil da have at debattere og forberede Sager, som bagefter fremlægges for kommende Althing; disse Folkemø-

der kommer saaledes til at gjøre samme forberedende Tjeneste som vore „kongelige Kommissjoner", men med den Forskjel, at de ere udgaaede fra Folkevalg.

Af Festen paa Thingvellir vil jeg ikke give noget Referat, dels fordi jeg har gjort det engang før[1]), og dels fordi allerede flere andre har skildret denne Fest. Jeg vil dog bemærke, at de fleste ikke har rigtig udhævet, at der egentlig var to Fester, den egentlige Folkefest den 6te og den officielle „Dejeuner" for Kongen den 7de August. Folkefesten fik tre Afdelinger, først de egentlige Festtaler og i Forbindelse med dem Oplæsning af de norske og svenske Adresser, saa Kongens festlige Modtagelse om Eftermiddagen, da man dannede „Mannahringr" for ham og hilste ham med Sang og Blomster, og saa den almindelige Lystighed hele Aftenen, da Sang og Dans og improviserede Taler vexlede med hinanden paa Græsvolden foran Feltteltene. Rejsende, som ikke kjender det islandske Sprog og kun har faaet et overfladisk Indtryk af Island, paastaar i Almindelighed, at Islændingerne er et tungt, alvorligt og indesluttet Folk, at (som en Korrespondent fra i Sommer udtrykker sig) „Livet ved det store Hav og i en mæg-

[1]) I „Aftenbl." for 21de og 22de August.

tig, vild Fjeldnatur giver Sjælen en dyb Understrøm af Religiøsitet", at „Ensomheden og Afspærringen fra den travle Færd ude i Verden ogsaa stænger det lette og livsglade Sind ude og giver Tankerne Eneboernes tunge Alvor." Dette er, anvendt paa Islændingerne, det pureste Nonsens, thi disse er ikke indesluttede uden ligeoverfor overmodige Udlændinger, der med fornem Foragt ikke gider sætte sig ind i deres ejendommelige Forhold; de er heller ikke tunge og alvorlige uden i Selskab med Fremmede, hvis Sprog de ikke forstaar; og Ensomheden har ikke trykket noget Stempel paa dem, thi den islandske Bonde lever ikke ensomt, da i Regelen paa hver Gaard Husstanden bestaar af mindst en halv Snes Personer, der ikke som hos os kun lejer sig i Tjeneste i Slaattetiden, men arbejder for Husbonden Aaret rundt. Og mørk Pietisme mærker man heller ikke noget til, snarere kunde man være tilbøjelig til at anse Islændingerne for livlige og muntre, stundom temmelig letsindige; men deres Fornøjelser er af en ejendommelig stilfærdig Art, og man kunde skjønne, at store Folkefester var de ikke vante til; det saa næsten ud, som de trængte en Impuls for at vise sin Glæde. Først efterat vi Nordmænd havde foredraget nogle af vore Sange for den lyttende Mængde, fik deres

egne Sangere Lyst til at optræde. Man paastaar at Islændingerne i Almindelighed ikke ere musikalske, og hvis man skal dømme efter Mængden af smukke Folkemelodier, maa man indrømme dette; men hvad de har manglet, er snarere musikalsk Paavirkning end musikalsk Sans, og dette viste sig bedst deraf, at den yngre Slægt under Indflydelse af den dygtige Organist Guðjónsson i Reykjavik allerede har udviklet dygtige Sangkræfter og forstod at foredrage med Smag flere islandske Sange, blandt hvilke jeg vil nævne Folkevisen om Ólafr liljurós [1]) og den til Festen kompone-

[1]) Den og flere andre islandske Folkeviser findes i Berggreens „Danske Folkesange og Melodier", efter Guðjónssons Optegnelser. At nationale Melodier er færre paa Island end ellers i Norden, og at de fleste nyere Sange synges efter Koraler eller korallignende Melodier, forklares rigtigst af, at de egentlig nationale Viser, Danse eller „Vikivøkur" er blevne udryddede ved gejstlig Nidkjærhed i Slutningen af forrige Aarhundrede. Islændingerne gjør selv Forskjel paa at „syngja" og at „kveða", den Maade, hvorpaa deres gamle romantiske „Rimur" fremføres: den er etslags Recitativ i ejendommelig bløde, lidet varierende Toner med en lang Slutningstone ved Enden af hvert Vers; Mænd med god Hukommelse kunde gjerne recitere „Ulfarsrimur" e. a. uafbrudt flere Timer uden at standse, det var deres kjæreste „Skemtan".

rede Lovsang. Jeg er tilbøjelig til at tro, at den paa saa mange Punkter vækkende Udvikling, Island for Tiden undergaar, ogsaa vil vise, at det begavede Folk heller ikke savner musikalske Anlæg.

Interessant var det at se, hvilken smuk Omgangstone der herskede overalt, blandt høj og lav; det hjertelige og ligefremme viser sig i den almindelige Hilsen, hvormed Bekjendte møder hinanden „ver þu sæll (udt. sæjdl) og blessaðr“ (vær lyksalig og velsignet)[1], ledsaget af Kys; og en lignende Hjertelighed ytrer sig ogsaa i deres Tale, der ofte næsten strømmer over af Følelse og smukke Udtalelser, saa at man paastaar, at disse ofte udarter til fuldstændig spanske Komplimenter. Gjennemgaaende var ogsaa en vis Evne til at beherske sig, og trods den politiske Bevægelse saa man ingen lidenskabelige Meningssammenstød. Skjønt der naturligvis ved Festen blev drukket stærkt, gik alt af i Fred og Ro, hvilket var saa meget mærkeligere, som der intet Politi var tilstede. Ved Nattens Frembrud søgte hver til sit Leje, enten dette nu var i et Telt eller i en Kløft oppe i Gjá'en eller

[1] Den almindelige Hilsen, naar man møder Fremmede, lyder: sælir verit þjer (eller til Kvinder sælar osv.); naar man skilles, siger man derimod: verit þjer sælir (sælar).

paa den bare Mark, hvor nok flere Hundreder sov om Natten.

Den næste Dag, den officielle Festdag, kunde ikke paa langt nær maale sig med sin Forgjænger, thi Festen maatte afsluttes allerede strax efter Frokosten, da Teltene ikke kunde staa imod de stærke Regnstrømme. Efter at have seet Kongen fare afsted, ledsaget helt op i Almannagjá af den forsamlede Mængde, gjorde alle, som kunde, sig istand til Afrejse. Vi havde vundet en Mængde Venner ved Festen, og disse syntes, det var Synd at skilles fra os saa snart, thi „saadanne Gjester", sagde de, „var sjeldne, som forstod vort Sprog og kunde tale med os i vort Modersmaal, og som viste sin Interesse for alt, hvad de saa hos os, og ikke som saamauge Fremmede strax var sikre paa, at alt var tómlæti" (Sendrægtighed, Dorskhed); navnlig var en ung, kvik Bonde fra Skagefjorden misfornøjet med, at vi ikke vilde besøge Nordlandet, „thi det var dog den bedste Del af Island." Men det lod sig ikke godt gjøre at dvæle længer; især vilde det være bleven en bedrøvelig Nat i Teltet, naar Regnen strømmede ned, og den saa ud til at ville vedblive i flere Dage. Vi tog altsaa Afsked og satte Kursen hjemad. Denne Hjemtur blev temmelig besværlig, men vi klarte os dog ganske godt trods endel Uheld. Alle-

rede oppe i Gjá'en mødte os det første: man havde gaaet af Hestene i selve Trappepassagen, og eftersom enhver kom til Toppen, steg man atter tilhest; en af vort Følge havde standset sin Hest lidt nedenfor og havde faaet Foden i Stigbøjlen, da Hesten begynder at fare afsted efter de andre, river sin Rytter omkuld og slæber ham efter sig med Hovedet mod Stenene; en Lykke var det, at ikke Stigbøjlen brast, thi da havde Rytteren styrtet ned i Gjá'en — 50 Fods Dyb —, og en Lykke var det ogsaa, at den følgende Rytter fik ilet til og standset Hesten. Jeg havde imidlertid havt nok med at drive fremad min Hest, som var bleven doven under de 3 Dages Fritid; jeg mærkede ikke Uheldet og fortsatte min Vej, indtil jeg saa, at efterhaanden færre og færre færdedes sammen med mig; tilsidst blev ogsaa Hesten uvillig til at gaa længer, og jeg skjønte, at vi var paa gal Vej; jeg var draget sydover langs Thingvallasøen, henimod Gaarden Skálabrekka, og om jeg havde fortsat, var jeg kommen til Eyrarbakki istedenfor til Reykjavik. Paa Tilbagevejen traf jeg heldigvis vor Følgesmand, den brave Johannes Zoëga, som havde været vor Fører under hele vort Rejseliv; jeg slog mig da i Følge med ham og den ungarske Korrespondent, hvis Hest var løbet bort, og som derfor en af Festkommitteen vel-

villigt havde skaffet en Hest, da Ungareren ikke vilde eller turde tilbringe en Nat til i Telt. Undervejs traf vi paa mange Slags ridende Skarer i mere eller mindre opblødt Tilstand og oplevede adskillige Hændelser; en af disse var, at min Hest gled i Sølen, selv faldt og kastede sin Rytter af, hvorved vi begge blev farvede brune; en anden, at Ungareren ved et Hvilested kom i Strid med en halvdrukken Indfødt, som velvillig vilde hjelpe ham af Hesten, men blev afskrækket derfra ved Ungarerens i alle civiliserede Tungemaal fremførte Eder osv. Efterat vi havde hvilet en Stund i Seljadalr og jeg der havde faaet en anden Hest, mistede jeg snart mit Følge af Syne, thi min nye Hest, der var den mindste af hele Flokken, knapt 2 Alen høj og ikke fuldt udvoxet, blev snart udmattet; og den sidste Mil, da jeg red ganske alene, havde baade Hest og Rytter et anstrængt Arbejde, Rytteren med hvert Øjblik at piske paa Hesten og Hesten med at bære sin Rytter fremad i Regnvejr og Mørke; endelig omkr. Kl. 11 naaede vi til Byen, og kort efter samledes ogsaa alle de andre Deltagere, som ad besynderlige Ruter og i det forskjelligste Selskab ved Hjelp af Hestene dog altid havde holdt sig i den rigtige Retning.

X.

Vort Rejseliv var nu snart tilende; vi havde, før vi forlod Island, endnu tilbage at deltage i Byen Reykjaviks Afskedsbal for Kongen Søndag den 9de August. Ballet holdtes i det eneste mulige Festlokale, Latinskolen, hvor ca. 200 Personer var stuvede sammen, men alligevel morede sig godt, indtil i Morgenstunden Solen havde begyndt at farve Snefellsjøklen. Dagen efter Ballet gik Kongen ombord for at komme afsted tidlig Tirsdag Morgen, og samme Dag maatte vi ogsaa tage Afsked fra vore islandske Venner; samtidig med Kongen skulde nemlig den norske Korvet „Nordstjernen" tage afsted, og vi havde allerede før vor Afrejse fra Kristiania erhvervet Marinekommandoens Tilladelse til at rejse hjem paa den. Ved vort 2det Ophold i Reykjavik havde vi naturligvis været ombord for at hilse paa Korvettens Chef, Kommandørkaptejn K. Smith, og dens Officerer, men fik iøvrigt ikke stor Anledning til at være sammen med disse iland; thi de forenede Rigers diplomatiske Agent i Reykjavik, den gamle Konsul Siemsen, havde ikke engang gjort saa meget for dem som at skaffe dem Adgang til at deltage i Festen paa Thingvellir. Derimod fik vi engang lidt at gjøre med Korvettens Mand-

skab iland;. en Aften havde endel af vore Matroser Landlov, og da drak naturligvis mange af dem mer, end de havde godt af, kom i blodigt Slagsmaal og vilde ikke gaa ombord, førend de havde pryglet nogle af sine „Halvbrødre", som de kaldte Islændingerne. Byens Politimester, hvis hele Politistyrke bestaar af tre Betjente, søgte forgjæves at faa Matroserne til at gaa i Baadene, og vilde allerede til at sende Bud over til et af de danske Krigsskibe efter bevæbnet Mandskab, da vi kom til og ved gode Ord og Appel til Landsmandskabet fik vore Matroser til at holde sig rolige og til at drage ombord.

Den sidste Dag i Reykjavik var optaget med Forberedelser til Afrejsen og Afskedsvisiter; efter at have tilbragt nogle festlige Afskedstimer med nogle yngre Venner i Byen, blev vi om Aftenen roede ombord af vor trofaste Johannes, som vilde følge os til det sidste. Paa Korvetten traf vi Bal med fuld Musik, thi i de sidste Dage var der stadigt kommen Besøg ombord, og Matroserne lod til at komme godt ud af det med de Reykjavikske „stúlkur", som i Regelen kunde tale lidt Dansk. Officererne tog meget vel imod de civile Gjester, og Næstkommanderende, Løjtn. Wille, under hvis Kommando vi nærmest var stillede, sørgede for os paa bedste Maade;

han havde ladet indrette til os et stort Rum agterst i Skibet, Sejlkøjen, lige under Chefens Kahyt og med direkte Adgang til Officersmessen. Den første Nat ombord varede kun kort, da Afgangen fra Reykjavik var sat til Kl. 4 om Morgenen. Til bestemt Tid lettede vi, og Korvetten nærmede sig til sin Kammerat, den svenske Korvet „Norrkøping", som det var aftalt, at den skulde trække ud af Havnen, da „Norrkøping" ikke var Dampfartøj. Vor Korvet ankrede op lige foran Svensken, fik ombord Bugseringstrosser, som gjordes fast agter, og med Svensken paa Slæb satte vi ud af Fjordgabet i den tidlige Morgenstund. Et Par Timer forud havde de danske Krigsskibe i al Stilhed draget afsted, og vi saa Røgen af dem langt i Sydvest, indtil de drejede om Reykjanesset. Kort udenfor Havnen traf vi den danske Skonnert „Fylla", der har fast Station i disse Farvande for Fiskerierne; den havde fulgt de danske Skibe ud og styrede nu tilbage mod Land. Da den kom i Nærheden, forandrede den Kurs lige imod os, uden at vi vidste dens Hensigt; først da den var lige ved os, saa vi pludselig alle dens Matroser entre tilvejrs for at mande Ræer, og de hilste den norsk-svenske Eskadre og Admiralen med 9-dobbelt Hurra, der naturligvis øjeblikkelig besvaredes fra begge

Fartøjer; det var smukt at se, hvor hurtigt og præcist denne Manøvre udførtes af alle Parter. Vi fortsatte imidlertid vor Vej mod Vest, dog ikke med almindelig Fart, thi „Norrköping" var en tung Byrde; Skibet tog sig forresten godt ud seet fra „Nordstjernen", vuggende i dens Kjølvand, i høj Sø og klart Vejr og med alle Sejl oppe. Vor Vej gik atter forbi Reykjanes og „Melsækken" og derfra videre østover langs Kysten indtil henimod Eyrarbakki, da Kl. 6 om Eftermiddagen Admiralen strøg sit Flag og dermed opgav Kommandoen over Eskadren; Signalet besvaredes naturligvis med Salut fra begge Skibe, 15 Skud fra hvert og næsten samtidigt, saa begge Skibe fuldkommen indhylledes i Røg. I samme Øjeblik løslodes Trosserne, Svensken satte alle Sejl til, og da Røgen havde lettet, var „Norrköping" allerede langt forud for „Nordstjernen"; hos os slukkedes imidlertid Ilden under Kjedlerne for at benytte den gunstige Vind, som imidlertid var blæst op; men om Natten stilnede Vinden af, saa vi om Morgenen atter traf begge Fartøjer vuggende tæt ved hinanden. Da „Nordstjernens" Ordre lød paa hurtig Hjemrejse, sattes igjen Damp op, og da Skibet atter var kommet i Gang, kom vi snart paa Siden af Svensken; vi hilste ham med Flagsignal og sejlede saa afsted for

fuld Damp mod Færøerne; hele den følgende Dag havde vi dog Sydkysten af Island foran os med dens smukke Snefjelde, skjønt vi var mere end et halvt Snes Mile fra Land. I disse Farvande fik vi Vind fra Nordost og Øst, saa det vilde nok seet daarligt ud med Farten, om vi blot havde havt Sejl at stole paa. Der skulde ikke stærk eller langvarig Vind til, førend Atlanterhavsbølgerne gik taarnhøje, men oppe paa det brede Orlogsdæk følte man ikke stort til Rullingen, og først naar man steg nedenunder og fra Lugerne paa Batteriet saa ud over Havet, mærkede man jo, at Søerne var Verdenshavet værdige. Vi fik i disse Dage et Indblik i det sædvanlige Liv ombord i et større Orlogsskib, erfarede, hvorledes Punktlighed og Orden indøvedes overalt, og hvorledes hver Manøvre udførtes med Præcisjon, uagtet ingen Hejsesang eller Eder var at høre, som saa ofte ombord paa Koffardiskuder. Alt var reguleret og forudseet, hele Mandskabet var inddelt i to Kvarterer, Kongens og Dronningens, og vexlede ved hver Vagt; desuden havde hver Mand sin faste Plads ved hver Manøvre. Vi maatte ikke komme for tidligt ud af vore Rum; kom vi før Kl. 9 op paa Dækket, stod i Regelen hele Dækket og Batteriet under Vand, idet en almindelig Vadsk og Pudsning foregik; thi

Kl. 10 skal den almindelige Mønstring foregaa, og til den Tid skal alt være i Orden og alt Mandskab paa Dæk i fuld Puds; efter Mønstringen er der da om Formiddagen Exercitie enten med Kanoner eller med Sejlmanøvrer. Kl. 12 spiste Mandskabet Middag og Kl. 1 Messen; man indkaldtes til Maaltiderne med Hornsignal, som naturligvis snart lærtes. Kl. 7 spistes til Aftens, og efter Superen samledes i Regelen alle Deltagerne i Messen til fælles Sammenkomster, hvor det militære og civile Element altid kom godt ud af det, selv om det sidste ikke til alle Tider strengt overholdt Etiketten; og disse Aftenmøder, der efter Skibsreglerne allerede maatte afbrydes omkr. Kl. 10, hører til vore hyggeligste Rejseminder.

Thorsdag Formiddag ventede vi at være i Nærheden af „Munken“, søndenfor Færøerne, men man kunde ikke se den for tyk Luft; paa Opturen havde „Nordstjernen“ været heldigere, og Marinemaler Boll (som var med ombord) havde taget Skizzer af „Munken“ i alle Stillinger, hvilke netop gav os større Lyst til at se den selv. Et helt Døgn dampede vi videre, og Fredag stod alle tidligt op, fordi man ventede at faa se nogle af de skotske Øer; men ogsaa nu var Luften for tyk, og vi stod længe og stirrede forgjæves mod Øst, hvor Navigatøren havde sagt os, at vi

efter Bestikket maatte have Fair-hill i Nærheden; derfor gik vi ogsaa kun med halv Fart. Med ét lettede Taagen, og vi saa den „smukke Ø" lige foran os, saa nær, at vi kunde skille Øens skarpe Fjeldpigge fra en frugtbar Dal mellem Fjeldene med Kirker og enslige Bondegaarde med Kornmarker og Græssletter. Rundt om os laa Fiskere, som, da de fik se det store Skib, tog sine Sejl ned og halte paa Aarerne for at naa os. Vi stoppede, et Par Baade lagde til, og en høj, slank Fisker fra Øen med ovalt Ansigt og rødt Skjæg, i drivvaade Søklæder, entrede op ad Faldrebet for at falbyde sin Fangst ombord; han vilde ikke have Betaling for sin Sej, men kun „some provisions" (Brændevin og Biscuiter). Han fortalte, at Øen havde 350 Indbyggere, som mest levede af Fiskeri ved Siden af Gaardsbruget; deres eneste Forbindelse med Land sker med Dampskibet fra Lerwick, som engang imellem gaar indom Øen. Disse Fiskere talte rent Engelsk, og deres Udseende var som andre Skotters, de mindede ikke det mindste om sin norske Herkomst. Her i Sundet mellem Fairhill og Orknøerne følte vi, at Europa atter begyndte: her krydsede store Skibe Strædet ind; idet vi passerede, hilste en bremisk Amerikafarer med det tyske Flag. I Nordsøen var der blæst op en stærk Vestenvind, saa vi atter kunde spare paa Kul-

lene, som der ikke var Overflod paa, og vor Korvet satte nu lystigt afsted for fulde Sejl med 8—9 Mils Fart. Søndag Morgen fik vi det første Bud fra Hjemmet; det var to Linærler, som udmattede dalede ned hos os, da vi efter Bestikket var 22 Mile vestenfor de yderste Holmer udenfor Vestlandet; de to Besøgende fik naturligvis en god Modtagelse, beværtedes med Biscuiter og vandt snart nye Kræfter, saa ialfald den ene snart kunde flygte bort igjen. — Om Søndagen holdtes efter den almindelige Mønstring Gudstjeneste nede paa Batteriet; alle Mand ombord møder her op, hele Menigheden synger først en Salme, der ledsages af Hornmusik, Forvalteren læser en Bøn, og til Slutning rejser Chefen sig og beder „Gud bevare Kongen og Fædrelandet“, hvilket alle Deltagere istemmer. Men senere paa Dagen hengiver man sig til mere verdslige Sysler; Søndag Middag er der Festdiner i Messen, hvortil Chefen indfinder sig, og hvor Skibsmusiken nu blæser Marscher og Valser, og om Eftermiddagen optræder den samme Musik paa Dækket for at spille til Dans for Mandskabet. I det smukke, varme Solskinsvejr, paa det gyngende Dæk forstaar vore Matroser at føre op en „Rejlænder“ eller Polka lige saa godt som paa Hortens Dansesale, og Savnet af Damer lader til ikke

at forhindre Munterheden. Imidlertid sees flere af Officererne at stirre i Kikkerterne mod Øst og diskuttere sagte mellem sig, hvad man har seet, og alles Opmærksomhed blir snart draget bort fra Dansen, thi i det fjerne dukker lave Kyster ud af Skyerne, og alle strømmer til Rælingen for at forsikre sig om, at man virkelig kan se Norge igjen. Nogen absolut Sikkerhed for, at det ikke er „Smørland", faaes dog ikke før sent om Aftenen, da et Lys begynder at glimte i Øst; det er Egerøens Fyr nær Egersund. Efter at have seet dette kan man med god Samvittighed gaa tilkøjs for i Morgenstunden at passere „Nesset", hvor man gaar Kysten nærmere. Nu da vi er sikre paa snart at være hjemme, gives atter Befaling til at fyre op under Kjedlerne, og da samtidig en stærk Kuling af SV er blæst op, gaar det fremad for fulde Sejl langs Sydkysten i en næsten rasende Fart, 11—12 Mil i Vagten. At komme fra Nordsøen ind langs Sydkysten af Norge, er som med engang at komme fra Ødemarken ind i et stærkt bebygget Dalføre: der vrimler snart Skibe om os paa alle Kanter, store Dampere fra England og fra Østersøen og Sejlfartøjer af alle Nationer og alle Størrelser. Allerede flere Gange har vi seet Lodsskøjter nærme sig, som naturligvis gjerne vil lodse det store Skib

ind; østenfor Mandal møder os atter en Lods, som vi prajer, for at han skal nærme sig; thi det var Chefens Hensigt at lade Nygaard komme ombord i Lodsbaaden til Kristiansfand, for at han kunde slippe for den lange Omvej om Horten. Trods Bølgegangen lykkes det i et heldigt Øjeblik at faa Manden og hans Bagage ombord i Baaden, og et Øjeblik efter er denne stilt fra os og sees dansende paa Bølgetoppene at nærme sig Land. Vi fortsatte imidlertid vor Kurs med samme uftanselige Fart, tog Lods udenfor Risør og var om Aftenen naaet til Færder; ind ad Fjorden pasferede vi i Mørke, men Fyrene paa begge Sider af Fjorden og hvert mødende Skib med Lanterne oppe gav os Tegn paa, at vi atter nærmede os et friskere Nutidsliv. Om Natten ankrede vi paa Langgrunden udenfor Horten, og det første Syn, der mødte os om Morgen, blev den smukke Løvvegetation ved Horten og Granskovene rundt om paa begge Fjordens Bredder — noget, vi havde savnet i alle de islandske Landskaber. Intet Under derfor, at vi, efterat „Nordstjernen“ om Morgenen var drejet om til Hortens indre Havn, havde Hastverk med at tage Afsked fra den elskværdige Officerskreds for snarest muligt at søge hver til sit Hjem.

XI.

Island ligger under samme Bredegrader som Namdalen og Nordland i Norge, og er ogsaa beslægtet med disse i Klima og Livsbetingelser; det er den samme Alpenatur, det samme Fugleliv og de samme Havfiskerier, men Nordland har store Fortrin fremfor Island i sine Skove og sin Kornvæxt og fremfor alt i sin nære Forbindelse med Norge og Europa, medens Island, afskaaret fra Europa ved det brede Verdenshav, trænger til Indførsel af alt, hvad der hører til materiel Kultur. Skjønt Islands Klima er forholdsvis mildt, idet Vinteren langtfra er saa kold som hos os, trives ikke Skove i Landet, som derfor maa indføre alt Bygningsmateriale; herfra er ikke engang undtaget Ler og Kalk; det maa endvidere indføre alle Kornvarer, Kolonialvarer, Metaller og Manufakturvarer; og selv til Brændsel trænger det Tilførsel af Stenkul. Men alligevel er Øen ikke absolut afhængig af Udlandet; den nøjsomme Befolkning klarer sig mangesteds med Bygninger af Rullesten og Tag af Græstorv, hvor enkelte Stokke udgjør det eneste Træmateriale, og til Brændsel benytter man mangesteds det lavt voxende Birkekrat eller Torv (i de Landsdele, hvor denne findes) og erstatter det manglende ved

tørket Faaremøg, ved Fugleskrog, Torskerygge, tørket Tang o. l. Paa Næringsmidler er Øen temmelig rig: det almindelige islandske Kjøkken leverer Kjød, Melk, Smør, Fugleæg og Fisk, og Tørfisken træder ganske i Stedet for Brød; til Klædningsstoffe anvendes Faarenes Uld, til Sko deres Skind, og Ædersuglens Dun fylder Sengklæderne. Den islandske Bonde kan saaledes alligevel paa en vis Maade være uafhængig af Udenverdenen; vistnok hænder det altfor ofte, at Bonden lægger formeget an paa at udvide sin Græsmark, forøge sin Faarebesætning og ved Siden deraf spekulere i de rige Fiskerier, og er han da heldig, lever han ofte højt paa „kafí og brænnivín," medens et eneste uheldigt Aar kan styrte ham ned i Fattigdom; men de mere forsynlige Bønder lægger ikke ud til Græsgang mer end de kan overkomme, holder ikke flere Faar og Kjør end de kan fodre inde Vinteren over, og har i Regelen Oplag af Foder til et helt Aar forud, for at være sikre mod Ulykkestilfælde, og isaafald giver det islandske Landbrug en ofte rigelig Erstatning for Arbejdet. Landbruget er meget vexlende og kun tildels byrdefuldt; det værste Arbejde har „Smalemanden," der baade Sommer og Vinter og naturligvis i al Slags Vejr maa være paafærde for at holde Faarene sammen,

medens Jordarbejderne slipper for at saa og høste Korn. Det meste Arbejde kræver Gjødningen af „Tunet" om Vaaren og Høaannen i Sluten af Juli og Begyndelsen af August, der tildels er besværlig, fordi Græsgangene ofte ligger fjernt fra Gaardene og Høet da maa føres hjem paa Hesteryggen. Om Sommeren gaar Faarene ude i de store Græsgange under Fjeldene (afréttir), og om Høsten deltager Heredets Bønder i „Fjeldgangen", hvor man driver alle Faarene ned til en Samlingsplads, og der finder hver Bonde sine Faar ud. Om Sommeren er det ogsaa en yndet Beskjæftigelse at „fare paa Græsfjeld" for at samle Rødder (navnlig Kvannerod), islandsk Mos (fjallagrös) og Bær. Ubetydelig er heller ikke Jagten paa Fugl, især Svaner, og paa Ræv, undertiden kan man ogsaa træffe paa Isbjørne, som er komne over fra Grønland paa Drivisen; et eget Slags Jagt er Plyndringen af Fuglenes Rugepladse for Dun, Fjær og Æg. En Bevægelighed i Bedriften opstaar ogsaa derved, at end- og Oplandsbønderne deltager i de store Fiskerier om Vaar og Høst ved at leje sine Folk ud som Fiskere, og paa den anden Side Strandsidderne lejer sine Folk ud som Slaattekarle oppe i Landet. Bebyggelsen paa enslige Gaarde har gjort det nødvendigt, at

Gaardens Folk selv udfører alt Haandværkerarbejde; hver Bonde (ja i Regelen hver Præst eller Sysselmand) maa selv forstaa at bygge sit Hus, smide Hesteско og Sadeltøj. Vinteren er især Tiden for Arbejdet inde i Huset, da bliver der ogsaa Anledning til Læsning og Studier, og hver Bonde er sine Børns Lærer, indtil de kommer til Præsten eller i Latinskolen. Til næsten alt Arbejde knytter der sig Feste med faste og uafvigelige Regler. Ved Þorláksmesse (20de Juli) har Smalemanden Ret til at holde en Fest, hvor Husbonden selv varter op, og da skal han have al Melken af den bedste Ko (smalabú) til at lave Ost, Grød eller Velling af. Egnens Smalemænd samler sig da ofte sammen og drager rundt i Bygden for at beværte alle med sine Herreretter og lade sig byde til Gjest af Bønderne. En Aften i Adventstiden faar endnu paa mange Steder af Nordlandet alle Folk paa Gaarden en „Kveldskat," bestaaende af røget Hængekjød, Steg af Haakarl (en Hajart), Hvalfiskehale og andre Lækkerier. Til Juleaften faar alle Lys til Foræring og Lys sættes i hver Krog i Gaarden eller man drager rundt i Gaarden i festligt Optog med Lys i Hænderne, ligesom alle faar et nyt Klædningsstykke til Jul, thi ellers „farer de i Julekatten"; Juletid kaldes den „største Kjødhøjtid"

(kethátíð). Ogsaa Hvidetirsdag holdes stor Fest og da maa man spise saa meget Kjød man kan orke (derfor kaldes den „Sprængekveld“), mens man i Fastetiden maa lide store Straffe for at spise Kjød, ja endog for at nævne Ordet Kjød; man skal da sige „klauflax“ efter det gamle Vers

„Einginn mátti nefna ket (Kjød)
alla föstuna lánga;
hver það af sèr heyra lèt,
hann var tekinn til fánga“.

Og til disse Højtider gaar ikke alt (som man af Navnet skulde tro) løs paa Mad og Drikke, men alleslags festlig Underholdning; fornemmelig holdes i Ære den gammeldags Brydekamp („glíma“), der øves overalt, hvor unge Mænd kommer sammen. Paa Thingvoldene gav Studenterne os Prøve derpaa, idet de valgte sine to bedste Kjæmpere, og hvad vi der saa af Smidighed og Styrke i Udøvelsen af Kunsten mindede ganske om Sagaernes Beskrivelser af „glíman“. Ved Fester hører det ogsaa til det sædvanlige, at Versemagerne optræder som Improvisatorer enten med muntre Viser eller med Spottevers. Derimod dyrkes den egentlige Litteratur mere hjemme ved Vinterarbejdet, som ofte foregaar under Læsning eller Sagafortælling.

Hver Islænding kan baade læse og skrive, og det tør siges, at mere oplyst Almue gives neppe i Europa, til Trods for at der udenfor Reykjavik ikke findes Skoler; da en af os spurgte en 6—7 Aars Gut hos en fattig Bonde, om ogsaa han kunde læse, fik han til Svar, at det var „sjálfsagt." Islændingerne er i det Hele et læsende Folk, med særlig Tilbøjelighed for Historie og Poesie, naturligvist mest deres egen; dog har „Bokmentafélagit" ogsaa sørget for at udbrede nyttige Kundskaber i videre Retninger, og en Oversættelse af Bohrs Verdenshistorie (ved Páll Melsted) er udbredt og læst blandt selve Almuen. Det er ogsaa almindeligt, at man lærer og læser lidt Dansk og især den yngre Slægt har gode Kundskaber heri; dog var Kjendskabet til nyere nordisk Litteratur lidet udbredt, og som Følge deraf staar det islandske Publikum ofte temmelig udenfor litterære og aandelige Bevægelser i Norden. Af norske Digtere var Bjørnson mere kjendt som Islands Ven end som Digter, og Ibsen kjendtes kun af Navn; en ellers oplyst Embedsmand i Reykjavik troede endog, at A. Munchs „Sorg og Trøst" var Hovedværket i den nyere norske Litteratur og at hvad der senere var leveret indskrænkede sig til Ubetydeligheder. Iøvrigt kan man ikke negte, at den islandske Litteratur er i Opblomstring,

men den videnskabelige staar langt over Skjønlitteraturen. De islandske Lyrikere udmærker sig mere ved Fantasi end ved Følelse, mere ved Ordpragt end ved Tankefylde, og deri ligner de ganske Oldtidens Skalder. Novellelitteraturen repræsenteres kun af Jón Þordarsons „piltr ok stúlka“ (Gut og Jente), der giver et i mange Henseender interessant Billede af Livet oppe i Bygderne og i Reykjavik for ca. 30 Aar siden. I de senere Aar har Studenterne i Reykjavik begyndt at spille Komedie; flere Stykker fra Dansk er oversatte eller bearbejdede (deriblandt „den politiske Kandestøber“ som „Vefarin í tólfkóngaviti“) og et Par originale er leverede; det ene af dem behandlede Sagnet om „Hellismenn“ (Røverne i Surtshellir). Ellers udvikles der en stor Oversætterliteratur, man har oversat „Ilions Kvædi“ og „Odysseifs Kvædi“ (i Fornyrdalag), Milton og flere af de Shakespeareske Tragedier. Et Folks Læsning vurderes jo ofte efter Udbredelsen af dets Aviser, og her kan Island opvise høje Tal. Landets ældste Blad, Þjóðólfr i Reykjavik (grundlagt 1848), har omtr. 1200 Abonnenter; foruden dette fandtes to andre Blade i Reykjavik, Tíminn (ɔ: Tiden) og „Vikverji“, hver med flere Hundrede Abonnenter. Vikverji er imidlertid gaaet ind, medens et nyt Blad „Isafold“ er

stiftet af en yngre dygtig Forfatter, Bjørn Jonsson fra Djúpadal. Byen har imidlertid kun et Bogtrykkeri, en Fortsættelse af Biskopernes gamle Trykkeri og nu Landets Ejendom (hvorfor det kaldes „Prentsmiðja Islands“), og som Følge deraf udkommer disse Blade til meget forskjellige Tider, medens Forsendelsen ud over Landet paa Grund af Postvæsenets daarlige Tilstand er endnu mere uregelmæssig. Paa Nordlandet repræsenteres Pressen af den 12 Aar gamle „Norðrfari“ med 8 à 900 Abonnenter; den udgaar fra Trykkeriet i Akureyri, som Nordlændingerne har anskaffet i 1853, efter fælles Sammenskud af over 1500 Rd. Ligesom hos os leveres ofte i Pressen i Mangel af Tidsskrifter poetiske Arbejder eller mindre videnskabelige Afhandlinger, navnlig naar de angaar Øens Historie, Litteratur og Sprog, thi det Publikum, der i disse Ting kan følge med, er forholdsvis betydeligt. Hvis Islands nyere Literatur i Originalitet staar tilbage for Oldliteraturen og tildels slavisk gaar i dennes Spor, maa dette undskyldes, da hin Tids stærke literære Udvikling nødvendigvis maatte ligesom kaste sin Skygge langt bagefter sig; snarere maa man undre sig over, at det lille Folk har Kraft til at holde en saa stor Litteratur oppe. Der er ellers en mærkelig Modsigelse mellem de nu-

værende Islændingers fredelige Karakter og deres Fordybelse i den gamle Kamptid, og denne Interesse for Kamp og Stridigheder har udtalt sig i et karakteristisk Ordsprog: „ekki er gaman í guðspjöllunum, sagði kerlingin, eingin er í þeim bardaginn“ (Evangelierne er ikke fornøjelige, sa' Kjærringen, i dem fortælles ikke om Kampe).

Man plejer ofte i nyere Tid at tale om Islændingerne som et udfattigt Folk, der endog trænger aarligt Tilskud af den danske Statskasse; man siger, at der ingen Energi er i dem, at de ikke forstaar at benytte Landets Hjælpekilder, at de modsætter sig enhver Udvikling af den materielle Kultur, og man peger paa, at de ikke selv forstaar at drive Fiskerierne tilhavs eller at udføre sit eget Lands Varer. Og der kan været noget sandt i dette; men man gjør Uret i at lægge Skylden herfor alene paa Islændingerne, thi hvis man ser paa Historien, vil den vise, at det er Enevoldsregjeringen og Handelsmonopolerne, som har stanset Islands Udvikling og bragt det Undergangen nær. Underbalancen i det islandske Budget skriver sig nemlig ikke fra Islands Fattigdom, men fra Rentekammerets uvittige Ordning af de islandske Finantsforhold. Saalænge Islands Regnskab førtes særskilt, var der aldrig Tale om nogen Un-

derballance, tvertimod gav Island altid et anseligt Overskud i Kongens Kasse. Endnu saa sent som i 1845 var Rentekammeret „ikke vis paa, om man i Virkeligheden gav Island noget Tilskud, thi Islands Landskasse faar ikke alle Indtægter af Island, som derimod gaar i Statskassen, og endvidere gaar der ud af den islandske Kasse mange Penge, som ikke kan regnes blandt Islands Udgifter" osv. Desuden var man kommen i Vane med, naar noget islandsk Krongods solgtes, at inddrage Pengene i Statskassen, og Rentekammeret gjorde selv 1846 opmærksom paa, at derved „maatte Island aarlig faa større og større Tilskud fra Danmark"; men alligevel skede ingen Forandring. Da Hole og Skálholt Bispestol og Skole forenedes og henlagdes til Reykjavik, blev deres Gods solgt og indlemmet i Statskassen, medens Landskassen fik at underholde Skole og Biskop. Islændingerne har derfor Ret til at sige, at Underbalancen beror paa, at dets Indtægter i de sidste Aarhundreder er opslugte af den danske Statskasse, og de betragter derfor det danske Tilskud ikke som Almisse, men som Afdrag paa den danske Statskasses Gjæld til Island.

I det 15de og 16de Aarhundrede drev Englændere, Hollændere og Tydskere Handel paa Island, og Landet befandt sig vel ved

denne Concurrence. Da vilde vore Konger skaffe sine danske Undersaatter Fordelen af den islandske Handel og gav dem Monopol paa den; der udgik strenge Forbud til Islændingerne mod at indlade sig med andre, og paa deres ydmyge Ansøgning om, at „Enhver maatte tillades at sejle til Landet", svarede den velvise Regjering kun, at en saadan Frihandel vilde blive „det ganske Land og mange af dets Indbyggere til største Skade og Fordærv." Skjønt der senere førtes Klage over, at de danske Kjøbmænd ikke skaffede Landet Tilførsel nok og holdt højere Priser end lovligt, lod Regjeringen en ny Varetaxt fastsætte, som var ganske i Kjøbmændenes Interesse. Islands vigtigste Udførselsartikel, Torsken, blev her nedsat til $1/6$ af dens tidligere Værdi, og dette kom ikke af, at Omsætningen var mindre, thi saasnart Monopolhandelen ophørte, steg den paa 6 Aar til den 3dobbelte Værdi og har siden steget endnu mere. En slig Bestemmelse maatte have den sikre Følge, at man efterhaanden opgav det ulønnende Torskefiskeri, særligt naar dertil kom, at Kjøbmændene ikke sørgede for at indføre ordentlige Fiskeliner eller andre Redskaber, nødvendige til Næringsvejenes Drift. Der findes fra 17de Aarhundrede en hel Række Klagemaal til Althinget, til Øvrighederne og til Kongen over

Handelen, snart i hele Landet, snart i enkelte Fjerdinger, snart over utilstrækkelig Tilførsel, snart over daarlige og ubrugbare Varer, snart over ulovlige Priser eller forfalsket Maal og Vægt, og dog varede Monopolhandelen i næsten 200 Aar. Der vexlede Kompagnier og Indehavere, men Aaget blev det samme. Fra 1743 til 1758 havde de „kjøbenhavnske Hørkræmmere" Enehandel paa Landet og styrede i den Tid saaledes, at 8,000 Mennesker omkom af Mangel paa Korntilførsel og Regjeringen maatte selv afsætte Kompagniet og føre store Kornladninger til Island, for at Folket ikke rent skulde uddø. Det følgende „almindelige Handelskompagni" blev overbevist om at have ført fordærvet Mel til Island, efterat 1000 Tønder var kasseret allerede ved Indskibningen, men det havde alligevel Magt nok til ved en langvarig Proces at kvæle det indenlandske Aktieselskab, som havde gjort store industrielle Anlæg i Landet og nu ved Processen tabte omtrent al sin Ejendom. „Saasnart man nævner Handelen i Monopoltiden," siger Magnus Stephenson (1808), „rejser Haarene sig paa hver menneskekjærlig tænkende Betragters Hoved. Og Historien vil billige hans Harme over at se en fra Verdens Samkvem afskaaret Nations Handel gjennem Aarhundreder lænkebunden til maa-

delige Taxter og til tyranniserende Kompagnier, som kuede alle Landets Næringskilder."

Først efterat atter et Par Ulykkesaar var indtraadt, hvori Tusinder af Mennesker omkom af Sult, besluttede Regjeringen i 1786 sig til at frigive den islandske Handel, dog kun for Danske og Nordmænd; selv med denne Indskrænkning viste Forbedringer sig strax i, at Varerne raskt steg henimod sin virkelige Værdi og at Folkemængden, som efter de sidste Nødsaar var gaaet ned fra 49,000 til 38,000, inden Aar 1816 atter var steget til 48,000 og siden stadig er forøget (i 1871 70,417)[1]. Imidlertid kunde Landet naturligvis ikke strax løsrive sig fra Kjøbenhavnernes Herredømme, saa meget mere som allerede 1814 Norge atter blev udelukket fra den islandske Handel. Der maatte en politisk Frigjørelse til for at befri Island fra Handelsaaget. Allerede det første nyoprettede Althing i 1845 gav sig ifærd med dette og vedtog en

[1]) Islands Produktion er steget meget stærkere end dets Folkemængde; i samme Tidsrum (1703—1843) som Folkemængden steg med 13 pCt., tiltog Faarebesætningen (der er Landets egentlige Kapital) med 117 pCt. og Fiskerbaadenes Antal med 56 pCt. (Schleisner, Island fra et lægevidenskabeligt Standpunkt S. 101).

Ansøgning til Kongen om Frihed til at drive Handel med Fremmede; først i 1851 naaede Regjeringen saa langt som til at fremlægge et Lovforslag desangaaende, og da den islandske Forsamling havde vedtaget dette, blev Sagen atter forhalet, først ved Paavirkning af de danske Monopolhandlende og siden ved de hyppige Ministerskifter i Danmark; endelig gav det Ørstedske Ministerium ved Loven af 15de April 1854 Handelen fri for alle Folk. Efter denne Tid har ganske vist Island begyndt at løsrive sig fra Kjøbenhavnerne; der er aabnet direkte Forbindelser paa Skotland, hvortil der næsten aarlig udføres flere Tusinder Heste, og Tømmeret kan nu atter indføres direkte fra Norge; men endnu har de danske Faktorier i Reykjavik den meste Handel, og det Haab, man havde paa Island om, at det „Bergenske Samlag" skulde tage Luven fra dem, tabte sig snart, da man saa dettes letsindige og uoverlagte Spekulationer; Samlaget gik snart fallit, og en Stund bestod al dets Forretning paa Island i at inddrive Penge hos sine Debitorer; nu er dog Handelen atter kommet paafode ved Samlagets dygtige Faktor i Reykjavik, Bergenseren Mathias Johannessen, der ved flere Aars Ophold i Landet har vundet Indsigt i Forholdene og vistnok vil forhindre de tidligere

Ubesindigheder. Ogsaa andre Konkurrenter har hævet sig paa forskjellige Steder i Landet i indenlandske Handelssamlag, grundet paa smaa Aktier; et af disse, en Forening af et nordlandsk og borgfirdsk Samlag, har allerede en Kapital af 40,000 Rigsdaler staaende i sin Handel og synes snart at skulle blive overlegen paa Nordlandet. Den største Vanskelighed er naturligvis, at der ingen Pengeinstituter, ingen Kreditanstalter er i et Land, hvor Kapitalerne er saa ringe. For et Par Aar siden stiftedes i Reykjavik en beskeden Sparebank („sparisjóðr"), hvis Udlaan i sidste Aar beløb sig til 20,000 Rdlr. Disse Begyndelser viser dog, at der mere mangler Kapital end Energi og Forsynlighed, og de lover, tror jeg, godt for Fremtiden.

Det siges, at Islændingerne med Stivsind sætter sig imod alle materielle Fremskridt, og dette har tildels været sandt, hvilket dog ikke var noget at undre sig over, naar man husker, hvor mange uvittige Experimenter Landet har været udsat for af den for Landet fremmede Regjering. Man indførte i forrige Aarhundrede (1770) Rensdyr til Island, naturligvis fordi man ansaa Landet for etslags Polarland; de har kun nyttet til at — næsten udrydde den kostbare „islandske

Mos"; man indførte for en Snes Aar siden spanske Faar for at krydse Racen, men de førte med sig Faareskab, der med rivende Hastighed udbredte sig over hele Sydlandet, hvor man i Tusindvis maatte nedslagte de smittede Dyr, medens Nordlandets Bønder har forenet sig om at holde en meget bekostelig Grænsevagt for at hindre Smittens Udbredelse. Slige Exempler kunde nok betage dem Lysten til „Forbedringer." Alligevel er der heri skeet en stor Forandring, og man ser paa alle Kanter respektable Forsøg, hvis Fremgang kun hindres af manglende Kapital. Istedenfor de lange, aabne Baade til Haakarlefangst har man nu begyndt at bygge eller kjøbe fra Norge Dæksbaade; istedenfor den gamle indoeuropæiske Skik at slaa Ulden af Faarene om Vaaren har man nu overalt paa Nordlandet for Skik at klippe Ulden; istedenfor at tørre og salte Kjødet har man gjort heldige Forsøg med hermetisk Nedlægning osv., og altid ser man de mere bekjendte Politikere gaa i Spidsen for de materielle Fremskridt; Jón Sigurdsson har saaledes skrevet flere Bøger for at oplyse sine Landsmænd om forbedret Tilvirkning af Fisken, og hans Forslag herom har paa flere Steder med Held været gjennemførte; det er ogsaa bekjendt, at han, da Faareskabben udbredte

sig paa Sydlandet, skilte sig fra sit Parti og stillede sig paa Regjeringens Side, da denne vilde gribe til det kraftige Middel at nedslagte Faarene for at stanse Smitten, og hvad han dengang satte igjennem, har alle siden erkjendt Nytten af.

For Tabet af Islands Frihed kan man heller ikke gjøre Islændingerne ansvarlige; thi under Foreningen med Norge bevarede Althinget en lovgivende og dømmende Myndighed, og det var først under Enevoldsregjeringen at man begyndte at reducere Althingets Betydning ved at indstifte en Overdomstol, siden svækkede dets Anseelse ved at indskrænke Lagrettesmændenes Antal (1777) og endelig benyttede Thinghusets Skrøbelighed til at ophæve hele Institutionen (1800). Da Fredrik VI oprettede de raadgivende Provincialstænder, forsøgte man at indlemme Island uden videre under Østifternes Stænderforsamling, som om denne skulde have Sagkyndighed til at give Regjeringen Raad angaaende Island. Da Kristian VIII havde lovet Islændingerne at gjenoprette Althinget (1840), varede Forhandlingerne om dette Things Organisation mellem Regjeringen, et Embedsmandsmøde i Reykjavik og Stænderforsamlingen i Roskilde saalænge, at det første Althing ikke blev aabnet før Sommeren 1845, — en Illustration af For-

retningsordenen angaaende Island. I den grundlovgivende Forsamling for det danske Monarki (1848) deltog ikke Islændingerne, fordi Regjeringen havde lovet, at ikke Islands Forfatningsforhold skulde blive ordnede, førend „Islænderne i en egen Forsamling i Landet selv vare hørte." Til Althinget 1849 skulde Regjeringen fremlægge Valglov til en saadan konstituerende Forsamling, men da den kgl. Kommissær ikke kom til Landet før langt ud i Althingstiden, vedtog Althinget selv en Valglov, som ogsaa bagefter blev sanktioneret; men den konstituerende Forsamling (Þjóðfundriun), som endelig traadte sammen i 1851, fik ikke engang Anledning til at debattere det kongelige Grundlovsforslag; thi da den derom nedsatte Kommitté havde fraraadet Forslaget og udarbejdet Forslag til en ny Grundlov, betragtede Kommissæren dette Skridt som „oprørsk" og opløste Forsamlingen, og paa Forsamlingens Adresse til Kongen om, at et lignende Forslag til Grundlov maatte forelægges en ny Forsamling, gav Regjeringen det løjerlige Svar, at Forsamlingens Ønsker og Paastande „vare uhjemlede i de bestaaende (ɔ: absolutistiske) Retsforhold", og at om de fik Fremgang vilde de kun „lede til Islands Fordærv." Og dog gik Forsamlingens Fordringer kun ud paa at hævde for Althinget

den skattebevilgende Myndighed, for Althinget og Kongen den lovgivende, paa at skaffe sig en Centralstyrelse i Landet selv og faa en ansvarlig Minister, — Fordringer, ganske svarende til dem, som f. Ex. England nu forlængst har tilstaaet sin „Kolonier“ i Amerika og Australien og her var saa meget mere paa rette Sted, som Island ikke er nogen Koloni af Danmark, men er et eget Folk med særegen Nationalitet og aldeles forskjellig Udvikling. Jeg skal ikke her skildre de vidtløftige Forfatningskampe, hvorunder Regjeringen efterhaanden har givet efter for de fleste af Islands Fordringer og endog af egen Myndighed vedtaget hertil sigtende Forandringer, f. Ex. at oprette Landshøvdingembedet som Centralstyrelse for Island. Den danske Rigsdag blandede sig endelig ind i Striden og vedtog paa egen Haand en „Lov om Islands forfatningsmæssige Stilling i Riget“, der henviste hele Islands indre Forhold til indenlandske Myndigheder og Kongen, med Undtagelse af at den danske Højesteret skulde vedblive som Overdomstol for Island, fastsatte Tilskuddet til Islands Landskasse med det Tillæg, at „hermed er et fuldstændigt Opgjør truffet mellem den danske Krone og Island“ og vedtog for Danmark Omkostningerne ved Landets Regjering i Kjø-

benhavn og ved Postforbindelsen mellem denne og Island. Denne den danske Rigsdags Optræden ligeoverfor Island vilde Islændingerne ikke erkjende som berettiget, forkastede Regjeringens paa Grundlag af „Loven“ udarbejdede Lovforslag og udarbejdede et nyt Forslag, der kun regulerede Forholdet mellem de to interesserede Parter Island og Kongen. Dette Forslag henlagde Regjeringen og gav imidlertid af egen Magtfuldkommenhed Love for Island. For at ikke dette Forhold skulde gjentage sig, besluttede Althinget 1873, efter atter at have vedtaget sit tidligere Grundlovforslag, paa Jon Sigurdssons Forslag enstemmig at indgaa til Kongen med Bøn om, hvis han ikke vilde sanktionere Udkastet, da at give Island en fri Forfatning, saa meget som muligt lempet efter nævnte Udkast, hvoriblandt at en særskilt for Althinget ansvarlig Minister skulde udnævnes. Den Forfatning, som nu endelig Regjerigen gav 5te Januar 1874 og som traadte i Kraft 1ste August, tog imidlertid en Middelvej; den gik ind paa at udnævne en særskilt Minister for Island, men noget Ansvar for Althinget var der ikke Tale om, og det var et af Hovedpunkterne i Islændingernes Misfornøjelse med den nye Grundlov. Loven deler Althinget i to Kamre, paa 12 og 24 Med-

lemmer; i det øvre Kammer udgjøres Halvparten af de 6 kongevalgte Medlemmer. I Tilfælde af Uenighed mellem Kamrene skal de sammentræde til Fællesbehandling, og til en Lovbeslutning kræves da Majoritet i hvert Kammer; det staar saaledes de 6 kongevalgte frit for ved sin Udeblivelse at forhindre en Beslutning. Ogsaa Bevilgningsmyndigheden er noget indskrænket derved, at Udgifterne for Regjeringens Repræsentation paa Althinget og for Landshøvdingembedet bestemmes af Regjeringen og tages forlods af det danske Tilskud. Paa disse Undtagelser nær var man vel fornøjet med den nye Grundlov, og man haabede paa snart at faa forandret disse Punkter. Den politiske Interesse er meget stor paa Island, som naturligt, da Politiken jo hidindtil væsentlig har drejet sig om at skaffe sig Uafhængighed af den danske Rigsdag og at faa en konstitutionel Styrelse i Landet selv; og paa vor Færd oppe i Landet og paa Thingvallafesten kunde vi ikke mærke andet end at i disse Spørgsmaal stod hele Folket som én Mand; til noget „dansk" Parti saaes der intet udenfor de hel- eller halvdanske Familier i Reykjavik. Naar man derimod paa den anden Side har talt om Islændingens Republikanisme, har man lagt en urigtig Betydning i deres Opposition mod at lade sig

ſtyre fra Kjøbenhavn, hvorfra de med Henvisning til Landets ſørgelige nyere Hiſtorie kunde ſige, at intet godt var kommet. Maatte den Enighed, ſom Islændingerne i det hele taget har viſt i ſin Forfatningskamp, ogſaa vedblive, naar deres ſelvſtændige Arbejde for Reformer i det indre ſkal begynde!

Trykt hos W. C. Fabritius. 1874.

Seðlabanki Íslands Bókasafn
100365149 - 3

